MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

EDUKOLOGIJOS IR SOCIALINIO DARBO INSTITUTAS

SIGITA LIETUVNINKIENĖ

TEISĖS EDUKOLOGIJOS MAGISTRANTŪROS IŠTĘSTINĖS STUDIJOS

SOCIALINIO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMAS SU MOKYKLOS BENDRUOMENE VYKDANT TEISINĮ ŠVIETIMĄ

Magistro baigiamasis darbas

Mokslinio darbo vadovė:

Dr. Violeta Jegelevičienė

Vilnius, 2018

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

2018-00-00

Vilnius

Aš, Mykolo Romerio Universiteto (toliau - Universitetas), Teisės edukologijos ir socialinio darbo instituto ištęstinių edukologijos magistrantūros studijų studentė, Sigita Lietuvninkienė, patvirtinu, kad šis magistro baigiamasis darbas „Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene vykdant teisinį švietimą“:

1.Yra atliktas savarankiškai ir sąžiningai;

2. Nebuvo pristatytas ir gintas kitoje mokslo įstaigoje Lietuvoje ar užsienyje;

3. Yra parašytas remiantis akademinio rašymo principais ir susipažinus su rašto darbų metodiniais nurodymais;

Man žinoma, kad už sąžiningos konkurencijos principo pažeidimą – plagijavimą studentas gali būti šalinamas iš Universiteto kaip už akademinės etikos pažeidimą.

_____ Sigita Lietuvninkienė

(parašas)

TURINYS

ĮVADAS **7**
SĄVOKŲ ŽODYNAS **11**
1. TEISINIO ŠVIETIMO ĮGYVENDINIMO MOKYKLOJE TEORINIAI ASPEKTAI **12**
1.1. Teisinio švietimo samprata. Teisinis sąmoningumas **12**
1.2. Teisinio švietimo įgyvendinimas mokyklos bendruomenėje **16**
1.3. Teisinio švietimo priemonės ir metodai **19**
2. SOCIALINIO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMAS SU MOKYKLOS BENDRUOMENE **22**
2.1. Socialinio pedagogo veiklos paskirtis mokykloje **22**
2.2. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo galimybės mokyklos bendruomenėje teisinio švietimo įgyvendinimo kontekste **26**
3. SOCIALINIO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMO MOKYKLOS BENDRUOMENĖJE ĮGYVENDINANT TEISINĮ ŠVIETIMĄ EMPIRINIS TYRIMAS **32**
3.1. Tyrimo metodika **32**
3.2. Tyrimo dalyviai ir jų charakteristika **35**
3.3. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje įgyvendinant teisinį švietimą kiekybinė analizė **37**
3.1. Mokytojų požiūrio analizė **37**
3.2. Mokinių požiūrio analizė **43**
3.3. Mokinių tėvų požiūrio analizė **49**
3.4. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą apibendrinimas **53**
IŠVADOS **62**
REKOMENDACIJOS **64**
LITERATŪRA **65**
SANTRAUKA **70**
SUMMARY **71**
PRIEDAI **72**

Lentelių sąrašas

1 lentelė. Tyrimo dalyvių skaičius.....33
2 lentelė. Tyrimo dalyvių anketų grįžtamumas.....36
3 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį.....36
4 lentelė. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą bendras vertinimas.....53
5 lentelė. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą vertinimas atsižvelgiant į tyrimo dalyvių grupę lyginant tris nepriklausomas imtis.....58

Paveikslų sąrašas

1 pav. Teisinio sąmoningumo elementai.....14
2 pav. Socialinio pedagogo darbo laukai užtikrinant teisinį švietimą mokykloje.....25
3 pav. Sėkmingo bendradarbiavimo ciklas.....28
4 pav. Mokyklos socialinio pedagogo bendradarbiavimo komponentai.....30
5 pav. Tyrimo dalyvių sudėtis.....32
6 pav. Tyrimo organizavimo etapai.....35
7 pav. Mokytojų teisinio švietimo sričių, su kuriomis susiduria mokykloje, vertinimas.....37
8 pav. Mokytojų socialinio pedagogo gebėjimų vertinimas.....38
9 pav. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo partneriai 38
10 pav. Mokytojų požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis.....39
11 pav. Mokytojų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo sričių vertinimas.....40
12 pav. Mokytojų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo būdai 40
13 pav. Mokytojų bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas 41
14 pav. Mokytojų požiūris į bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtis mokyklos bendruomenėje 42
15 pav. Mokinių teisinio švietimo sričių, su kuriomis susiduria mokykloje, vertinimas.....43
16 pav. Mokinių socialinio pedagogo gebėjimų vertinimas.....44
17 pav. Mokinių požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerius.....45
18 pav. Mokinių požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis.....45
19 pav. Mokinių ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo sričių vertinimas 46
20 pav. Mokinių ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo būdai 47
21 pav. Mokinių bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas 47
22 pav. Mokinių požiūris į bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtis mokyklos bendruomenėje 48
23 pav. Mokinių tėvų teisinio švietimo sričių, su kuriomis susiduria mokykloje, vertinimas.....49
24 pav. Mokinių tėvų socialinio pedagogo gebėjimų vertinimas.....49
25 pav. Mokinių tėvų požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerius 50
26 pav. Mokinių tėvų požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis ..50

27 pav. Mokinių tėvų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo sričių vertinimas.....51
28 pav. Mokinių tėvų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo būdai 51
29 pav. Mokinių tėvų bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas.....52
30 pav. Mokinių tėvų požiūris į bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtis mokyklos bendruomenėje.....52

ĮVADAS

Tyrimo aktualumas. Teisinio švietimo aktualumas išaugo XXI amžiaus pradžioje, tvirtėjant Lietuvos teisinei valstybei (Kazlauskienė, Petkus, Petkuvienė, Šlapkauskas, 2015). Teisinis švietimas svarbus ugdant asmens savarankiškumą ir sąmoningumą. Šios asmens savybės sukuria prielaidas teisių ir pareigų žinojimui bei realizavimui (Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 m. programa, 2008). Atsižvelgiant į išaugusį teisinio švietimo aktualumą buvo patvirtinta Visuomenės teisinio švietimo 2004-2008 m. programa (2004), vėliau - Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 m. programa (2008). Pastarojoje nurodoma, kad dar 2006 m. iškeltas tikslas įgyvendinant visuomenės teisinio švietimo sistemą leisti kiekvienam mokiniui dar „vidurinėje mokykloje pasirinkti teisės pagrindų kursą, suteikiantį esminių teisinių žinių apie šeimą, darbo santykius ir santykius su valdžios institucijomis“. Siekiant šio tikslo iki 2012 metų buvo rengiamos teisės pagrindų mokymo programos bendrojo lavinimo mokykloms, ikimokyklinį, priešmokyklinį ir bendrojo lavinimo programas vykdančios institucijos buvo aprūpinamos teisinio ugdymo priemonėmis, pedagogai supažindinami su jų naudojimo galimybėmis ugdymo procese. Šiuo metu parengtas Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projektas (2016), kuriame sakoma, kad teisinis švietimas ypač aktualus “siekiant sudaryti vienodas sąlygas visoms visuomenės grupėms įgyti teisinių žinių ir gebėjimų, reikalingų ginant savo teises, bei informacijos apie galimybę gauti teisinės pagalbos” (Visuomenės teisinio švietimo..., 2016). Teisinės informacijos ir pagalbos trūkumas didina ekonominę ir socialinę atskirtį, neleidžia vystytis žmogiškajam potencialui (Visuomenės teisinio švietimo...., 2016).

Teisinio švietimo programa grindžiama visuotinumo, tęstinumo, lankstumo ir bendradarbiavimo principu. Vadovaujantis bendradarbiavimo principu nurodoma, kad teisinio švietimo programa skirta visiems asmenims, suinteresuotiems aktyviai bendradarbiauti ir įsitraukti į visuomenės švietimo vykdymą. Programoje keliama problema, kad teisinis švietimas vis dar „nuosekliai nekoordinuojamas, neaiški institucinė teisinio švietimo sistema – visuomenės teisinio švietimo priemonės, veiksmai ir iniciatyvos vykdomos pavieniui, įgyvendinamoms švietimo veiklos stinga tęstinumo, nesikeičiama gerosios praktikos pavyzdžiais“ (Visuomenės teisinio švietimo..., 2016).

Programoje numatomos teisinio švietimo tikslinės grupės, susiję su mokyklos bendruomene: mokiniai, mokomi pagal bendrojo ugdymo pradinio, pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas, mokytojai, perduodantys teisines žinias mokiniams ir sprendžiantys teisines problemas, šeimos, kurioms būtini įgūdžiai planuojant šeimos gyvenimą ir aprūpinimą, su teisinėmis problemomis susiduriantys asmenys, kuriems teisinis švietimas padėtų lengviau spręsti iškilusias problemas ir

tinkamai teisiškai elgiantis leistų išvengti naujų (Visuomenės teisinio švietimo..., 2016). Be to, mokyklai, kaip ugdymo institucijai, skiriamas svarbus vaidmuo, vykdant teisinį švietimą.

Mokyklos, kaip vienos pagrindinių mokinio socializacijos institucijų, aplinkoje kyla įvairių grėsmių, pavojų ir problemų, kurias turi spręsti mokykloje dirbantys specialistai – dažniausiai tai socialiniai pedagogai (Targamadzė, Valeckienė ir Kvieskaitė, 2008; Baraldsnes ir Vaškienė, 2013). Jie rūpinasi vaiko teisių užtikrinimu ugdymo institucijoje ir siekdami įgyvendinti vaiko teises bendrauja bei bendradarbiauja su įvairiomis tikslinėmis teisinio švietimo grupėmis, sudarančiomis mokyklos bendruomenę: mokiniais, jų tėvais, pedagogais, mokyklos administracijos darbuotojais ir kitais specialistais. Ugdymo proceso metu susiduriama su įvairiomis vaikų elgesio problemomis. Sprendžiant šias problemas socialinis pedagogas, būdamas mokyklos vaiko gerovės komisijos nariu, dalyvauja priimant vaikui ir jo šeimai svarbius sprendimus bei koordinuoja jų įgyvendinimą (Kvieskienė, Indrašienė, Targamadzė, Valeckienė, Merfeldaitė ir Suboč, 2006; Leliūgienė, Baršauskienė ir Mertinkaitytė, 2008; Vaiko minimalios ir vidutinės priežiūros įstatymas, 2007).

Išryškėja visų pagalbos vaikui teikimo proceso dalyvių teisinio švietimo ir tarpusavio bendradarbiavimo aktualumas, siekiant, kad problemos būtų sprendžiamos kompetentingai. Teisinis švietimas padeda spręsti teisines problemas jau susidūrusiems su jomis vaikams ir jų tėvams (globėjams ar rūpintojams) ir leidžia išvengti problemų visiems kitiems. Socialinio pedagogo turimos žinios apie mokinių problemas įgalina jį teikti informaciją teisinį švietimą vykdantiems pedagogams ir mokinių tėvams. Kadangi teikiant pagalbą mokiniams vadovaujamasi bendradarbiavimo principu, šiame kontekste išryškėja socialinio pedagogo, kaip pagalbos vaikui teikimo komandos veiklos koordinatoriaus, inicijuojančio keitimąsi informacija ir jos sklaidą bendruomenės narių tarpe, vaidmuo (Bujokaitė, 2012). Tikėtina, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene vykdant teisinį švietimą yra svarbus teisino švietimo įgyvendinimo efektyvumui.

Ištirtumas: teisinio švietimo problemos analizės pradžia galima laikyti Vansevičiaus (2000), Šlapkausko (2004, 2011) ir Vaišvilo (2014) teorinius darbus, padedančius apibrėžti teisinio švietimo sampratą ir kitas su teisiniu švietimu artimai susijusias sąvokas bei jų turinį. Autoriai atskleidė teisinio švietimo sampratą, jos turinį ir poveikį asmenybės ugdymui. Žydžiūnaitė, Neifachas ir Zubrickaja (2011) papildė šias mintis teisinio visuomenės švietimo strategijos modeliavimo studija.

Teorinį ir praktinį teisinio švietimo aktualumą pagrindė Kairienė ir Dzindzalietienė (2009), Jonynienė, Bartkutė ir Butvilas (2011), Petrauskienė ir Jonynienė (2012), Jonynienė ir Petrauskienė (2013), analizuodami vaiko teisių įgyvendinimo prielaidas, prevencinį teisinio švietimo poveikį sprendžiant patyčių problemas, ugdant mokinių asmenines kompetencijas.

Praktinius teisinio švietimo įgyvendinimo mokykloje aspektus atskleidė Pekauskas ir Grigaliūnaitė (2008), Prakapas ir Žilinskienė (2008), Šmidtaitė (2009) bei Pekauskas (2010) supažindindami su teisinio švietimo mokykloje turiniu, priemonėmis ir metodais.

Socialinio pedagogo veiklos mokykloje analizę pateikė Barkauskaitė-Lukšienė (2002), aptardama socialinio pedagogo veiklos reglamentavimo gaires, Žydžiūnaitė, Merkys ir Jonušaitė (2005), apibūdindama praktinius veiklos aspektus palietė Šapelytė (2002), Buzaitytė-Kašalynienė (2003), Leliūgienė ir kt. (2008), Revenkienė (2010) ir Bujokaitė (2012), L.Bye, Shepard, Partridge, Alvarez. (2009), Slovak bei Singer (2011), atskleisdami socialinio pedagogo veiklos mokykloje turinį.

Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos aplinkoje praktiniai aspektai vertinti Adaškevičienės, Baltrušaitienės, Ušparaitės, Žvirdausko ir Tarnausko (2005), Kvieskienės ir kt. (2006), Rupšienės ir Grikštienės (2007), Targamadzė ir kt. (2008), Musvickienės (2011), Astrauskienės (2013), Baraldsnes ir Vaškienės (2013) atliktuose tyrimuose bei užsienio autorių Alameda-Lawson, Lawson ir Lawson (2010), D'Agostino (2013) bei Miller, Colebrook ir Ellis (2014). Autoriai pristatė socialinio pedagogo veiklą mokyklos prevencinių grupių sudėtyje, bendradarbiavimą su mokinių tėvais ir kitais bendruomenės nariais.

Probleminis klausimas: kokios socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybės vykdant teisinį švietimą?

Tyrimo objektas: socialinio pedagogo bendradarbiavimo galimybės su mokyklos bendruomene vykdant teisinį švietimą.

Hipotezės: socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene prisideda prie teisinio švietimo vykdymo mokykloje.

Darbo tikslas: atskleisti socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybes vykdant teisinį švietimą.

Darbo uždaviniai:

1. Aptarti teisinio švietimo sampratą ir jo įgyvendinimo mokykloje teorinius aspektus.
2. Apibūdinti socialinio pedagogo, kaip mokyklos bendruomenės nario, veiklos turinį.
3. Aptarti socialinio pedagogo bendradarbiavimo galimybes su mokyklos bendruomene teisinio švietimo kontekste.
4. Ištirti socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybes vykdant teisinį švietimą.

Darbo metodai:

Teoriniai: mokslinės literatūros analizė, svarbi atskleidžiant teisinio švietimo įgyvendinimo mokykloje teorinius aspektus bei socialinio pedagogo veiklos mokykloje bruožus.

Empiriniai: anketinė trijų mokyklos bendruomenės narių grupių (tėvų, pedagogų ir vaikų) požiūrio apklausa.

Tyrimo imtis: tikslinė pasirinktų tyrimo dalyvių atranka. Trijų skirtingų mokyklos bendruomenės grupių, bendradarbiaujančių su socialiniu pedagogu, nariai: mokiniai, mokinių tėvai ir pedagogai.

Duomenų apdorojimas: tyrimo duomenų analizei naudojami kiekybiniai metodai: aprašomoji ir lyginamoji statistika.

SĄVOKŲ ŽODYNAS

Auklėjimas – „asmenybės santykių su aplinka, darbu ir savimi formavimas ir brandinimas“ (Jovaiša, 2007, p. 30).

Bendruomenė - „tam tikrus bendrumus turinti asmenų grupė, kuri yra linkusi jungtis, siekiant kartu spręsti aktualias jiems problemas ir teikiant abipusę pagalbą“ (Leliūgienė ir Sadauskas, 2011, p. 1289).

Mokykla – „juridinis asmuo, valstybės narės juridinio asmens ar kitos organizacijos padalinys, įsteigtas Lietuvos Respublikoje teisės aktų nustatyta tvarka, kurio pagrindinė veikla yra formalusis arba (ir) neformalusis švietimas“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2016).

Mokyklos bendruomenė – „mokyklos mokytojai, mokiniai, jų tėvai (globėjai, rūpintojai) ir kiti asmenys, vienijami mokymo santykių ir bendrų švietimo tikslų“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2016).

Mokytojas – „pedagogas, dėstantis, mokantis bendrojo lavinimo mokykloje“ (Gedvilienė ir Zuzevičiūtė, 2007, p. 181).

Socialinis pedagogas – „asmuo, įgijęs kompleksinį pedagoginį ir socialinio darbo profesinį pasirengimą dirbti švietimo sistemoje (vaikų globos ir ugdymo institucijose)“ (Ambrukaitis, 2000, p. 141).

Švietimas – „ugdymas ir išsilavinimo teikimas, savišvieta; taip pat mokinių, jų tėvų (globėjų, rūpintojų), švietimo įstaigų, mokytojų ir kitų švietimo teikėjų, švietimo pagalbos specialistų veiklų visuma“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2016).

Teisinė sąmonė – „sistema vaizdinių, idėjų ar teorijų, kurias apie galiojančią ar pageidautiną teisę, apie galiojančių įstatymų ir teisingumo atitikimą susikuria tam tikrų interesų turintys žmonės, taip pat teigiamos ar neigiamos emocijos, kurias patiria skirtingų interesų turėtojai, susidūrę su galiojančia teise, vertindami ją kaip savo ar visuomenės interesų apsaugą“ (Pekauskas ir Grigaliūnaitė, 2008, p. 109).

Teisinis švietimas – „procesas, kai asmenims sudaromos galimybės įgyti teisinių žinių, kad jie galėtų tinkamai naudotis savo teisėmis teisinėje sistemoje, jas ginti ir atlikti pareigas“ (Balčiūnienė, 2011, p. 21).

Teisinis ugdymas – „sistemingas ir teigiamas poveikis teisinei sąmonei kaip pradiniam teisinės kultūros elementui, kurio tikslas ugdyti asmens valią, pasiryžimą elgtis teisėtai bei skatinti palankią asmens motyvaciją teisėtai elgtis“ (Žilinskienė ir Prakapas, 2008, p. 53).

1. TEISINIO ŠVIETIMO ĮGYVENDINIMO MOKYKLOJE TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Teisinio švietimo samprata. Teisinis sąmoningumas

Žmogaus egzistavimas tarp kitų žmonių lemia santykių reguliavimo poreikio atsiradimą. Šią funkciją atlieka teisė, užtikrindama socialinę tvarką ir teisingumą, įkūnydama teisingumo idėją (Kazlauskienė ir kt., 2015). Vis dėlto, socialinės tvarkos ir teisingumo užtikrinimas nėra galimas be teisinių žinių ir teisinio suvokimo.

Analizuojant bet kurią temą, susijusią su teisiniu švietimu, visų pirma aktualu visapusiškai susipažinti su teisinio švietimo, padedančio įgyti teisinių žinių, samprata. Atskleistas teisinio švietimo sampratos turinys, jos esminiai elementai leidžia geriau suprasti teisinio švietimo prasmę ir įvertinti jo naudą jaunajai kartai. Teisinis švietimas susijęs su asmens ugdymu. Todėl aktualu suprasti, kokios savybės ugdomos teisinio švietimo metu, kokie galimi rezultatai ir siekiai, kuo teisinis švietimas skiriasi nuo mokomųjų dalykų ir kodėl jis aktualus bendrojo lavinimo mokyklos bendruomenės kontekste.

Teisinis švietimas būtinas tam, kad būtų užtikrintas sklandus visuomenės funkcionavimas, prisitaikymas prie pokyčių laikantis nustatytų elgesio normų, atliekant savo pareigas, gebant pasinaudoti turimomis teisėmis bei laisvėmis (Zubrickaja, 2010; Žydžiūnaitė ir kt., 2011). Kitaip tariant, „socialinę tvarką užtikrina pačių žmonių savitarpiškai prasmingi veiksmai ir egzistuojančios socialinės nuostatos“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 122). Šiuo pagrindu sukuriama socialinė tvarka, kuri žmonėms yra priimtina ir kurią jie yra linkę ginti. Pačios visuomenėje galiojančios „tvarkos“, t.y. teisės, pagrindinis vaidmuo skirtas „reguliuoti socialinius santykius taip, kad kiekvienu socialinių grupių lygmeniu (vietiniu, valstybiniu, regioniniu, kontinentiniu ir pasauliniu) būtų garantuojama socialinė tvarka ir kartu garantuojama teisinga socialinė tvarka ir kartu laiduojamas visuomenės socialinis integralumas ir saugumas bei laisvei suteikiamas žmogiškasis turinys, atitinkantis žmogaus teises ir laisves“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 172).

Teisinių žinių poreikis visuomenėje sąlygojamas nuolatinio sąlyčio su teisiniais aspektais kiekvieno asmens kasdienėje veikloje, socialinių sąveikų metu. Visoje visuomenėje ir siauresnėje, mokyklos, bendruomenėje vaikų teisės, mokinių teisė į mokslą, jų tėvų darbo santykiai, tarpusavio santykiai reglamentuojami teisiniais aktais. Ne mažiau svarbios ir visų šių asmenų grupių pareigos bei jų žinojimas. Todėl teisinis švietimas aktualus, kaip švietimo sritis, suteikianti žinių ir kompetencijų teisės srityje (Žydžiūnaitė ir kt., 2011). Informacijos turėjimas ir gebėjimas pasinaudoti turimomis žiniomis, jas pritaikyti sprendžiant praktines problemas, aiškinantis teisines sąvokas ir suvokiant teisinius dokumentus.

Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2011) nurodoma, kad bendrąją prasme švietimas suprantamas kaip tam tikra veiklos rūšis, kuria „siekiama suteikti asmeniui visaverčio savarankiško

gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti gebėjimus“ (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2016). Ši bendra sąvoka taikoma visose švietimo srityse, tame tarpe ir teisinio švietimo srityje. Vadinasi, teisinis švietimas suteikia asmeniui, gaunančiam teisinių žinių ir patirties, pasitikėjimo savimi ir savo gebėjimais, savarankiškumo sprendžiant įvairias problemas, susijusias su teisiniais aspektais, o taip pat bazinės žinios skatina ir toliau domėtis teisiniais klausimais bei savarankiškai gilinti teisines žinias ir plėtoti gebėjimus jas taikyti praktiškai.

Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projekte (2016) teisinis švietimas apibrėžiamas kaip procesas. Šio proceso metu „asmenys įgyja žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas“. Taigi, galima teigti, kad teisiniam švietimui būdingas tęstinumas, kaip proceso požymis. Taip pat nurodoma, kad teisinio švietimo proceso metu siekiama suteikti žinių ir gebėjimų. Šios žinios ir jomis pagrįsti gebėjimai leidžia asmeniui tobulėti. Šis gebėjimų tobulinimas teisinį švietimą priartina prie švietimo sampratos, išskiriant kaip tam tikrų, apibrėžtos srities gebėjimų ugdymo procesą, suteikiant asmeniui galimybę tobulėti teisinio suvokimo, teisinio sąmoningumo srityje. Taigi, teisinis švietimas yra ugdomoji veikla. Prakapas ir Žilinskienė (2008) teisinį ugdymą apibūdina kaip nuolatinį tikslingą poveikį teisiniam asmens sąmoningumui.

Teisinio švietimo procesas sudarytas iš trijų pagrindinių komponentų:

- Teisinio ugdymo;
- Teisinio informavimo;
- Teisinio konsultavimo (Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projektas, 2016)

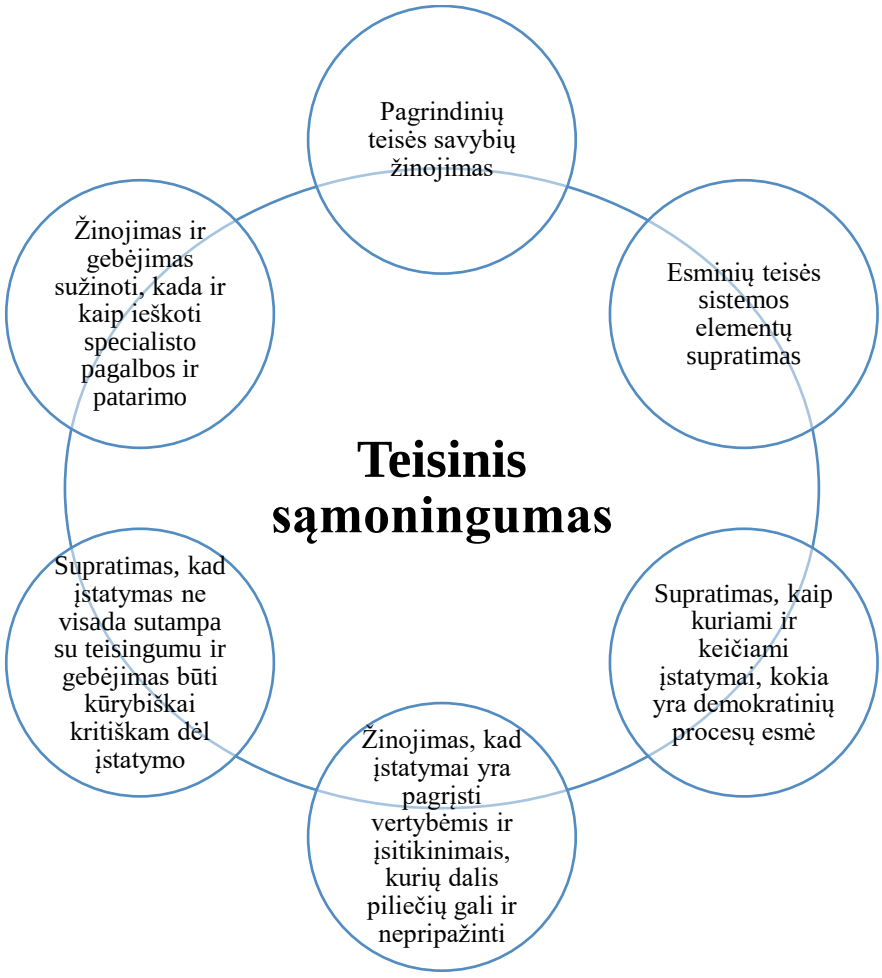
Visi trys minėti komponentai glaudžiai susiję tarpusavyje, kadangi teisinio informavimo metu įgyjamos teisinės žinios, turima, įsisąmoninta ir suvokta teisinė informacija sukuria prielaidas teisiniam ugdymui, bendro išprusimo lygmens didinimui, tuo tarpu teisinis konsultavimas aktualus sprendžiant praktinius klausimus ir tikslinantis savo suvokimo ir realios teisinės tikrovės atitikimą, gilinant teisinį suvokimą, ugdant teisinį sąmoningumą.

Teisinis švietimas vykdomas panaudojant žodines, vaizdines ir praktines priemones. Pastarosios yra aktualiausios, kadangi jomis ne tik perteikiama teisinė informacija, teisinės žinios, tačiau ir praktiškai pritaikoma kasdienėse situacijose (Pekauskas, 2010). Siekiamas teisinio ugdymo rezultatas – valinga, motyvuota, teisiškai sąmoninga asmenybė, pasiryžusi teisėtai elgtis. Teisėto elgesio turinys apima:

- teisinių idėjų bei teorijų vaizdinius;
- teigiamas ir neigiamas emocijas teisinių reiškinių ir situacijų atžvilgiu;
- teisines žinias ir informaciją (Pekauskas, 2010; Vaišvila, 2014).

Teisinės idėjos ir vaizdiniai susiję su teisinio sąmoningumo formavimusi. Teisinis sąmoningumas formuojamas teikiant teisines žinias, gilinant teisinį suvokimą. Pagrindinių žinių ir sąvokų išmanymas, informacijos ir pagalbos paieškos galimybių žinojimas, kritinio mąstymo skatinimas ir bendras suvokimas apie teisinę sistemą – tai pagrindai, kurie leidžia tapti sąmoningu piliečiu, aktyviai dalyvaujančiu socialiniame, visuomeniniame gyvenime, gebančiu ginti savo teises ir atlikti savo pareigas. Pekauskas (2010) išskiria svarbiausius teisinės sąmonės komponentus: asmens viduje esančią vertybinę sistemą, nuomonę, įsitikinimus įvairiais teisiniais klausimais, emocines reakcijas į teisinius reiškinius. Turimos teisinės žinios ir informacija leidžia įvertinti kiek asmens išgyvenimai teisinių reiškinių atžvilgiu yra teisingi ir teisėti, objektyviai įvertinti asmenines nuostatas ir atrasti jų bei teisinės informacijos dermę, formuojantis teisiniam sąmoningumui.

Remdamiesi Rowe (1994) mokslininkai (Prakapas ir Žilinskienė, 2008) išskiria teisinės kultūros sudėtį atskleidžiančius teisinio sąmoningumo elementus (žr. 1 pav.).

1 pav. Teisinio sąmoningumo elementai

(sudaryta autorės pagal Prakapą ir Žilinskienę, 2008, p. 53).

Remiantis šiuo pavyzdžiu (žr. 1 pav.), galima teigti, kad teisinio sąmoningumo formavimosi prielaidas sudaro pagrindinių teisės savybių žinojimas, esminių teisės sistemos elementų supratimas,

žinojimas, kur ir kaip ieškoti teisės specialisto pagalbos ir patarimo, suvokimas, kaip kuriami bei keičiami įstatymai (t.y. pagrindinių teisėkūros principų išmanymas). Taip pat svarbūs yra ir kritinį mąstymą skatinantys teisinio sąmoningumo elementai: žinojimas, kad ne visi piliečiai pripažįsta vertybes ir taisykles, kuriomis pagrįsti įstatymai bei suvokimas, kad įstatymas gali nesutapti su teisingumu, todėl jį galima ir būtina vertinti kritiškai.

Teisinio švietimo metu ugdant teisinį sąmoningumą, kaip teisinio švietimo rezultatą (Šlapkauskas, 2004), teisinės sąmonės elementai atsiskleidžia, kaip teisinio švietimo turinio pagrindas, teisinio švietimo pagalba sukurta vaizdinių, idėjų ir teorijų sistema. Šia sistema vadovaujantis kuriamas teisinis elgesys, atspindintis teisinės sąmonės funkcijas (Vaišvila, 2014). Teisinė sąmonė atlieka tris pagrindines funkcijas:

- „Pažintinę (leidžiančią pažinti ir suvokti visuomeninius santykius);
- Vertinamąją (suteikiančią pagrindą vertinti teisinius aspektus);
- Reguliacinę“ (susijusią su savo elgesio reguliavimu, atsižvelgiant į teisines normas) (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 40).

Kritiniam mąstymui, kaip nurodo Kazlauskienė ir kt. (2015), ypač svarbi tampa teisinės sąmonės vertinamoji funkcija. Šios funkcijos pagrindu įvertinamos konkrečios gyvenimo aplinkybės kaip teisiškai reikšmingi įvykiai. Juos pažinus, formuojasi suvokimas, randasi apmąstymai ir keliami klausimai dėl teisingo ir neteisingo elgesio ar sprendimo. Vertinimo funkcija leidžia kuo teisingiau įvertinti konkretų elgesį (ar poelgius) galiojančios teisės požiūriu. Ši funkcija, jos realizavimas reikalauja aukšto teisinio sąmoningumo lygio. Pažinimas ir vertinimas sukuria prielaidas reguliacinės funkcijos atsiskleidimui. Atsižvelgiant į savus teisinius vertinimus, nusprendžiama, koks gali būti elgesio modelis vienu ar kitu atveju ir kokie numatomi šio elgesio padariniai. Teisinio švietimo aspektu svarbūs moraliniai teisinės sąmonės formavimo aspektai, pasiryžimas teisėtai elgtis (Zubrickaja, 2010). Šis pasiryžimas glaudžiai susinęs su reguliacine teisinės sąmonės funkcija, skatinančia sąmoningus teisėtus asmens poelgius, atitinkančius galiojančias teisės normas ir jį supančios visuomenės vertybinį suvokimą bei dorovines nuostatas. Teisinis švietimas svarbus asmenybės socializacijai, perimant bendrų kultūrinių vertybių, elgesio normų ir suvokimo patirtis.

Apibendrinant galima konstatuoti, kad teisinis švietimas apibrėžiamas kaip ugdymo procesas, suteikiant teisinių žinių ir ugdant gebėjimus, apimančius naudojimąsi savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, savo teisių gynimą ir pareigų vykdymą. Teisinis švietimas sudarytas iš trijų pagrindinių komponentų: teisinio ugdymo, informavimo ir konsultavimo. Šių elementų dėka atsiskleidžia ugdomasis teisinio švietimo poveikis asmenybei, skatinantis teisinio sąmoningumo formavimąsi. Teisinis sąmoningumas lemia dorą ir teisingą asmens elgesį ir yra pagrindinis teisinio švietimo tikslas.

1.2. Teisinio švietimo įgyvendinimas mokyklos bendruomenėje

Teisinio švietimo sampratoje pabrėžiamas žinių ir gebėjimų suteikimas individui, padedant jam tapti visaverčiu visuomenės nariu, savo elgesį reguliuoti remiantis teisinėmis normomis. Teisinėje visuomenėje teisinis švietimas atrodo natūralus ir būtinas procesas. Todėl svarbu aptarti, kaip ir kodėl teisinis švietimas įgyvendinamas mokyklos bendruomenėje, kokios bendruomenės narių grupės dalyvauja teisiniame švietime, kokie jų vaidmenys įgyvendinant šį procesą. Mokyklos bendruomenę galima laikyti „tam tikra socialine grupe, vienijama bendrų interesų, reikalų ir kt.“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 265). Teisinio švietimo pobūdis mokykloje priklauso nuo mokyklos bendruomenės narių, kaip tam tikros socialinės grupės, specifinės veiklos ir poreikių.

Teisinis švietimas įgavo nuoseklaus ir sistemingo proceso pobūdį 2003-iaisiais metai, kai buvo patvirtinta Visuomenės teisinio švietimo 2004-2008 metų programa (2003). Ši programa sukūrė prielaidas joje numatytų priemonių įgyvendinimui, pradėtam 2005-aisiais metais, kai buvo patvirtintas Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių sąrašas (2005). Kaip viena iš šių priemonių, buvo numatyta švietimo ir mokslo institucijoms, t.y. mokykloms, priskirti gyventojų teisinio ugdymo funkciją. Numatyta kuo daugiau mokinių aprūpinti teisinio ugdymo priemonėmis, parengti ir išmokyti pedagogus naudotis šiomis priemonėmis ugdymo procese. Šios priemonės įgyvendinimui tobulinamos mokytojų kvalifikacijos kėlimo programos, organizuojamas teisės pagrindų mokymas bendrojo lavinimo mokyklose. Vėliau parengtoje Visuomenės teisinio švietimo 2009-2012 metų programoje (2008) numatyta „parengti ir įgyvendinti diferencijuoto teisinio informavimo ir mokymo priemones ikimokyklinio, priešmokyklinio ir bendrojo lavinimo programas vykdančiose įstaigose ir neformaliojo suaugusiųjų švietimo procese; sudaryti palankesnes teisinio konsultavimo ir teisinės savišvietos sąlygas.“ Naujausiame Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projekte (2016) nurodoma, kad mokiniai, mokytojai, šeimos ir asmenys, susiduriantys su teisinėmis problemomis, yra tikslinės teisinio švietimo grupės.

Pekausko ir Grigaliūnaitės (2008) teigimu, teisinio švietimo sistema mokykloje sudaryta iš trijų pagrindinių teisinio švietimo proceso pagrindą sudarančių veiklos sričių:

- Teisinio pedagogų parengimo;
- Teisinio mokinių ugdymo;
- Teisinio tėvų švietimo.

Šios trys teisinio švietimo sritys apima pagrindines mokyklos bendruomenės narių grupes: pedagogus, mokinius ir jų tėvus bei jų teisinį švietimą ir atitinka Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projekte (2016) nurodytas tikslines teisinio švietimo grupes. Taigi, teisinis švietimas mokykloje atsiskleidžia kaip visaapimanti ugdomoji veikla, įtraukianti visus mokyklos bendruomenės dalyvius į teisinio švietimo procesą, atsižvelgiant į jų specifinius poreikius. Teisinis

pedagogų parengimas sukuria prielaidas teisiniam mokinių ugdymui bei teisiniam tėvų švietimui. Be turimų teisinių žinių pagrindo ir teisinio suvokimo pedagogai negalėtų teikti informacijos tėvams ir mokiniams, negalėtų dirbti kaip kompetentingi specialistai. A. Kazlauskienė ir kt. (2015) nurodo, kad dažniausiai visuomenės narių tarpe susiformuoja paprastoji (kasdienė) teisinė sąmonė, savitas teisės ir teisėtumo suvokimas, pagrįstas dominuojančiais teisinės psichologijos aspektais. Be paprastosios (kasdienės) teisinės sąmonės galima profesionalioji ir mokslinė teisinė sąmonė, būdinga tik teisinį išsilavinimą turintiems specialistams ir teisės mokslininkams. Profesionalioji teisinė sąmonė labiau susijusi su praktiniais teisės normų įgyvendinimo aspektais. Tuo tarpu mokslinė teisinė sąmonė skirta teisėkūros proceso įgyvendinimui.

Teisinis pedagogų parengimas sukuria prielaidas teisinio švietimo vykdymui, perteikiant turimas žinias mokiniams. Kadangi teisinis švietimas mokykloje gali būti vykdomas kaip atskiras mokomasis dalykas, atsiskleisti pilietinio ugdymo turinyje, gali būti integruotas į kitų mokomųjų dalykų turinį bei į popamokinę veiklą, klasės auklėtojo veiklas, tad pedagogams būtinoms teisinės žinios ir pasirengimas, įgalinantys vykdyti teisinį švietimą mokykloje. Pekausko (2010) nuomone, teisinio mokinių švietimo sėkmė ir efektyvumas priklauso nuo pedagogų ir jų pasirengimo. Teisinių žinių atnaujinimas, „domėjimasis šalies įstatymais, teisiniais socialinės rūpybos, vaiko globos aspektais, vaiko teisių apsaugos klausimais“ padeda gilinti teisines žinias ir ugdyti teisiniam švietimui svarbias kompetencijas.

Pedagogų parengimas yra mokytojų kvalifikacijos tobulinimo dalis. Teisiniam ugdymui svarbu parengti pedagogus, gebančius mokyti teisės pagrindų, perteikti pagrindines teisines žinias ir gebėjimus, svarbius šiuolaikiniam piliečiui. Tam skirta teisės edukologijos programa, rengianti teisinio švietimo specialistus, galinčius skleisti teisines žinias mokykloje ir visuomenėje (Abramovič, 2011). Teisinio švietimo specialistai turi galimybę organizuoti teisinį švietimą mokyklose, ugdant mokinių teisinį sąmoningumą, teikiant teisinę informaciją tėvams ir mokyklos bendruomenėje dirbantiems specialistams.

Šiuolaikinėje mokykloje orientuojamasi ne tik į žinių teikimą. Keičiantis ugdymo paradigmoms, vis labiau susitelkiama į visapusiškų gebėjimų ir vertybinių nuostatų ugdymo klausimus. Taigi, aktyviai dalyvaujama asmens socializavimo procese, formuojant asmenybę, perteikiant socialinę patirtį, tam tikrus visuomenei būdingus mąstymo stereotipus. Todėl, pasak Jonynienės ir Petrauskienės (2013), siekiama ieškoti naujų švietimo, ugdymo ir lavinimo aspektų, tokių kaip teisinis švietimas. Pagrindiniai švietimo tikslai nusakomi Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2016). Remiantis šio įstatymo nuostatomis, šiuolaikinėje švietimo sistemoje siekiama „išugdyti kiekvienam asmeniui vertybines orientacijas, leidžiančias tapti doru, siekiančiu žinių, savarankišku, atsakingu, patriotiškai nusiteikusiu žmogumi, išlavinti dabartiniam gyvenimui svarbius jo komunikacinius gebėjimus, padėti įsisavinti žinių visuomenei būdingą informacinę kultūrą,

užtikrinant valstybinės kalbos, užsienio kalbų ir gimtosios kalbos mokėjimą, informacinį raštingumą, taip pat šiuolaikinę socialinę kompetenciją ir gebėjimus savarankiškai kurti savo gyvenimą ir sveikai gyventi“ (LR švietimo įstatymas, 2016). Taigi, jau pačiu pirmuoju Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme iškeltu tikslu pabrėžiama vertybinių orientacijų, kaip doro, savarankiško, atsakingo, patriotiško, siekiančio žinių asmens formavimosi pagrindo, svarba. Kaip nurodoma minėtame įstatyme, ugdymo turinys formuojamas atsižvelgiant į numatytus švietimo tikslus. Taigi, dalis ugdomojo turinio turi būti susijusi ir su vertybinių nuostatų ugdymu. Tuo tarpu vertybinės nuostatos siejamos su teisinio sąmoningumo, kaip teisinio švietimo išdavos, raiška.

Vertybinių nuostatų ugdymas pasižymi auklėjamuoju, poveikiu, skatinančių tikslingą asmens socializaciją, pagrįstą asmenybės raida ir dvasiniu žmogaus rengimu gyvenimui, ugdant ir plėtojant pozityvias socialines reakcijas ir socialinio aktyvumo formas (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 311). Teisinis švietimas, suteikdamas žinių apie žmogaus teises, padeda kurti „pagarbos, teisingumo, tolerancijos, taikos ir neprievartos kultūrą. Žmogaus teisės įtvirtina fundamentalias visuotines vertybes, normas, moralinius vertinimus, būtinus taikos (neprievartos) kultūrai įtvirtinti“ (Jonynienė ir kt., 2011, p. 218). Teisinis švietimas, kaip žinių apie žmogaus teises sklaidos priemonė, sukuria prielaidas atsakingos, moralios visuomenės kūrimui. Jonynienė ir kt. (2011) atlikę tyrimą nustatė, kad teisinis švietimas ugdo tokias mokinių savybes kaip: teisių gerbimas, pilietiškumas, teisinė sąmonė, tolerancija, atsakomybės jausmas ir kt. Šios vertybinės nuostatos ir jų ugdymas padeda suprasti „demokratinės, humanistinės ir pilietinės visuomenės formavimosi kultūrines, istorines bei teisines prielaidas“ (Jonynienė ir kt., 2011, p. 223). Tokiu būdu formuojasi teisinis elgesys, pasireiškiantis kaip „subjekto veikimo ir gyvenimo būdas, kurį reglamentuoja įvairios socialinės normos“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 42). Teisinė sąmonė turi įtakos asmens elgesiui, valingiems ir apgalvotiems poelgiams, pagrįstiems teisiniu žinojimu ir vertinimu. Toks elgesys vadinamas teisėtu, t.y. „socialiniu elgesiu, atitinkančiu visuomenėje egzistuojančias teisės normas“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 43). Atitinkamai neteisėtas elgesys yra toks elgesys, kuris prieštarauja teisės normoms ir priklauso nuo asmenybės vidinių nuostatų bei turimų teisinių žinių.

Šlapkauskas (2004, 2011) pabrėžia, kad teisinių žinių suteikimas, įgūdžių, vertybinių nuostatų plėtojimas itin aktualus ugdant asmenines mokinių savybes, kompetencijas, pasireiškiančias jų teisiniu sąmoningumu, teisiniu elgesiu, elgesio kultūra ir kt. aktyvaus ir pozityvaus teisinio sąmoningumo raiška. „Kultūringas, iniciatyvus ir visateisis pilietis – tai pilietinės visuomenės pagrindas“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 70). Teisinio švietimo auklėjamasis poveikis atsiskleidžia per kritinio mąstymo skatinimą, atsakomybės ugdymą, skatinimą kelti ir siekti savo asmeninius tikslus, motyvavimą mokytis ir nenutrūkstamai tobulėti, aktyviai dalyvauti tiek mokyklos bendruomenėje, tiek ir visos visuomenės gyvenime, vadovaujantis „teisės, moralės ir kitokiomis socialinio pobūdžio taisyklėmis“ (Jonynienė ir Petrauskienė, 2013, p. 95). Laisvių ir teisių žinojimas,

suteikiamas teisinio švietimo metu, supažindina su elgesio normomis, formuoja vertybinį suvokimą ir juo pagrįstą elgesį. Atsižvelgiant į tai, kad teisinis švietimas teikiamas tiek su teisinėmis problemomis susidūrusiems asmenims, tiek ir nesusidūrusiems, galima teigi, kad teisinis švietimas aktualus ir kaip prevencinė priemonė, sulaikanti nuo neteisėtų veiksmų ir padedanti išvengti teisinių problemų (Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų..., 2016).

Apibendrinant teisinio švietimo įgyvendinimo mokyklos bendruomenėje teorinius aspektus, galima teigti, kad mokykla teisinio švietimo srityje iškyla kaip viena pagrindinių teisinio švietimo vykdytojų. Jos atliekamos ugdomosios funkcijos įpareigoja teikti teisines žinias, formuoti mokinių vertybines nuostatas ir teisinį sąmoningumą. Teisinis švietimas mokykloje apima tris tikslines grupes: pedagogus, mokinius ir jų tėvus. Šios tikslinės grupės nurodomos ir naujausiame Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projekte (2016). Pedagogai, mokiniai ir jų tėvai atsiskleidžia kaip mokyklos bendruomenės pagrindas.

1.3. Teisinio švietimo priemonės ir metodai

Teisinio mokinių švietimo metu gali būti taikomi įvairūs metodai. Jų pasirinkimas priklauso nuo socialinio pedagogo pasirinkimo. Visų pirma remiantis patirtinio ugdymo prielaidomis, svarbu rodyti teigiamą pavyzdį, iš kurio mokiniai galėtų mokytis. Taip pat dažnai naudojami žodiniai metodai. Taikant žodinius metodus organizuojamos diskusijos, auklėjamieji pokalbiai, aptariamos teisinės situacijos, pateikiama informacija. Veikdinamieji metodai skatina kaupti patirtį veiklos metu. Taikant aktyviuosius ugdymo metodus gali būti atliekamos praktinės užduotys, mokomasi įgyvendinti šias užduotis (Kazlauskienė ir kt., 2015). Šių priemonių ir metodų taikymo veiksmingumui svarbus metodų parinkimo tinkamumas bei pačių mokinių suvokimo lygmuo, turima patirtis, žinios, jiems būdingas mąstymas, valia ir išgyvenami jausmai teisinių reiškinių atžvilgiu.

Asmuo, išmanantis ne tik savo teises, bet ir pareigas, pradeda elgtis vadovaudamasis ne tik savo nuožiūra, bet pagal visuomenėje priimtas elgesio normas, atitinkančias įstatymų numatytą tvarką (Pekauskas, 2010). Pasireiškia auklėjamasis teisinio švietimo aspektas, realizuojamas per asmens elgesį ir suvokimą. Ugdymo įstaigose vykdomas teisinis švietimas svarbus kaip prevencinė priemonė, siekiant sumažinti netinkamo vaikų elgesio atvejus, nepilnamečių nusikalstamumą, skatinti nepasiduoti žalingiems įpročiams, „orientuotis socialinėje aplinkoje ir priimti teisingus sprendimus“ (Pekauskas, 2010, p. 95). Auklėjamasis poveikis, kaip prevencinė priemonė, itin aktualus socialinio pedagogo vykdomai veiklai. Jonynienė ir Petrauskienė (2013) nustatė, kad teisinis švietimas ypač prasmingas ugdant pagarbą sau ir kitam, toleranciją bei atsakomybę. Šios savybės, kaip Visuomenės teisinio švietimo programos pridėtinė vertė, pabrėžiamos ir Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projekte (2016). Taigi, teisinis švietimas, skatina bendražmogiškųjų vertybinių

nuostatų formavimąsi ir atsiskleidžia kaip nauja auklėjamoji priemonė šiuolaikinio ugdymo sistemos kontekste. Ši auklėjamoji priemonė sukuria prielaidas doros ir teisingos visuomenės kūrimui. Visuomenėje dominuojanti teisinė kultūra, savo ruožtu, daro įtaką individų socializacijai ir požiūrio į teisę ir jos normų laikymąsi formavimuisi (Kazlauskienė ir kt., 2015). Tokios sąsajos atsiskleidžia kaip grįžtamasis ryšys tarp subjekto ir visuomenės. Individų visuma sudaro visuomenę ir jos teisinės kultūros pagrindą, tuo tarpu teisinė kultūra, kaip jau minėta, sąlygoja individo raidą ir socializaciją, teisėto ar neteisėto elgesio formavimąsi.

Be auklėjamojo poveikio, sutelkto į mokinių teisinio sąmoningumo ugdymą, teisinis švietimas aktualus ir mokinių tėvams, kaip mokyklos bendruomenės nariams. Balčiūnienė (2010), analizuodama teisinio švietimo poveikį įgyvendinant tėvų valdžią, pabrėžė, kad mokykloje vykdant bendrą pedagoginį tėvų švietimą, apimantį informacijos, žinių, patirčių perdavimą, kūrimą ir gausinimą, požiūrių, vertybių ir kompetencijų formavimą, tėvai įtraukiami į ugdymo procesą, pagalbos vaikams teikimą kaip lygiaverčiai mokyklos bendruomenės bei komandos nariai. Pedagoginiam švietimui, kaip ir teisiniam švietimui, naudojami tie patys švietimo metodai:

- Grupiniai (susirinkimai, paskaitos, projektinės veiklos, diskusijos, konferencijos ir kt.);
- Individualūs teisinio švietimo metodai (pokalbiai, konsultacijos) (Pekauskas ir Grigaliūnaitė, 2008).

Skirtingi metodai ir jų panaudojimo galimybės priklauso nuo kiekvieno individualaus atvejo, susiklosčiusių aplinkybių, specialisto kompetencijos, tėvų poreikių ir pageidavimų, asmeninių nuostatų teisinio švietimo ir bendravimo su specialistais atžvilgiu, nuo visos mokyklos bendruomenės bendravimo ir bendradarbiavimo tradicijų ir susiformavusio mikroklimato.

Naudojant šiuos metodus drauge su tėvais aptariami:

- Vaikų nusižengimai viešajai tvarkai;
- Neteisingo auklėjimo šeimoje faktai;
- Tėvų teisės normų pažeidimai;
- Nauji įstatymai, aktualūs tėvams ir kt. (Pekauskas ir Grigaliūnaitė, 2008, p. 110).

Aktualūs klausimai gali būti analizuojami diskusijų, paskaitų ar individualių konsultacijų metu, socialiniam pedagogui suteikiant tėvams naudingos informacijos, dalinantis sava patirtimi ir atrandant įvairių problemų sprendimus. Visuomenėje ryškėjant įvairioms probleminėms temoms, jos gali būti analizuojamos susitikimų su tėvais metu, skatinant tėvystės gebėjimus, suteikiant informacijos, kaip elgtis kiekvienoje situacijoje, susidūrus su vaikų elgesio problemomis, konsultuojant teisiniais klausimais vaikų nusižengimų ar mokyklos nelankymo problemų sprendimo atveju. Teisinės žinios suteikia tėvams savarankiškumo ir galimybių spręsti su vaikų ugdymu ir auklėjimu susijusias problemas, bendradarbiauti su mokyklos bendruomenės nariais (socialiniais darbuotojais, pedagogais, mokyklos administracija), kaip lygiaverčiais partneriais, sutelkiančiais

savo pastangas į bendrą tikslą – vaikų ugdymą ir sąlygų pozityviai vaiko socializacijai kūrimą mokyklos aplinkoje bei už jos ribų.

Gretinant šias aptariamas temas su naujausio Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projekto (2016) turiniu, galima pabrėžti, kad teisinio švietimo metu ugdomi tėvystės įgūdžiai, jų atsakomybė už savo vaikus, gebėjimas spręsti iškilusias teisines problemas ir išvengti galimų problemų. Turimos žinios ir gebėjimas jomis naudotis padeda įgyvendinti savo kaip tėvų funkcijas ugdant vaikus šeimoje ir įgyvendinant savo pareigą užtikrinti jų mokymąsi mokykloje. Balčiūnienė (2010) nurodo, kad tėvų valdžia – tai „tėvų teisių ir pareigų visuma savo nepilnamečių vaikų atžvilgiu“ (Balčiūnienė, 2010, p. 47). Vis dėlto, darbo autorė pastebi, kad tėvų valdžia yra tikslingai nukreipta į vaiko teisių įgyvendinimą ir užtikrinimą, panaudojant savo teises ir pareigas. Atliktas tyrimas atskleidė, kad tėvams yra svarbu gauti žinių apie tėvų valdžią, kur kreiptis pagalbos iškilus problemoms ir kt. Todėl teisinis švietimas, vykdomas socialinio pedagogo, gali pasitarnauti kaip tėvų informavimo priemonė jiems aktualiais klausimais, priimtiniausiu ir lengviausiai prieinamu būdu tenkinant savo informacijos poreikius.

Apibendrinant teisinio švietimo įgyvendinimo mokyklos bendruomenėje metu taikomus metodus, galima išskirti grupinius ir individualius darbo metodus, kurie ypač būdingi socialinio pedagogo veiklai mokyklos bendruomenėje. Dirbant įvairiais metodais įtraukiamos skirtingos mokyklos bendruomenės narių grupės: mokiniai, mokinių tėvai ir mokykloje dirbantys pedagogai. Nuo socialinio pedagogo pasirinktų teisinio švietimo vykdymo metodų gali priklausyti ir bendradarbiavimo pobūdis bei įsitraukimas.

2. SOCIALINIO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMAS SU MOKYKLOS BENDRUOMENE

2.1. Socialinio pedagogo veiklos paskirtis mokykloje

Mokyklos bendruomenės gyvenime dalyvaujančių jos narių įvairovė lemia skirtingus lūkesčius ir sąsajas su teisiniu švietimu. Kaip jau paaiškėjo ankstesniame skyriuje, kai kurie bendruomenės nariai yra teisinio švietimo paslaugų teikėjai, organizatoriai, kiti (mokiniai ir jų tėvai) priima ir sugeria teisines žinias, svarbias jų asmenybių formavimuisi, įvairių problemų sprendimui. Analizuojant socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybes teisinio švietimo kontekste, svarbu suprasti socialinio pedagogo veiklos mokyklos bendruomenėje turinį, tikslus ir funkcijas, nusakančius jo veiklos mokykloje paskirtį.

Socialinio pedagogo veiklos tradicijos Lietuvoje dar nėra gilios. Ši profesija atsirado tik po Lietuvos nepriklausomybės atgavimo 1991 metais (Leliūgienė ir k t., 2006). Šia profesija siekiama užtikrinti visuomenės socialinę gerovę. Socialinio pedagogo veiklą išsamiai aptarė Leliūgienė (2003), Buzaitytė-Kašalynienė (2003), Rupšienė ir Grikštienė (2007), Revenkienė (2010). Socialinis pedagogas apibrėžiamas kaip asmuo, turintis tiek pedagoginį, tiek ir socialinio darbo išsilavinimą ir galintis dirbti švietimo sistemoje, t.y. mokykloje (Ambrukaitis, 2000). Taigi, jam būdingas įvairiapusis pasirengimas, apimantis ir teisinių aspektų išmanymą, aktualų teisinio švietimo vykdymui mokyklos bendruomenėje.

Socialinio pedagogo veiklą mokyklos bendruomenėje reglamentuoja šie pagrindiniai dokumentai:

- Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdinis aprašas (2001, atnaujintas 2016);
- Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas (1991, aktualios redakcijos 2011, 2017);
- Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai (2004).

Remiantis šiais teisiniais dokumentais ir individualiais darbo planais socialinis pedagogas įgyvendina savo pagrindines funkcijas, organizuoja veiklas, vykdo bendradarbiavimą su mokyklos bendruomenės nariais.

Socialinio pedagogo veiklos mokykloje apimtis atskleidė Targamadzės ir kt. tyrimas (2008). Šio tyrimo metu nustatyta, kad socialinis pedagogas yra mokykloje dirbantis specialistas, ypač daug bendraujantis su mokiniais ir jų tėvais bei su mokykloje dirbančiais pedagogais. Jo veikla mokykloje apima įvairias sritis ir pasižymi ypač didele įvairove bei bendravimo ir bendradarbiavimo būtinybe bendraujant individualiai ir grupėse. Kaip nurodo Rupšienė ir Grikštienė (2007), socialinio pedagogo

pareiga yra spręsti socialines ir pedagogines problemas, kylančias mokyklos aplinkoje (Leliūgienė, 2003; Rupšienė ir Grikštienė, 2007; Majauskienė ir Leliūgienė, 2007). Kadangi savo veikla socialinis pedagogas siekia visapusiškai rūpintis vaiku (Revenkienė, 2010), jis padeda „įgyvendinti vaiko ir mokinio teisę į mokslą, užtikrina jo saugumą mokykloje bei sudaro prielaidas pozityviai vaiko ir mokinio socializacijai ir pilietinei brandai“ (Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdinis aprašas, 2001, atnaujintas 2016). Tokiu atveju neišvengiamai tampa aktualios socialinio pedagogo turimos teisinės žinios, jų gilinimas, atnaujinimas ir dalinimasis informacija su kitais mokyklos bendruomenės nariais, realizuojant pagrindines savo funkcijas ir siekiant vaiko gerovės. Žydžiūnaitė ir kt. (2005) pastebi, kad dar prieš dešimtmetį socialinio pedagogo vaidmuo mokykloje buvo suvokiamas labai ribotai ir neapibrėžtai. Jam buvo priskiriama atsakomybė už vaikų auklėjimą, skatinama atlikti funkcijas, artimas policininkų darbui. Vėliau socialinio pedagogo darbe išryškėjo vadybinių, organizacinių funkcijų aktualumas. Organizacinės ir vadybinės veiklos reikalauja bendravimo ir bendradarbiavimo bendruomenės viduje ir už bendruomenės ribų. Vertinant šiuo požiūriu socialinės pedagoginės veiklos turinį sudaro mokinio pagalbos poreikio atskleidimas, pozityvios ugdomosios aplinkos kūrimas, deviantinės elgsenos prevencija ir korekcija, auklėjamoji veikla ir jos organizavimas (Leliūgienė ir kt., 2008). Kadangi žmogaus elgesys, taigi, ir vaiko elgesys, gali nukrypti ir dažnai nukrypsta nuo pripažintų elgesio normų sistemos, tad socialinio pedagogo veikla yra siekiama atkurti pažeistą pusiausvyrą ir užtikrinti teigiamus elgesio pokyčius. Deviantiniu elgesiu laikomi teisinių normų pažeidimai (vagystės, lytiniai nusikaltimai, nužudymai ir kt.) arba bendrų socialinių taisyklių (mokyklos aplinkoje – tai mokyklos taisyklių) pažeidimai (pavyzdžiui, netinkama apranga, nepagarbus elgesys su mokyklos bendruomenės nariais, nesimokymas, mokyklos nelankymas ir kt.) (Kazlauskienė ir kt., 2015). Deviantinių problemų sprendimas užkerta kelią nusikalstamumo atsiradimui, padeda koreguoti mokinių elgesį ir skatinti juos elgtis teisėtai, pagal galiojančias elgesio ir teisės normas. Sprendžiant tokio pobūdžio problemas galimas sąlytis su teisinėmis problemomis, reikalaujantis teisinių aktų išmanymo ir gebėjimo šių aktų turinį taikyti darbo praktikoje, sprendžiant mokyklos bendruomenėje kylančias įvairias su mokinių ugdymu susijusias problemas, išvardintas aukščiau. Baraldsnes ir Vaškienė (2013) pastebi, kad mokykla yra viena pagrindinių mokinių socializacijos institucijų, užtikrinančių jų sklandžią ir visapusišką raidą, sukurianti krizių įveikimo galimybes.

Skirtingų tipų mokyklose socialinio pedagogo veikla gali pasižymėti tam tikra specifika. Barkauskaitė-Lukšienė (2002) pabrėžia, kad specialiosiose, jaunimo, internatinėse, profesinėse bei bendrojo lavinimo mokyklose, globos institucijose bei kitose švietimo įstaigose dirbantys socialiniai pedagogai siekia užtikrinti nenutrūkstamus ryšius tarp ugdytinio ir socialinės aplinkos, susitelkti į vaiko socialinės ir edukacinės aplinkos humanizavimą, atskleidžiant bendruomenės turimas galimas, ugdyti vaiko atsakomybę, užkirsti kelią smurtui ir priklausomybėms. Šie ugdomieji tikslai, keliami

socialiniam pedagogui, sutampa su teisinio švietimo paskirtimi. Be to, jie yra platesni nei dirbant su mokiniais bendrojo lavinimo mokyklose, kur atsakomybę už vaiko ugdymą prisiima ir vaiko tėvai. Galima pagrįstai teigti, kad socialinio pedagogo veikla glaudžiai susijusi su teisiniu švietimu ir teisinės sąmonės ugdymu, siekiant užtikrinti pozityvią asmens socializaciją ir jai tinkamas sąlygas.

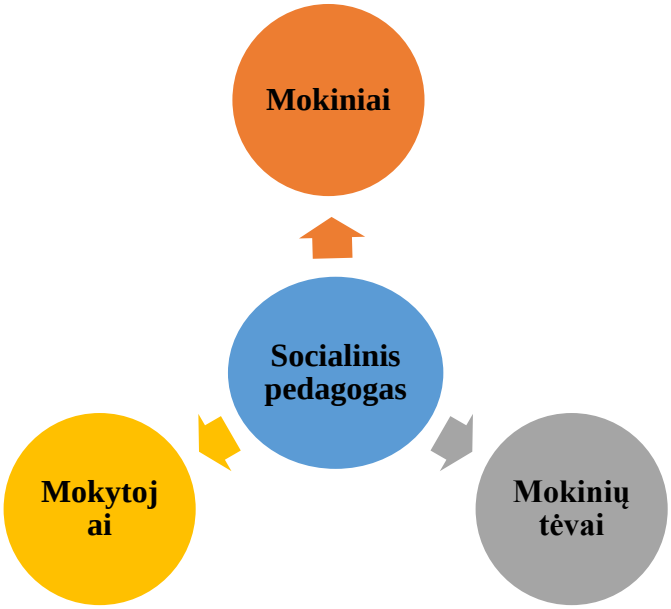
Socialiniam pedagogui vykdant teisinį švietimą mokykloje tampa svarbus socialinis teisės aspektas. Kadangi socializacijos esmę sudaro socialinių visuomenėje priimtų elgesio ir suvokimo normų perėmimas, tai šis procesas glaudžiai susijęs su teisiniu švietimu, leidžiančiu perimti teisines žinias, kaip elgesio reguliavimo pagrindą išmokstant teisės normas. „Demokratinės visuomenės teisė siekia socializuoti žmonių santykius taip, kad jie būtų grindžiami ne jėga, o abipuse naudam lygiateisiškumu, bendradarbiavimu“ (Kazlauskienė ir kt., 2015, p. 316). Šie aspektai glaudžiai susiję su tiesioginėmis socialinio pedagogo veiklos bendrojo lavinimo mokykloje funkcijomis. 2016-aisiais atnaujintame Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdiniame apraše (2001) išskiriama net vienuolika pagrindinių socialinio pedagogo funkcijų, kurios nusako socialinio pedagogo veiklos mokyklos bendruomenėje turinį. Detaliai neaptarinėjant visų socialinio pedagogo funkcijų, tikslinga išskirti su teisiniu švietimu susijusias funkcijas:

- mokinių, jų tėvų ir mokyklos bendruomenės konsultavimas sprendžiant socialines problemas, teikiant socialinę pagalbą;
- bendradarbiavimas su mokytojais, klasių vadovais, tėvais (globėjais ar rūpintojais), kitais specialistais, švietimo pagalbos įstaigomis, kitais su vaiku ar mokiniu dirbančiais asmenimis, socialinių paslaugų ir sveikatos priežiūros įstaigomis, teisėsaugos institucijomis, socialiniais partneriais;
- mokyklos bendruomenės švietimas socialinės pedagoginės pagalbos teikimo, mokyklos nelankymo ir kitų neigiamų socialinių reiškinių prevencijos, pozityviosios socializacijos klausimais;
- prevencinių veiklų ir socialinių projektų inicijavimas ir kt. (Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdinis aprašas, 2001, 2016).

Išvardintose funkcijose atsiskleidžia šviečiamoji socialinio pedagogo veikla, akcentuojamas bendradarbiavimas, kaip esminis vykdomos veiklos pagrindas. Mokinių, jų tėvų ir mokyklos bendruomenės konsultavime, švietime įvairiais socialinės pagalbos teikimo ir neigiamų socialinių reiškinių prevencijos klausimais atsiskleidžia socialinio pedagogo teisinio išprusimo aktualumas, teikiant mokyklos bendruomenės nariams teisinę informaciją ir konsultuojant juos teisiniais klausimais. Bendradarbiaujant su mokyklos bendruomenės nariais ir mokyklos bendruomenės išorėje esančiais specialistais atsiskleidžia socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių poreikis. Mokyklos socialinio pedagogo veikloje ypač išryškėja teisiniai aspektai, lemiantys jo išprusimą teisinėje srityje ir galimybes vykdyti teisinį švietimą mokykloje. Tai pabrėžia ir Buzaitytė-

Kašalynienė (2003), remdamasi atlikto tyrimo duomenimis, kurie atskleidė, kad gindami vaikų teises socialiniai pedagogai atlieka ir teisines funkcijas.

Majauskienė ir Leliūgienė (2007) paprastai ir apibendrintai pateikia pareigybių apraše atliekamus darbus, būdingus būtent mokyklos socialiniam pedagogui. Šio specialisto veikla, pasak mokslininkių, apima darbą: su mokiniais, su mokytojais, mokinių tėvais (žr. 2 pav.).

2 pav. Socialinio pedagogo darbo laukai užtikrinant teisinį švietimą mokykloje (sudaryta autorės pagal Majauskienę ir Leliūgienę, 2007)

Taigi, galima teigti, kad socialinio pedagogo veikla mokykloje susijusi su trimis pagrindinėmis asmenų grupėmis (žr. 2 pav.). Atskirais atvejais įvardijamos mokinių klasės, tačiau iš esmės tai - sutelkta mokinių grupė. Įvairios socialinio pedagogo veiklos gali vykti ir pamokų metu, dalyvaujant pedagogų vedamose pamokose arba ir pačiam socialiniam pedagogui vedant pamoką (pavyzdžiui, socialinio ugdymo užsiėmimus organizuojant pamokos forma), popamokinį užimtumą (Majauskienė ir Leliūgienė, 2007). Ilgūnė-Martinėlienė (2015) aptarė bendrojo lavinimo mokykloje dirbančio socialinio pedagogo galimybes taikant mediacijos priemones. Šios priemonės aktualios sprendžiant šiuolaikinėse mokyklose dažnai pasitaikančius konfliktus. Pagal savo vykdomos veiklos pobūdį, vadovaudamasis Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdiniu aprašu (2001, atnaujintas 2016), mokyklos socialinis pedagogas vykdo neigiamų socialinių reiškinių mokykloje prevenciją, užtikrina vaikų saugumą, padeda jiems ugdyti savo socialinius gebėjimus, kuria saugią darbo aplinką. Tokio pobūdžio veikla dažnai vyksta įvairių įgyvendinamų prevencinių programų pagrindu. Šių veiklų metu vaikai mokomi savikontrolės, socialinių ir emocinių sunkumų įveikimo įgūdžių, mažinamos patyčios ar kitas asocialus, deviantinis elgesys. Svarbus socialinio pedagogo įsikišimas esant smurto atvejams, agresijai.

Apibendrinant socialinio pedagogo veiklos aspektus mokykloje ir pabrėžiant šios veiklos pagrindinius tikslus, galima teigti, kad socialinio pedagogo veikla siekiama spręsti įvairias mokinių elgesio ir mokymosi problemas (mokyklos nelankymo, žalingų įpročių prevencijos, nesimokymo ir kt.). pagrindinį veiklos turinį sudaro į šių problemų sprendimą sutelktos priemonės. Bendradarbiavimas su pedagogais, mokiniais ir jų tėvais bei kitais mokykloje dirbančiais specialistais svarbus įgyvendinant įvairiapuses socialinio pedagogo funkcijas mokyklos bendruomenėje.

2.2. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo galimybės mokyklos bendruomenėje teisinio švietimo įgyvendinimo kontekste

Bendradarbiavimas švietimo kontekste iškyla kaip viena aktualiausių sričių. Be glaudaus bendravimo ir bendradarbiavimo tarp ugdymo proceso dalyvių neįmanoma pasiekti ir užsibrėžtų ugdymo rezultatų. Socialinis pedagogas, kaip tarpininkas tarp vaiko ir mokyklos bendruomenės, tarp mokyklos bendruomenės ir vaiko tėvų ir kt., nuolat inicijuoja bendravimu ir bendradarbiavimu pagrįstas veiklas ir situacijas, susijusias su teisiniu švietimu bei jo ugdomosiomis, auklėjamosiomis funkcijomis. Todėl teisinio švietimo įgyvendinimo mokykloje kontekste išryškėja būtinybė teoriškai atskleisti socialinio pedagogo bendradarbiavimo galimybes mokyklos bendruomenėje.

Bendradarbiavimas, kaip sėkmingos veiklos pagrindas, pabrėžiamas svarbiausiuose Lietuvos Respublikos švietimo dokumentuose. Valstybės švietimo 2013-2022 m. strategija (2013) pagrįsta „bendradarbiavimo, bendro darbo ir įvairių visuomenės grupių nuomonių nuolatinio keitimosi ir indėlio į bendrus tikslus“ principu (Valstybės švietimo 2013-2022 m. strategija, 2013, p. 21).

Šiuolaikinės visuomenės pokyčių keliami iššūkiai mokyklai, kaip vienai pagrindinių vaiko socializacijos institucijų, lemia bendradarbiavimo aktualumą, kadangi „vienam specialistui nebeužtenka kompetencijos spręsti pasitaikančius nesklandumus, nepakanka tradicinių sprendimo būdų, todėl pagalba mokiniams, patiriantiems sunkumų, turi būti teikiama suvienijus visas mokyklos bendruomenės pastangas“ (Baraldsnes ir Vaškienė, 2013, p. 199). Kompleksinė pagalba vaikams galima tiks veikiant bendrai, koordinuojant veiklą. Mokyklos bendruomenėje tokiu koordinatoriumi dažniausiai tampa socialinis pedagogas, išmanantis ne tik vaiko problemas, bet ir daug žinantis apie jų kilmės priežastis bei gebantis nuspręsti, kurių mokyklos bendruomenės narių pagalba vaikui yra aktualiausia ir naudingiausia.

Bendradarbiavimas tampa svarbus, nes sukuria prielaidas sėkmingai veiklai ir padeda siekti reikšmingų vykdomos veiklos rezultatų. Bendradarbiavimas, kaip svarbi socialinio pedagogo veiklos dalis, pabrėžiamas Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdinio aprašo (2001, atnaujintas 2016) bendrosiose nuostatose, kuriose sakoma, kad „Mokyklos socialinis pedagogas dirba kartu su kitais pedagoginiais darbuotojais, klasių vadovais, kitais specialistais, tėvais (globėjais, rūpintojais),

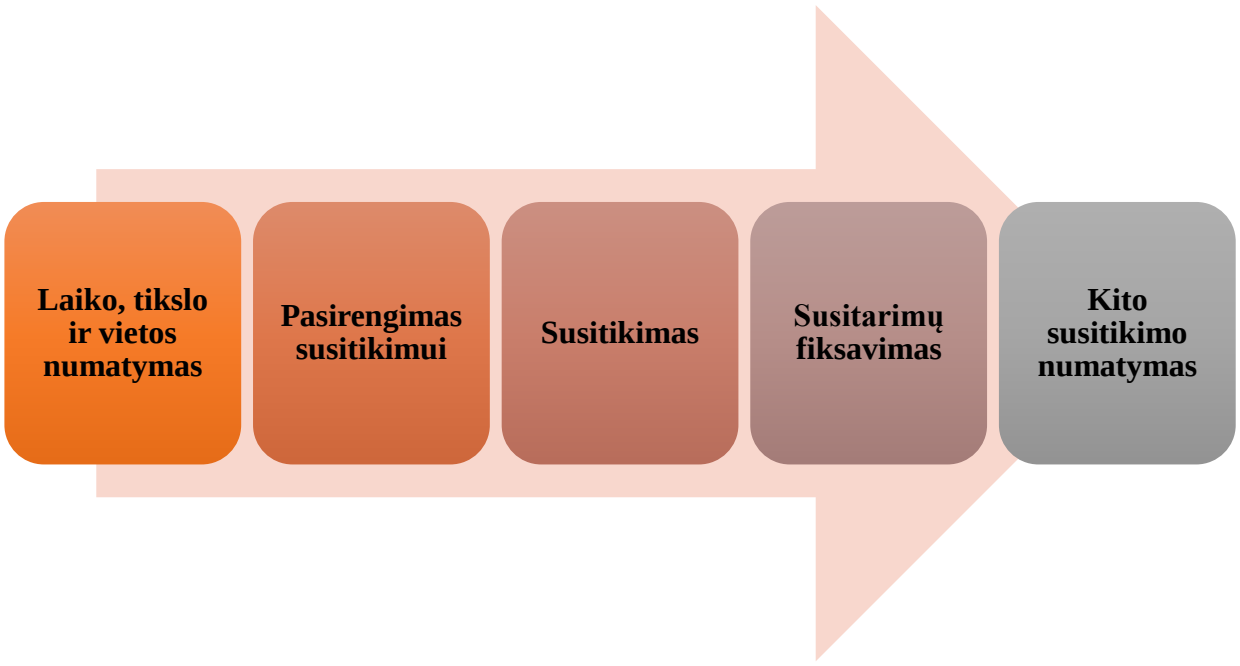
mokyklos bendruomene.“ (Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdiniame aprašas, 2001, 2016). Kadangi pagrindinėmis teisinio švietimo priemonėmis laikomas teisinės informacijos teikimas, teisinis mokymas ir konsultavimas (Visuomenės teisinio švietimo 2008-2012 metų programa, 2009), tad galima teigti, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas vykdant teisinį švietimą atsiskleidžia būtent šių veiklų metu, ypač socialiniam-pedagoginiam darbui būdingame informavime ir konsultavime. Bendradarbiavimas su kitais mokykloje dirbančiais specialistais, tėvais ir visa mokyklos bendruomene užima svarbią vietą socialinio pedagogo veikloje. Dirbdamas savo darbą jis privalo vadovautis tarptautiniais ir nacionaliniais teisės aktais, reglamentuojančiais socialinės pedagoginės pagalbos teikimą (Socialinio pedagogo pareigybių pavyzdinis aprašas, 2001, atnaujintas 2016). Šiame kontekste išryškėja teisinio švietimo ir bendradarbiavimo sąsajos.

Rupšienė ir Grikštienė (2007) atlikto tyrimo metu nustatė, kad socialiniai pedagogai bendradarbiavimą supranta kaip bendro tikslo siekimą, dalijimąsi informacija, vieningą požiūrį į problemą, problemos priežasčių aiškinimąsi kartu, abipusį supratimą ir pagalbą, bendrą rūpinimąsi vaiku (mokiniu). Bendradarbiavimas, pasak Leliūgienės ir kt. (2006) yra vienas iš socialinių pedagogų iššūkių. Leliūgienė ir kt. (2008) nurodo, kad pagrindiniai asmenys, su kuriais bendradarbiauja socialinis pedagogas – „pavieniai mokiniai, jų grupės, tėvai, mokytojai, klasių auklėtojai, mokyklų vadovai, vaikų socialinių tarnybų darbuotojai, teritorinės bendruomenės veikėjai ir kt.“ (Leliūgienė ir kt., 2008, p. 129). Užsienio šalių mokslininkas D‘Agostino (2013) pabrėžia, kad mokykloje itin aktualus bendradarbiavimas tarp trijų bendravimo ir bendradarbiavimo dalyvių: mokinių, jų tėvų ir mokyklos. Taip pat iškelia ir mokykloje dirbančių specialistų bendradarbiavimo tarpusavyje būtinybę bei aktualumą. Taigi, remiantis lietuvių ir užsienio šalių mokslininkų teiginiais, galima išskirti tris pagrindines mokyklos bendruomenės narių grupes, su kuriomis bendradarbiauja socialinis pedagogas:

1. Mokiniai;
2. Mokinių tėvai;
3. Mokykloje dirbantys pedagogai ir kiti specialistai.

Analizuojant socialinio pedagogo, kaip mokyklos bendruomenės nario, bendradarbiavimo galimybes įgyvendinant teisinį švietimą mokykloje, galima išskirti svarbiausias šio bendradarbiavimo sritis. Visų pirma aktualus bendradarbiavimas su mokinių tėvais, padedantis spręsti socialines ir pedagogines problemas, įtraukiant į veiklą mokinių tėvus. Jis įvardijamas kaip pagrindinis ir Bendruosiuose socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatuose (2004). Bendradarbiavimą su mokinių tėvais pabrėžia lietuvių mokslininkai Leliūgienė (2003), L.Rupšienė ir Grikštienė (2007), Majauskienė bei Leliūgienė (2007) ir kt. Socialinio pedagogo ir tėvų bendradarbiavimo svarbą pabrėžia ir užsienio šalių autoriai. Miller ir kt. (2014) nuomone, teisinio švietimo kontekste ypač išryškėja socialinio pedagogo bendradarbiavimo su tėvais aktualumas informuojant, konsultuojant

vaiko teisių apsaugos klausimais. Mokykla, kaip bendravimo ir bendradarbiavimo iniciatorė teikia tėvams konsultacijas, susijusias su vaiko teisių apsauga, įgalindama šeimą rūpintis vaiku ir užtikrinti jo saugumą bei visapusišką socializacijos procesą. Barry ir kt. (2012) pastebi, kad tai itin aktualu keliant ir sprendžiant smurto prieš vaiką artimoje aplinkoje problemas. Siekiant užtikrinti visapusišką socialinės pedagoginės pagalbos teikimą mokiniams ir, reikalui esant, jų tėvams, mokykla, turi jautriai ir greitai reaguoti į aplinkos iššūkius, visuomenės pokyčius ir problemas. Socialinis pedagogas sprendžia ir pastebėtas smurto artimoje socialinėje aplinkoje atvejus, kai pažeidžiamas ne tik dvasinis asmens orumas, bet ir sutrikdoma fizinė sveikata (Bulotas, 2017). Socialinis pedagogas, susiklosčius nepalankioms aplinkybėms ir šeimai patekus į sudėtingą padėtį, tampa šeimos ir aplinkos tarpininku, padedančių spręsti globos problemas, aiškinančiu globotinio teises ir pareigas, ginančiu globotinio teises ir stimuliuojantis jo socializaciją (Ilgūnė-Martinėlienė, 2015). Sėkmingam problemų sprendimui itin svarbus bendradarbiavimas. Skiriama keletas tokio bendradarbiavimo ciklo etapų (žr. 3 pav.).

3 pav. Sėkmingo bendradarbiavimo ciklas
(pagal Rupšienę ir Grikštienę, 2007, p. 88).

Bendradarbiavimo su tėvais planavimo nuoseklumas svarbus šio bendradarbiavimo sėkmei. Rengiantis susitikimui su tėvais, pirmiausiai tiksliai įsivardinama, ko siekiama šiuo susitikimu, ko tikimasi iš būsimo bendravimo, kur ir kada patogiausia susitikti. Rengiantis susitikimui socialinis pedagogas renka reikalingą informaciją apie mokinį, jo šeimą, jo elgesį, mokymąsi ir įvykusius pokyčius. Pasiruošti susitikimui galima tiek žodžiu, tiek ir raštu, pasižymint svarbiausius būvimo pokalbio akcentus. Susitikimo metu įvardinama problema, dėl kurios inicijuojamas susitikimas, apsikeičiama abiem pusėms (tėvams ir socialiniam pedagogui) aktualia informacija, keičiamasi

nuomonėmis, išklausomos abi pusės, numatomi problemos sprendimo būdai. Bendri susitarimai gali būti fiksuojami raštu, detalizuojami konkretūs būsimi veiksmai, veiksmų įgyvendinimo terminai, numatomos tolimesnio bendravimo ir bendradarbiavimo formos (telefonu, elektroniniu paštu ir kt.), sprendžiamas klausimas, apie kitą susitikimą, jo būtinumą (žr. 3 pav.).

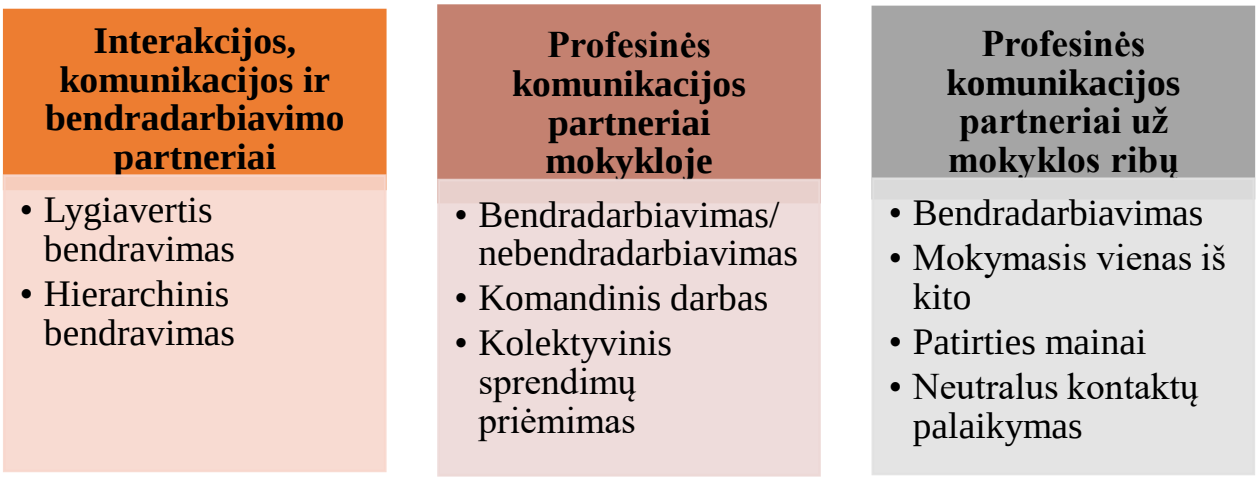
Tiesioginė socialinio pedagogo funkcija – spręsti vaiko socialines ir pedagogines problemas savaime lemia ir jo veiklos sąsajas su teisinio švietimo klausimais. Jei sprendžiamos vaiko elgesio problemos, gilinamasi į vaiko minimalios ar vidutinės priežiūros skyrimo aplinkybes, neišvengiamai mokiniai ir jų tėvai informuojami įvairiais teisiniais klausimais, jiems suteikiama svarbi teisinė informacija, konsultuojama teisiniais klausimais arba tarpininkaujama nukreipiant tolimesnių konsultacijų pas kitus specialistus. Sklandus susitikimų planavimas užtikrina sėkminga bendradarbiavimą su mokinių tėvais. Kaip pastebi Rupšienė ir Grikštienė (2007) bei Vyšniauskienė ir Minkutė (2008), dažniausiai tokių susitikimų sėkmę lemia asmeninės socialinio pedagogo savybės – empatija, tolerancija, konfidencialumas, geranoriškumas, komunikabilumas ir kt. Šios savybės svarbiausios tėvams priimant socialinio pedagogo teikiama informaciją, įsisavinant teisinio švietimo klausimus, padeda įtraukti kuo įvairesnes socialines tėvų grupes (Alameda-Lawson ir kt., 2010). Bendražmogiškąsias savybes bei jų reikšmę mokyklos socialinio pedagogo veiklai pabrėžia ir Majauskienė bei Leliūgienė (2007) ir Leliūgienė (2003). Šios mokslininkės pabrėžia ir socialinio pedagogo gebėjimą orientuotis visose gyvenimo srityse.

Vis dėlto, bendradarbiavimo metu susiduriama ir su įvairiomis kliūtimis: socialinių pedagogų bejėgiškumu, klasės auklėtojų ir dalykų mokytojų neigiamomis nuostatomis, tėvų užimtumu ir prastu tėvystės vaidmens atlikimu, mokyklinės organizacijos problemomis (patalpų, lėšų trūkumu, per dideliu darbo krūviu), makrosocialinėmis problemomis (emigracija, tėvų atsakomybės teisinio reglamentavimo nesklandumais) (Rupšienė ir Grikštienė, 2007, p. 95).

Be darbo su mokiniais ir jų tėvais, socialiniai pedagogai dirba su mokyklos administracija ir mokytojais. Mokyklos administracija - aukštesnė hierarchinė grandis, kuriai socialinis pedagogas yra tiesiogiai pavaldus. Šios veiklos sritys, pasak Merfeldaitės (2007), aktualios numatant pagalbos galimybes mokiniams ir koordinuojant jos teikimą. Baraldsnes ir Vaškienės (2013) teigimu, dažniausiai socialiniam pedagogui tenka spręsti smurto ir patyčių problemas mokyklose. Šių problemų sprendimą dažniausiai apsunkina tėvų požiūris ir abejingumas vaikų problemoms. Teisinio švietimo bei su juo susijusio teisinio auklėjimo, formuojant mokinių asmenybę, metu, svarbų vaidmenį atlieka taikomi metodai, t.y. priemonių ir turinio taikymo būdų sistema. Nuo socialinio pedagogo kvalifikacijos, kompetencijų lygmens ir gebėjimo pasirinkti tinkamiausius ugdymo metodus priklauso jo veiklos paveikumas ir įtaigumas bei pasiekti rezultatai. Buzaitytė-Kašalynienė (2003) nurodo, kad socialinio pedagogo darbe veiklos pagrindą sudaro darbas su mokiniais.

Bye ir kt. (2009), remdamiesi atlikto tyrimo rezultatais, nurodo, kad socialinio pedagogo veiklos sėkmė šviečiant tėvus, vaikus ir mokyklos bendruomenę bei atliekant kitas savo profesines funkcijas, priklauso nuo santykių su mokyklos administracija, jos palankumo ir požiūrio į mokykloje vykdomą socialinę veiklą. Socialinio pedagogo vykdomos prevencinės veiklos reikalauja mokyklos bendruomenės sutelktumo ir tarpusavio bendradarbiavimo. Kaip pavyzdį galima pateikti šiuolaikinės problemos, patyčių elektroninėje erdvėje, sprendimą, kuris reikalauja ir teisinių žinių bei išmanymo, ir sistemingo bei nuoseklaus visų mokyklos bendruomenės narių dalyvavimo prevencinėse veiklose (Slovak ir Singer, 2011). Šiuo atveju socialinis pedagogas atsiskleidžia kaip iniciatorius, organizatorius ir koordinatorius. Jo turimos teisinės žinios ir profesinis pasirengimas sukuria prielaidas teisinio švietimo įgyvendinimo mokykloje efektyvumui. Leliūgienės ir kt. (2008) atliktas socialinio pedagogo veiklos tyrimas atskleidė, kad bendradarbiavimo trūkumas yra pagrindinė veiklos kliūtis, tačiau tuo pačiu, sėkmingas bendradarbiavimas galėtų būti svarbiausia galimybe įgyvendinti numatytos veiklos tikslus.

Mokslinėje literatūroje (Majauskienė ir Leliūgienė, 2007) išskiriami svarbiausi mokyklos socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomenės nariais bruožai: lygiavertis bendravimas, hierarchinis bendravimas, bendradarbiavimas, komandinis darbas, kolektyvinis sprendimų priėmimas, mokymasis vieni iš kitų, patirties mainai, neutralus kontaktų palaikymas. Šiuos aspektus išskaidžius pagal bendradarbiavimo partnerių grupes, gaunama tokia mokyklos socialinio pedagogo bendradarbiavimo schema (žr. 4 pav.).

4 pav. Mokyklos socialinio pedagogo bendradarbiavimo komponentai

(sudaryta autorės pagal Majauskienę ir Leliūgienę, 2007, p. 10).

Išskirtos socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerių grupės leidžia numatyti bendradarbiavimo pobūdį. Bendradarbiaujant su mokyklos bendruomenės nariais, kaip profesinės komunikacijos partneriais mokykloje (žr. 4 pav.), galimas sėkmingas bendradarbiavimas ir jo trūkumas, komandinis darbas kaip bendradarbiavimo forma ir kolektyvinis sprendimų priėmimas.

Visos šios bendradarbiavimo raiškos atsiskleidžia socialinio pedagogo profesinėje veikloje mokyklos bendruomenėje. Taip pat galimas lygiavertis ir hierarchinis bendradarbiavimas su mokyklos bendruomenės nariais, kaip interakcijos, komunikacijos ir bendradarbiavimo partneriais, įvairiose veiklos srityse, tame tarpe ir teisinio švietimo srityje. Lygiavertis bendradarbiavimas vyksta tarp lygiaverčiais vienas kitą laikančių asmenų, nepaisant skirtingų pareigų ar statuso, o hierarchinis bendradarbiavimas vyksta tarp hierarchiškai skirtingam lygmeniui pagal užimamas pareigas ir atsakomybės sritis priklausančių asmenų. Hierarchiško bendradarbiavimo atveju itin aktualus pavaldumas.

Lygiavertis bendradarbiavimas gali vykti tarp socialinio pedagogo ir mokinių tėvų, mokyklos mokytojų, kitų mokykloje dirbančių specialistų (logopedo, specialiojo pedagogo ir kt.). Tuo tarpu hierarchinis bendravimas gali susiklostyti su mokyklos administracija. Komandinis darbas tarp mokyklos bendruomenės narių tampa ypač svarbus ieškant profesionalių problemų sprendimų.

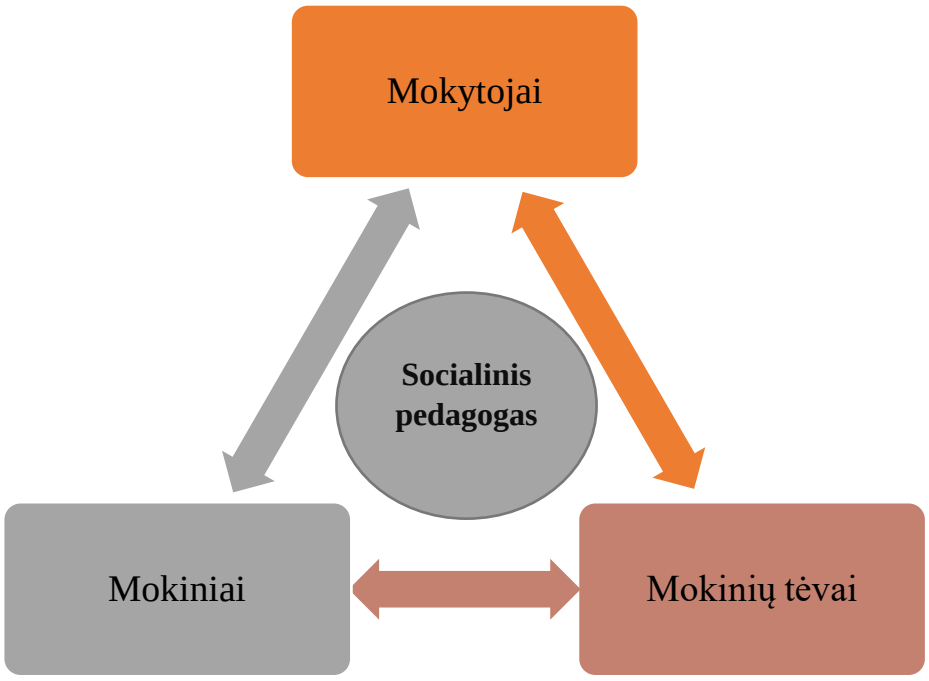
Apibendrinant galima konstatuoti, kad bendradarbiavimas šiuolaikinio švietimo aplinkoje atsiskleidžia kaip būtina ugdymo ir jo kokybės įgyvendinimo sąlyga. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje galimybės teisinio švietimo įgyvendinimo kontekste atsiskleidžia bendraujant ir bendradarbiaujant su trimis pagrindinėmis asmenų grupėmis: mokiniais, mokinių tėvais ir mokykloje dirbančiais pedagogais bei kitais su ugdymu susijusiais specialistais. Bendradarbiavimo metu atsiskleidžia lygiavertį, hierarchinį, komandinį, patirties mainais ir neutralų bendradarbiavimą atspindintys bendravimo komponentai mokyklos bendruomenės viduje.

3. SOCIALINIO PEDAGOGO BENDRADARBIAVIMO MOKYKLOS BENDRUOMENĖJE ĮGYVENDINANT TEISINĮ ŠVIETIMĄ EMPIRINIS TYRIMAS

3.1. Tyrimo metodika

Tyrimo metu taikomi kiekybiniai tyrimo metodai, analizuojant trijų tyrimo dalyvių grupių požiūrį į mokyklos socialinio pedagogo bendradarbiavimą vykdant teisinį švietimą mokykloje.

Analizuojami trijų tyrimo dalyvių grupių, iš kurių sudaryta mokyklos bendruomenė, bendradarbiaujanti su socialiniu pedagogu teisinio švietimo įgyvendinimo mokykloje metu, požiūriai (žr. 5 pav.).

5 pav. Tyrimo dalyvių sudėtis

Šios trys tyrimo dalyvių grupės, išskirtos remiantis Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme (2016) pateikiamu mokyklos bendruomenės apibrėžimu, atspindi pagrindinius mokyklos socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokykloje laukus, apimančius tarpasmeninius lygiaverčius santykius su pedagogais ir tėvais, kaip ugdymo vykdytojais bei mokiniais, kaip ugdymo objektais ir aktyviais ugdymo(si) proceso subjektais.

Pasirinktas kiekybinis tyrimas, leidžiantis objektyviai rinkti ir interpretuoti informaciją, išsiaiškinti analizuojamo reiškinio požymius, raiškos sritis, giliai ir analitiškai įvertinti tiriamą problemą, neutralizuoti kontekstinius veiksnius (Bitinas, 2006). Duomenų rinkimas formalizuotas, panaudojant pusiau uždaro tipo klausimyną su ranginės skalės teikiamomis vertinimo pasirinkimo galimybėmis. Trijų tyrimo dalyvių grupių apklausa leis išskirti požiūrių panašumus ir skirtumus, nustatyti bendradarbiavimo stipriąsias puses ir problemas.

Tyrimo imtis: analizuojami duomenys keturiose rajone esančiose gimnazijose. Kadangi teisinis švietimas dažniausiai skiriamas vyresnių klasių mokiniams, kurie mokosi gimnazijose ir yra brandesni, labiau pasirengę atsakyti į tyrimo klausimus, įvertinti socialinio pedagogo bendradarbiavimą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą, pasirinktos rajone esančios gimnazijos. Pasirinktame rajone veikia keturios gimnazijos, tad jose vykdoma apklausa atskleidė analizuojamos problemos situaciją rajone. Apklausti mokyklose dirbantys specialistai. Proporcingai specialistų skaičiui atsitiktine tvarka numatyta apklausti tokį pat kiekį mokinių ir jų tėvų (žr. 1 lentelę). Siekiant gilesnio analizuojamos problemos suvokimo, pasirinkti paskutinės, IV klasės gimnazistai, turintys turtingiausią patirtį teisinio švietimo įgyvendinimo mokykloje srityje ir galintys pasidalinti savo pagrįsta nuomone.

1 lentelė. Tyrimo dalyvių skaičius

Eil.nr.	Mokykla	Mokytojų skaičius	Mokinių skaičius	Tėvų skaičius
1.	A gimnazija	75	75	75
2.	B gimnazija	46	46	46
3.	C gimnazija	66	66	66
4.	D gimnazija	77	77	77
Iš viso:		264	264	264

Kiekybinio tyrimo tipo pasirinkimas leidžia tyrėjui išlikti neutraliam, objektyviam tyrimo ir tyrimo dalyvių atžvilgiu, tyrėjo asmenybės poveikis tyrimui ir jo rezultatams tampa minimalus, apsiribojantis klausimyno sudarymu ir pateikimu. Statistinė analizė atlikta naudojant SPSS 21.0 programinį paketą. Taikomi statistinės analizės metodai – aprašomoji statistika, vidutiniai įverčiai, neparametriniai duomenų analizės testai dviem nepriklausomoms imtims - suteikė galimybes lyginti ir analizuoti tyrimo rezultatus įvairiais aspektais.

Aprašomoji statistika suprantama kaip turimų duomenų sisteminimas ir atvaizdavimas grafiniu būdu. Pagrindinis šio analizės būdo privalumas – tai galimybė glaustai pateikti turimą informaciją, vaizdžiai ir suprantamai išreikšti skaitmeninius duomenis. Vienas iš aprašomosios statistikos

elementų – tai vidurkio skaičiavimas. Vidurkis apibrėžiamas kaip „visų duomenų aibės elementų vidutinė reikšmė“ (Butkevičienė ir Vaicekauskaitė, 2018) arba kitaip tariant – aritmetinis vidurkis, kai reikšmių suma padalinama iš reikšmių skaičiaus ir pateikiamas gautas rezultatas, atspindintis reikšmių visumą. Vidurkio pasirinktas vietoje dažnių (t.y. reikšmių išraiškos procentais) dėl siekio palyginti skirtingų tyrimo dalyvių grupių požiūrius, minimaliai sumažinant elementų skaičių grafinėse diagramose ir išlaikant rezultatų tikslumą.

Mokslinės literatūros analizės pagrindu sudarytas klausimynas, skirtas bendradarbiavimo proceso dalyviams, pabrėžiant socialinio pedagogo, dirbančio mokykloje, bendradarbiavimą su mokyklos personalo nariais, mokiniais ir jų tėvais (žr. 1, 2 ir 3 priedai). Teisinio švietimo veiklos sritys išskirtos remiantis Pekausko ir Grigaliūnaitės (2008), Prakapo ir Žilinskienės (2008), Šmidtaitės (2009) bei Pekausko (2010), Jonynienės ir kt. (2011), Petrauskienės ir Jonynienės (2012), Jonynienės ir Petrauskienės (2013) teiginiais.

- Teisinio švietimo, vykdomo mokykloje efektyvumo komponentai mokyklos bendruomenės narių bendradarbiavimo kontekste išskirti remiantis Bye ir kt. (2009), Adaškevičienės ir kt. (2005), Jonynienės ir kt. (2011), Jonynienės ir Petrauskienės (2013), Targamadzės ir kt. (2008) darbais.
- Bendradarbiavimo partneriai, kliūtys bei formos nurodytos remiantis Targamadzės ir kt. (2008), Baraldsnes ir Vaškienės (2013) mokslinių tyrimų rezultatais.

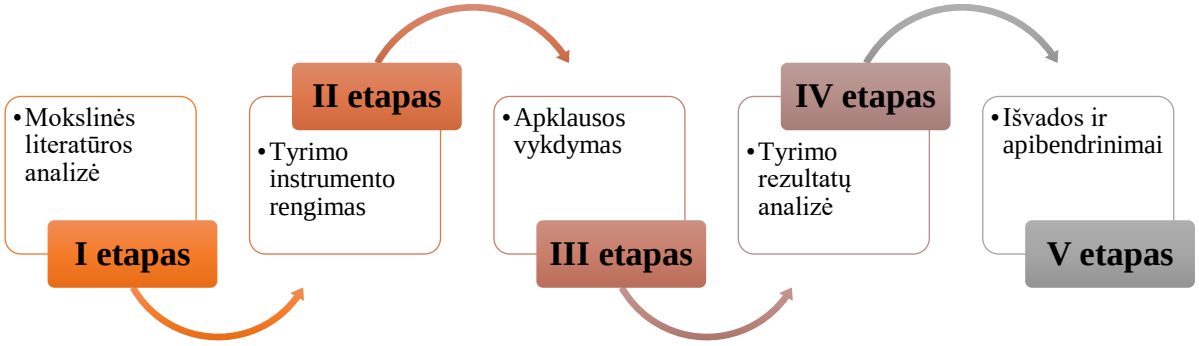
Taikant kiekybinį metodą tikslinga šį bendradarbiavimo procesą vertinti būtent šių trijų tyrimo dalyvių grupių akimis, kadangi socialinių pedagogų skaičius tampa netinkamas kiekybinei analizei, be to, pats socialinis pedagogas, kaip tyrimo dalyvis, tampa suinteresuotas ir mažiau objektyvus tyrimo rezultatų atžvilgiu. Todėl jo veiklos vertinimas iš šalies, kitų bendravimo ir bendradarbiavimo proceso dalyvių (mokytojų, mokinių ir jų tėvų) akimis, sukuria prielaidas objektyviam ir nešališkam vertinimui.

Visoms trims tyrimo dalyvių grupėms (mokiniams, mokinių tėvams ir mokytojams) buvo pateikti vienodi klausimai, siekiant palyginti jų požiūrių panašumus ir skirtumus atsižvelgiant į tyrimo dalyvių grupes. Daroma prielaida, kad priklausomai nuo tyrimo dalyvių grupės, gali pasireikšti požiūrių skirtumai vertinant tyrimo metu pateiktus klausimus, susijusius su socialinio pedagogo bendradarbiavimu mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą mokykloje.

Išskirtos trys pagrindinės teisinio švietimo sritys. Tyrimo metu buvo siekiama nustatyti, su kuria teisinio švietimo sritimi dažniausiai susiduria tyrimo dalyviai. Jų požiūrių vertinimo vidurkiai pateikiami 6 pav. Kiekvienam klausimui buvo pateikta penkiabalė vertinimo sistema nuo „labai dažnai“ iki „niekada“. Vertinimai koduojami skaitmenimis, kur 5 reiškia – „labai dažnai“, 4 – „dažnai“, 3 – „kartais“, 2 – „retai“ ir 1 – „niekada“. Tokiu atveju – kuo aukštenis vertinimo balo

vidurkis, artimesnis penketui, tuo vertinimas palankesnis. Bendri vertinimų balų grupės vidurkiai pateikiami dešinėje grafiko pusėje, siekiant tikslumo pateikiami du skaičiai po kablelio.

Apibendrinant visus tyrimo organizavimo metu atliktus veiksmus, tyrimą galima skirstyti į keletą pagrindinių etapų (žr. 6 pav.):

6 pav. Tyrimo organizavimo etapai

Nuosekliai įgyvendinant šiuos etapus atliktos mokslinės literatūros analizės pagrindu rengiamas tyrimo instrumentas, o taip pat ir numatoma būsimo tyrimo metodika. Trečiajame etape praktiškai įgyvendinamas numatytas tyrimas, dalinamos anketos ir renkami duomenys. Ketvirtasis etapas skirtas gautų duomenų analizei ir interpretavimui, remiantis pirmajame etape padarytomis teorinėmis įžvalgomis. Paskutinis, penktasis, etapas, apima tyrimo rezultatų apibendrinimą, išvadų ir galimų rekomendacijų formulavimą.

Tyrimo metu laikomasi tyrimo **etikos reikalavimų**. Visų pirma užtikrinamas tyrimo dalyvių konfidencialumas (Bitinas, 2006). Pildant anketą nereikalaujama informacijos, galinčios padėti nustatyti asmens tapatybę. Tyrimo rezultatai skelbiami tik apibendrinti, laikomasi savanoriškumo bei nešališkumo principų, vengiama daryti įtaką tyrimo dalyvių nuomonei. Savanoriškas dalyvavimas suteikia galimybę rinktis atskleisti savo nuomon ar neatskleisti. Todėl šio tyrimo etikos kriterijų taikymas turi reikšmės anketų grįžtamumui.

3.2. Tyrimo dalyviai ir jų charakteristika

Pristatant tyrimo dalyvius, pateikiamas tyrimo dalyvių užpildytų anketų grįžtamumas, atspindintis tyrimo patikimumą ir imtį (žr. 2 lentelę). Pateikiami visų trijų tyrimo dalyvių grupių duomenys, grąžintų procentų skaičius ir jų dalis procentais atsižvelgiant į bendrą išdalintų anketų skaičių.

2 lentelė. Tyrimo dalyvių anketų grįžtamumas

	A gimnazija	B gimnazija	C gimnazija	D gimnazija	Viso
Mokytojų skaičius	75	46	66	77	264
Grąžintų anketų skaičius	64	39	57	68	228
Anketų grįžtamumas	85,3%	84,8%	86,4%	88,3%	86,4%
Mokinių skaičius	75	46	66	77	264
Grąžintų anketų skaičius	66	41	59	67	233
Anketų grįžtamumas	88%	89,1%	89,4%	87%	88,3%
Tėvų skaičius	75	46	66	77	264
Grąžintų anketų skaičius	66	35	56	65	222
Anketų grįžtamumas	88%	76,1%	84,8%	84,4%	84,1%

Tyrimo metu dėl ypač skirtingų visų trijų tyrimo dalyvių grupių požymių, nebuvo renkama informacija apie tyrimo dalyvių išsilavinimą, darbo stažą ir kitus sociodemografinius požymius. Buvo atsižvelgta tik į tyrimo dalyvių lytį ir galimus požiūrių skirtumus atsižvelgiant į šį požymį. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį pateikiamas 3 lentelėje.

3 lentelė. Tyrimo dalyvių pasiskirstymas pagal lytį

	Mokiniai	Mokytojai	Tėvai
Moterys(mergaitės)	67.5%	95,6%	85,6%
Vyrai (berniukai)	32.5%	4,4%	14,4%

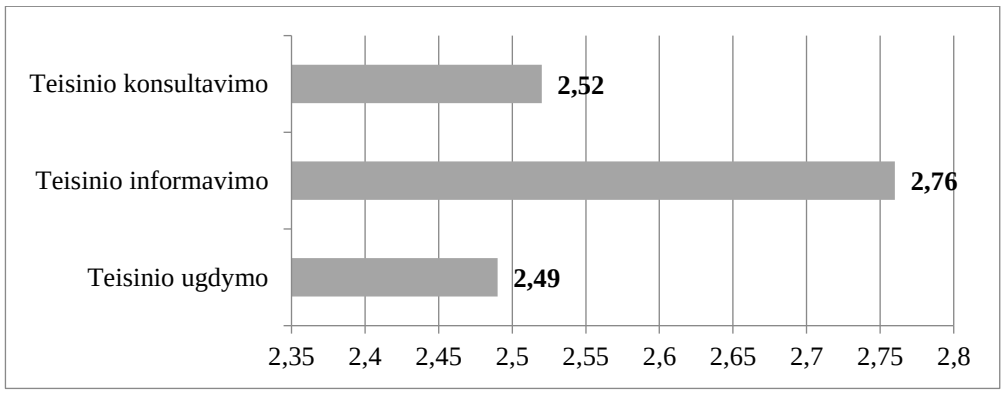
Analizuojant tyrimo dalyvių grupių pasiskirstymą pagal lytį, nustatyta, kad proporcingiausiai lyties atžvilgiu pasiskirstę mokiniai. Berniukai sudarė trečdalį visų tyrime dalyvavusių mokinių (žr. 3 lentelę). Tėvų tarpe vyrai sudarė 14,4 proc. Šioje tyrimo dalyvių grupėje dominuoja moterys. Ypač maža vyrų dalis – mokytojų tarpe. Galima daryti išvadą, kad lyginti tyrimo dalyvių požiūrius atsižvelgiant į tyrimo dalyvių lytį galima tik analizuojant mokinių ir tėvų požiūrius. Mokytojų nuomonės analizei vyrų skaičius buvo nepakankamas, kad galima būtų užtikrinti duomenų reprezentatyvumą. Todėl jų nuomonė šiuo atžvlgiu nebuvo lyginama pagal lytį. Kitų tyrimo dalyvių grupių, mokinių ir jų tėvų, požiūriai buvo analizuojami ir lyginami atsižvelgiant į lytį.

Tyrimo dalyvių požiūriai į socialinio pedagogo bendradarbiavimą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą pateikiami kitame skyriuje.

3.3. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje įgyvendinant teisinį švietimą kiekybinė analizė

3.1. Mokytojų požiūrio analizė

Atliekant socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą kiekybinę analizę, buvo analizuojamas mokytojų požiūris į įvairius teisinio švietimo įgyvendinimo aspektus. Šie aspektai išskirti remiantis mokslinės literatūros šaltiniuose pateiktomis įžvalgomis.

7 pav. Mokytojų teisinio švietimo sričių, su kuriomis susiduria mokykloje, vertinimas (vertinimų vidurkiai)

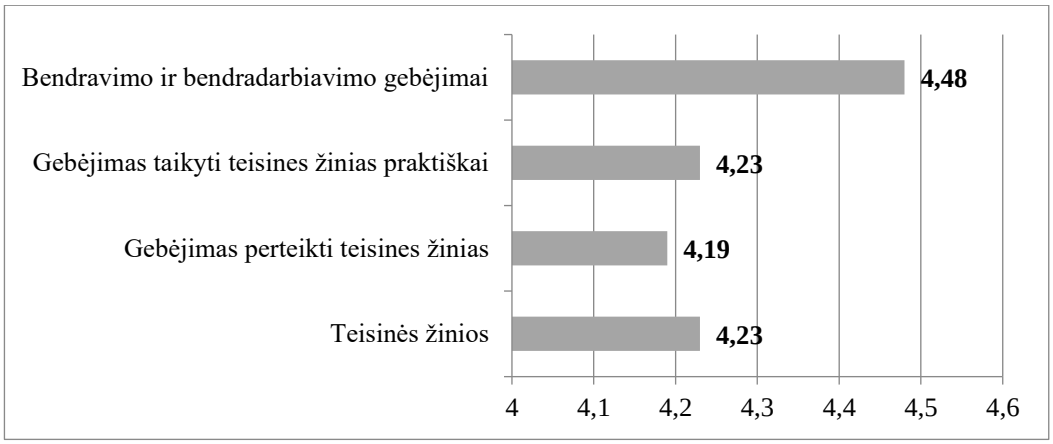
Remiantis 7 pav. duomenimis galima tvirtinti, kad mokytojai ypač išskyrė teisinį informavimą kaip pagrindinę savo dalyvavimo teisiniame švietime sritį (vertinimų vidurkis – 2,76 balo). Paradoksalu, tačiau mažiausiai pabrėžtas teisinis ugdymas (vertinimų vidurkis – 2,49 balo) (žr. 7 pav.). Nors pedagogų veiklos turinį sudaro mokinių ugdymas ir auklėjimas, tačiau šiuo atveju pedagogai save mato labiau kaip informuojančius, o ne ugdančius asmenis. Galima daryti prielaidą, kad mokytojai jaučiasi nepakankamai kompetentingi teisinio švietimo srityje tam, kad galėtų būti pilnaverčiais ugdytojais, ugdančiais teisinį sąmoningumą, plėtojančiais mokinių teisinį suvokimą. Ugdomoji veikla grindžiama ne tik informacijos suteikimu, bet ir jos aiškinimu ir interpretavimu. Tad tam, kad teisinis švietimas dažniau atsiskleistų kaip ugdomoji veikla, būtinas mokytojų kompetencijų tobulinimas.

Tyrimo metu buvo vertinami socialinio pedagogo gebėjimai teisinio švietimo vykdymo kontekste. Išskirtos keturios gebėjimų grupės:

- bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai, sukuriantys prielaidas sėkmingam socialinio pedagogo bendradarbiavimui mokyklos bendruomenėje;
- gebėjimas taikyti teisines žinias praktiškai, atskleidžiantis socialinio pedagogo profesionalumą teisinio švietimo klausimais;
- gebėjimas perteikti teisines žinias, aktualus teisinio švietimo įgyvendinimui;

- bei turimos teisinės žinios, liudijančios apie socialinio pedagogo pasirengimą teisinio švietimo įgyvendinimui.

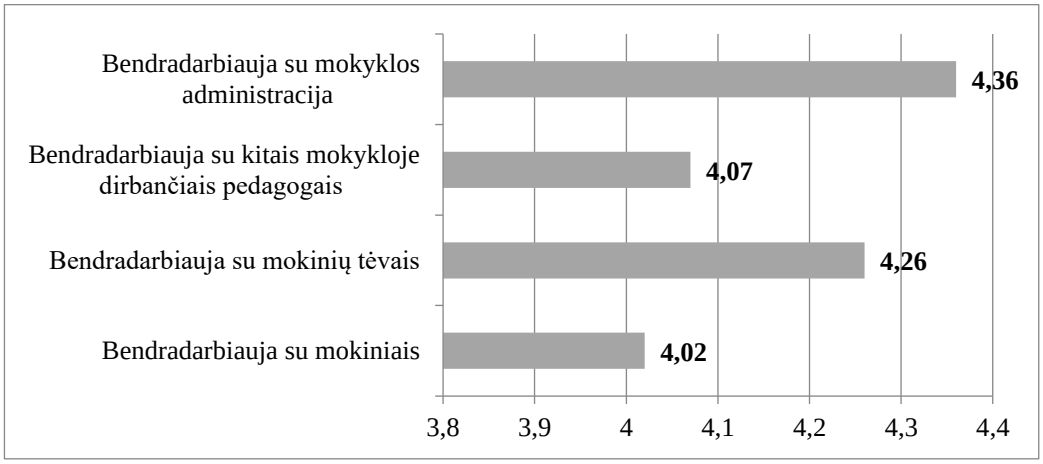
Šie aptarti aspektai ir tyrimo dalyvių vertinimai pateikiami 8 pav.

8 pav. Mokytojų socialinio pedagogo gebėjimų vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Mokytojai, vertindami socialinio pedagogo gebėjimus, aukščiausiai įvertino socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus (vertinimų vidurkis – 4,48 balo). Žemiausiai įvertino gebėjimą perteikti teisines žinias (vertinimų vidurkis – 4,19 balo). Taigi, mokytojų vertinimas sutampa su bendru visų tyrimo dalyvių grupių vertinimų vidurkiu.

Tyrimo dalyviai nurodė pagrindinius socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerius mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą. Tyrimo metu išreikšta respondentų nuomonė pateikiama 9 pav.

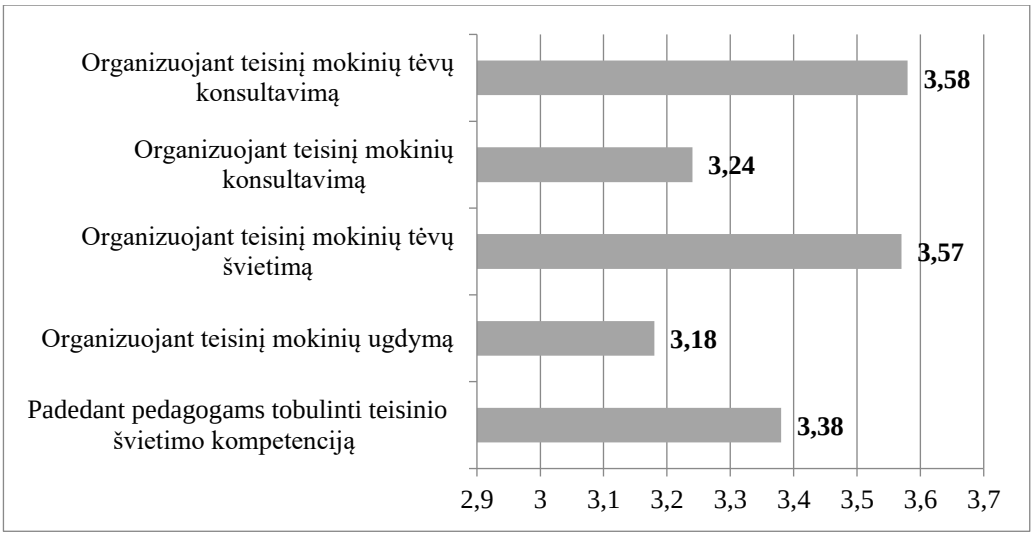
9 pav. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo partneriai (vertinimų vidurkiai)

Išskirtos keturios mokyklos bendruomenei priklausančios asmenų grupės, su kuriomis gali bendradarbiauti socialinis pedagogas įgyvendinant teisinį švietimą mokykloje. Tyrimo dalyviai įvertino, su kuriomis iš šių grupių glaudžiausiai ir dažniausiai bendradarbiaujama.

Mokytojų manymu, dažniausiai socialinis pedagogas vykdydamas teisinį švietimą bendradarbiauja su mokyklos administracija. Apie tai liudija aukštas mokytojų vertinimų vidurkis – 4,36 balo. Rečiausiai bendradarbiaujama su mokiniais (vertinimų vidurkis – 4,02 balo). Vadinasi, bendraujant ir bendradarbiaujant kontaktai palaikomi dažniau su hierarchiškai aukštesniais bendradarbiavimo partneriais, prieš kuriuos socialinis pedagogas yra tiesiogiai atsakingas už savo vykdomą veiklą. Tuo tarpu mokiniai dažniausiai yra teisinio švietimo ir socialinio pedagogo organizuojamų veiklų tikslinė grupė ir jie rečiau vertinami kaip bendradarbiavimo partneriai.

Apibendrinant galima teigti, kad nepaisant akivaizdžiai aktyvaus socialinio pedagogo ryšių palaikymo su mokyklos administracija, trūksta bendradarbiavimo su mokinių tėvais ir su mokiniais. Šios galimybės nėra efektyviai išnaudojamos vykdant teisinį švietimą mokykloje.

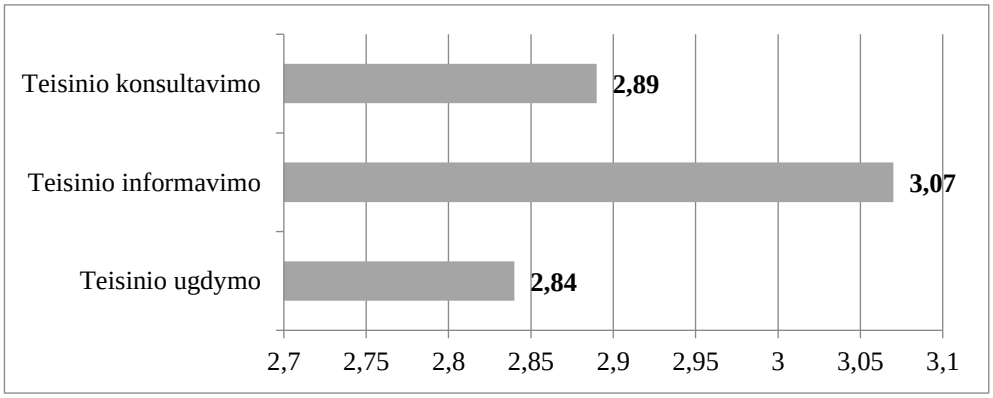
Viena iš klausimyno dalių buvo skirta įvertinti socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumą skirtingose teisinio švietimo srityse. Šie tyrimo rezultatai apibendrintai pateikiami 10 pav., išskiriant bendrą mokytojų vertinimų vidurkį.

10 pav. Mokytojų požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis (vertinimų vidurkiai)

Mokytojai nurodo, kad bendradarbiavimas aktualiausias organizuojant teisinį mokinių tėvų konsultavimą (vertinimų vidurkis – 3,58 balo). Jų nuomone, aktualiausia susitelkti į tėvus ir jų parengimą, sukuriant prielaidas visapusiškos įtakos darymui ne tik mokyklos bendruomenės, bet ir šeimos aplinkoje. Teisinio tėvų švietimo ir konsultavimo aktualumą pabrėžia ir Balčiūnienė (2011) šioje srityje įžvelgdama tėvų valdžios įgyvendinimo galimybes. Tuo tarpu mažiausiai reikšminga sritimi, kur bendradarbiavimas nėra laikomas pačiu svarbiausiu, mokytojai laikė teisinio mokinių ugdymo organizavimą (vertinimų vidurkis – 3,18 balo). Tikėtina, kad ši veikla tapatinama su ją vykdančiais specialistais, kurie patys vieni vykdo teisinį mokinių ugdymą, rečiausiai pasitelkdami į pagalbą kitus mokyklos bendruomenės narius.

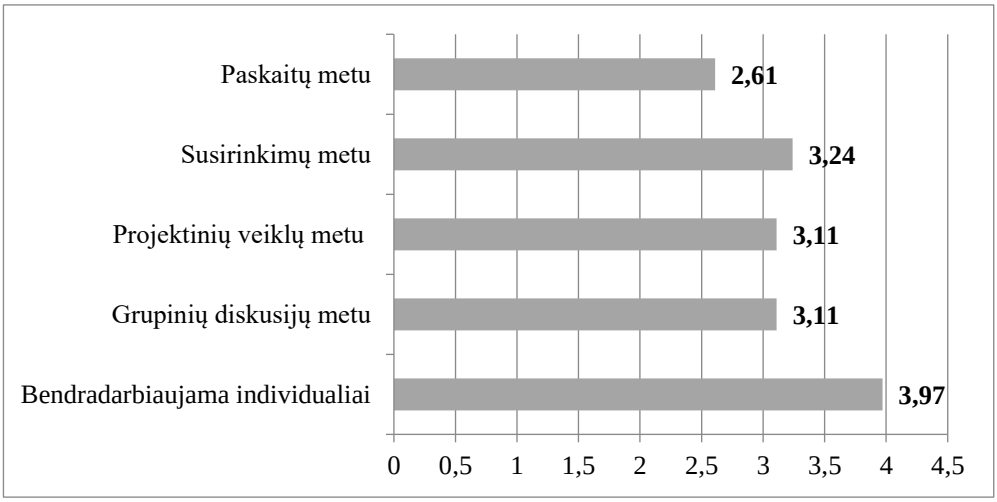
Tyrimo metu taip pat buvo įvertintos pagrindinės teisinio švietimo sritys, kuriose bendradarbiaujama su socialiniu pedagogu. Mokytojai įvertino, kurioje srityje dažniausiai tenka bendradarbiauti su mokyklos socialiniu pedagogu (žr. 11 pav.).

11 pav. Mokytojų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo sričių vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Mokytojai, vertindami tris pagrindines teisinio švietimo sritis, teisinį informavimą išskyrė kaip teisinio švietimo sritį, kurios kontekste dažniausiai palaiko bendradarbiavimu pagrįstus santykius su socialiniu pedagogu (vertinimų vidurkis – 3,07 balo). Rečiausiai bendradarbiaujama vykdant teisinį ugdymą (vertinimų vidurkis – 2,84 balo).

Analizuojant tyrimo metu gautus duomenis, išsiaiškinta, kokie dažniausiai taikomi bendradarbiavimo būdai tarp socialinio pedagogo ir kitų mokyklos bendruomenės narių. Šių tyrimo rezultatų grafinė išraiška pateikiama 12 pav.

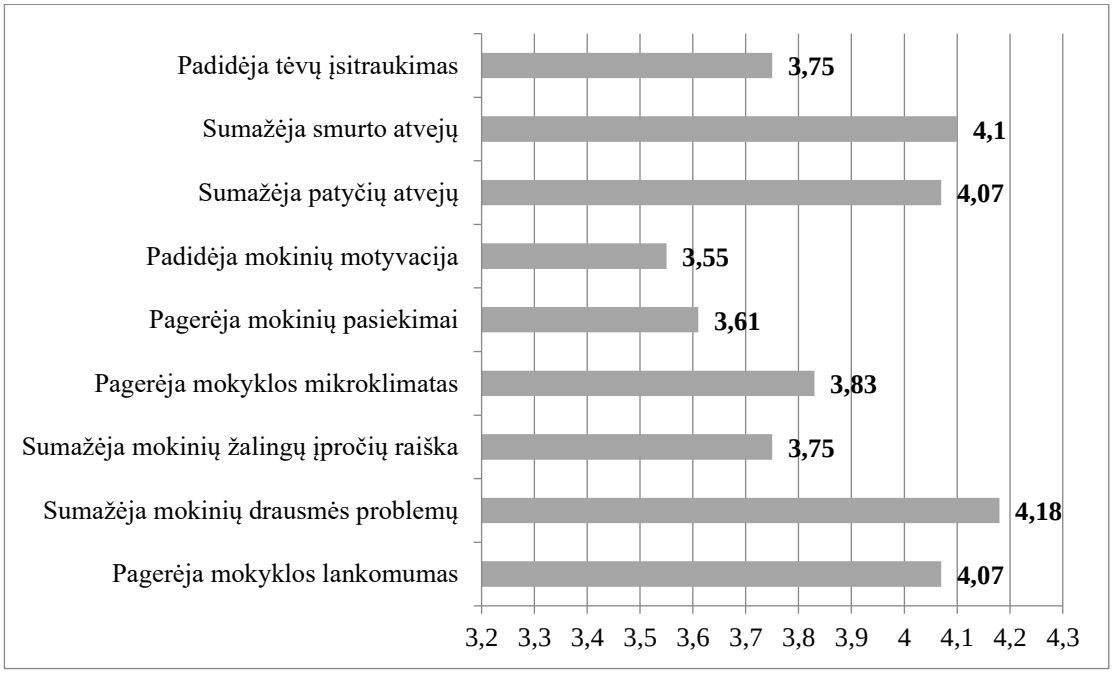

12 pav. Mokytojų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo būdai (vertinimų vidurkiai)

Mokytojų nuomone, bendradarbiaujant jiems su socialiniu pedagogu dažniausiai taikomi individualaus bendradarbiavimo būdai (vertinimų vidurkis – 3,97 balo). Ypač žemai mokytojai įvertino bendradarbiavimą paskaitų metu (vertinimų vidurkis – 2,61 balo) (žr. 12 pav.).

Taikomi bendradarbiavimo būdai svarbūs teisinio švietimo mokyklos bendruomenėje efektyvumui. Pavyzdžiui, pasak D'Agostino (2013) individualus bendradarbiavimas su kitais mokyklos specialistais yra pirmasis žingsnis į bendradrabiavimu pagrįstų santykių mokyklos bendruomenėje kūrimą. Socialinis pedagogas šio autoriaus apibūdinamas kaip bendradarbiavimo ekspertas. Tai patvirtina ir Berzin ir kt. (2011) tyrimo rezultatai, atskleidę, kad beveik pusė mokyklų socialinių pedagogų pasižymi itin gerais bendradarbiavimo gebėjimais ir yra pajėgūs vystyti bendradarbiavimu pagrįstus santykius tarp mokytojų, mokinių tėvų ir visos mokyklos bendruomenės, paremti mokytojus juos konsultuodami.

Socialinio pedagogo bendradarbiavimo poveikis mokyklos gyvenimui tyrimo metu buvo išreikštas teiginių grupėje, nusakančioje bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sritis mokyklos bendruomenėje. Išskirtos devynios galimos poveikio sritys. Tyrime dalyvavę mokytojai įvertino, kokiose srityse jų nuomone juntamas socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene poveikis vykdant teisinį švietimą. Tyrimo dalyvių vertinimų vidurkiai pateikiami 13 pav.

13 pav. Mokytojų bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas
(vertinimų vidurkiai)

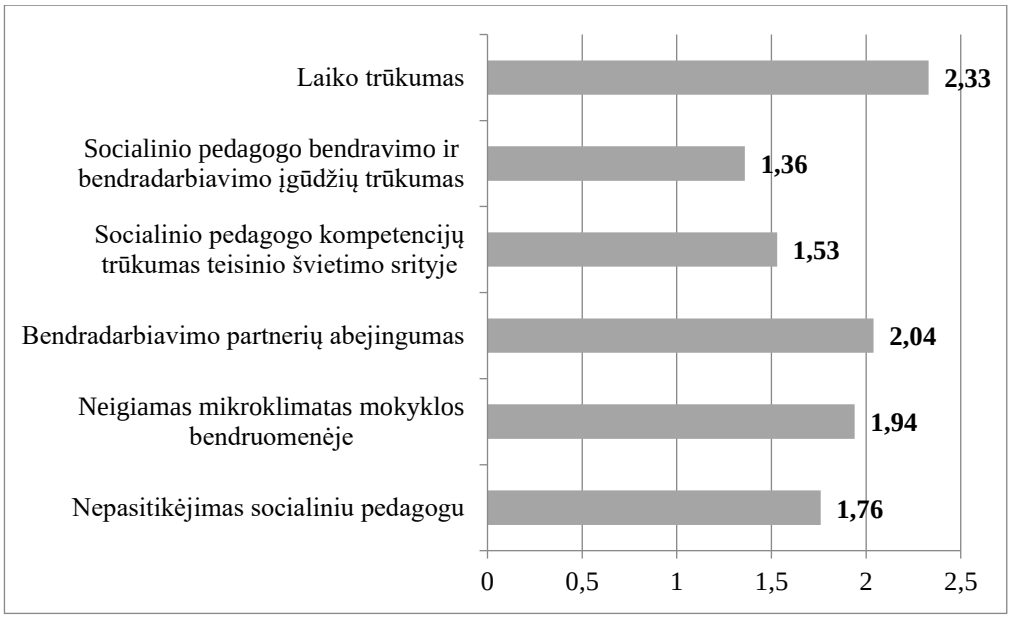
Poveikio atskiroms išskirtoms sritims vertinimas atskleidžia socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomenės nariais vykdant teisinį švietimą tikslingumą ir prasmę.

Mokytojų požiūris šiuo atveju vertinant bendradarbiavimo poveikio sritis, atskleidė, kad stipriausia bendros veiklos vykdant teisinį švietimą įtaka juntama mokinių drausmės problemų mažėjimui (vertinimų vidurkis – 4,18 balo), mokyklos lankomumo pagerėjimui ir patyčių atvejų

sumažėjimui (po 4,07 balo). Žemiausiai mokytojai įvertino teigiamą poveikį mokinių motyvacijai (vertinimų vidurkis – 3,55 balo).

Užsienio autoriai Bye ir kt. (2009) taip pat nustatė, kad socialinio pedagogo veikla stipriausią poveikį turi lankomumo gerinimui. Šie autoriai pabrėžė ir bendradarbiavimo įtaką drausmės problemų sprendimui ir mokyklos mikroklimato gerinimui. Musvickienės (2011) atlikto kokybinio tyrimo metu nustatyta, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas mokyklos bendruomenėje padeda spręsti ugdymo proceso problemas (motyvacijos stoką, nelankymą, rūkymą, mokymosi, elgesio problemas), taip pat aktualus sprendžiant patyčių problemas mokykloje, kas taip pat buvo išreikšta ir mokytojų nuomonės tyrimo metu. Jonynienė ir kt. (2011) taip pat pabrėžė teisinio švietimo svarbą patyčių prevencijai mokykloje, kadangi teisinio švietimo metu daug dėmesio skiriama vertybinių nuostatų ugdymui, skatinant gerbti vieni kitų teises, ugdant pilietiškumą, toleranciją vieni kitų atžvilgiu, atsakomybę už savo veiksmus. Vadinasi, teisinio švietimo vykdymas socialiniam pedagogui bendradarbiaujant su kitais mokykoos bendruomenės nariais gali tapti itin efektyvia patyčių prevencijos priemone.

Paskutinė klausimyne pateikiama teiginių grupė apibūdino socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą metu kylančias problemas. Šie tyrimo rezultatai leidžia atskleisti problemines sritis ir numatyti galimas problemų sprendimo priemones bei būdus. Mokytojų požiūris į galimas problemas pateikiamas 14 pav.

14 pav. Mokytojų požiūris į bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtis mokyklos bendruomenėje
(vertinimų vidurkiai)

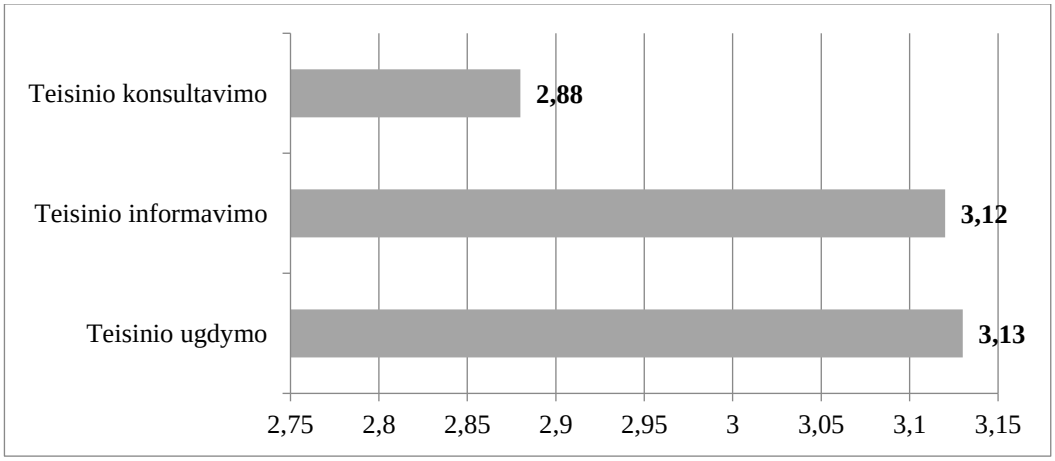
14 pav. pateikiamos šešios išskirtos aktualios problemų grupės. Ypač žemai problemas akcentavo tyrime dalyvavę mokytojai. Jų manymu, reikšmingiausios problemos – tai laiko trūkumas (vertinimų vidurkis – 2,33 balo) ir bendradarbiavimo partnerių abejingumas (vertinimų vidurkis –

2,04 balo). Mažiausiai sunkumų jie įžvelgė dėl galimo socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumo (vertinimų vidurkis – 1,36 balo) ir dėl šio specialisto kompetencijų teisinio švietimo srityje trūkumo (vertinimų vidurkis – 1,53 balo).

Apibendrinant mokytojų požiūrį į socialinio pedagogo bendradarbiavimą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą, galima pastebėti, kad mokytojai aukštai vertina socialinio pedagogo gebėjimus, ypač pabrėždami bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimą, tačiau nurodo, kad mažai bendradarbiaujama su mokiniais. Tikėtina, kad tam gali turėti įtakos mokinių nenoras įsitraukti į bendras veiklas. Vis dėlto, bendras teisinio švietimo įgyvendinimas mokykloje svarbus sprendžiant mokinių drausmės problemas, vykdant patyčių prevenciją ir gerinant mokyklos lankomumą.

3.2. Mokinių požiūrio analizė

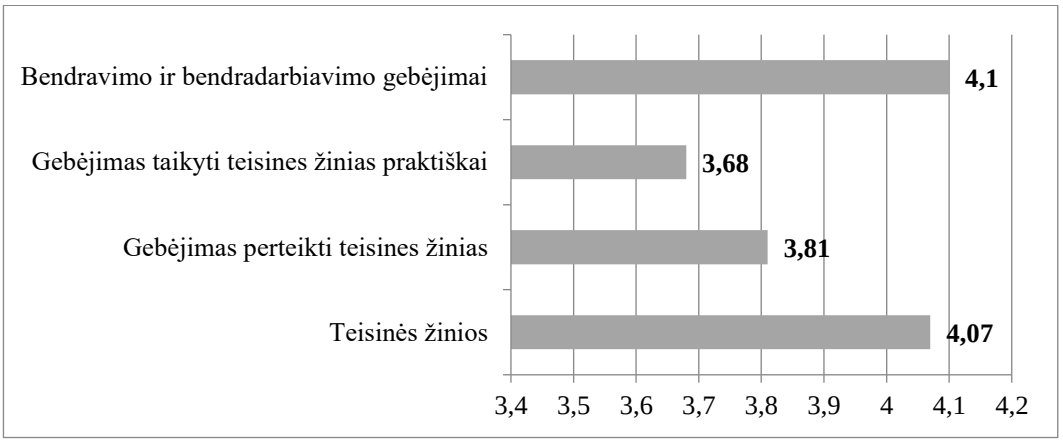
Mokiniai - tai gausi ir aktyvi mokyklos bendruomenės dalis. Jų požiūris taip pat labai svarbus, kadangi būtent į mokinių ugdymą orientuota visa socialinio pedagogo, mokytojų ir mokinių tėvų ugdomoji veikla. Tyrime dalyvavusių mokinių požiūris į teisinio švietimo sritis, su kuriomis jie dažniausiai susiduria mokyklos bendruomenėje, atskleidžiamas 15 pav.

15 pav. Mokinių teisinio švietimo sričių, su kuriomis susiduria mokykloje, vertinimas (vertinimų vidurkiai)

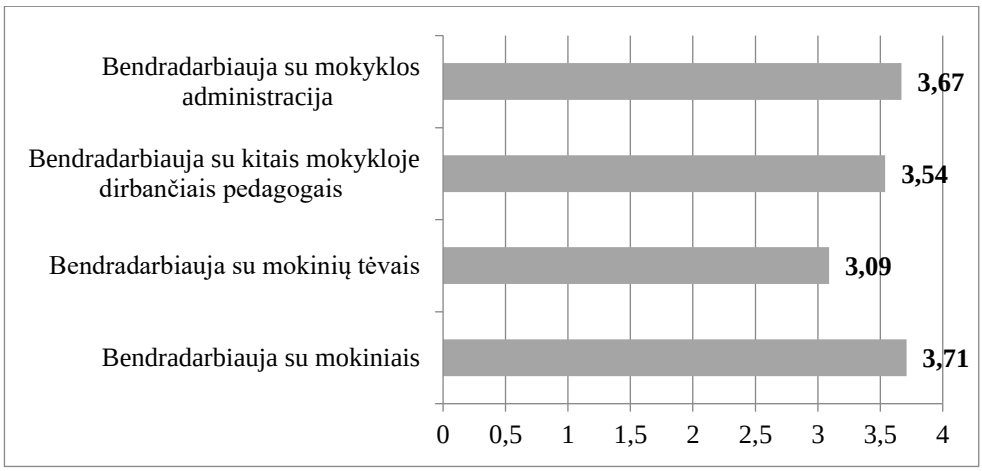
Tuo tarpu mokiniai ypač aukštai įvertino dvi teisinio švietimo sritis, pabrėždami, kad jiems tenka aktyviai susidurti tiek su teisiniu ugdymu, tie ir su informavimu. Išskiriant žemiausiai ir aukščiausiai įvertintas sritis, galima pastebėti, kad žemiausiai įvertintas teisinis konsultavimas (vertinimų vidurkis – 2,88 balo). Aukščiausiai mokiniai įvertino teisinį ugdymą (vertinimų vidurkis – 3,13 balo). (žr. 15 pav.) ir teisinį informavimą (vertinimų vidurkis – 3,12 balo). Galima teigti, kad teisinis informavimas ir ugdymas yra tos sritys, su kuriomis jiems tenka dažniausiai susidurti mokyklos bendruomenėje. Tyrimo dalyviai pripažino susiduriantys su teisiniu informavimu kaip

viena aktualiausių teisinio švietimo sričių, sudarančių teisinio švietimo pagrindą, suteikiant teisinių žinių ir informacijos (žr. 16 pav.). Šių žinių pagrindu sukuriamos prielaidos sąmoningam teisinių situacijų vertinimui konkrečiais gyvenimiškais atvejais. Informacijos turėjimas skatina mąstyti, kelti klausimus ir ieškoti atsakymų (Kazlauskienė ir kt., 2015). Tai ypač svarbu reguliacinės teisinio švietimo funkcijos raiškai (Zubrickaja, 2010; Kazlauskienė ir kt., 2015).

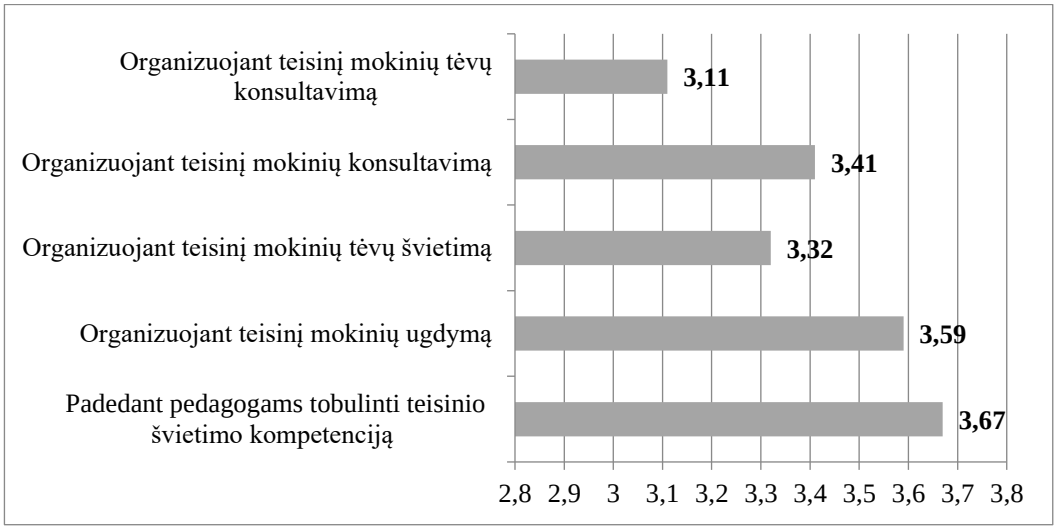
16 pav. Mokinių socialinio pedagogo gebėjimų vertinimas
(vertinimų vidurkiai)

Mokinių nuomone, geriausiai vertinamos socialinio pedagogo turimos teisinės žinios (vertinimų vidurkis – 4,07 balo). Tuo tarp žemiausiai įvertintas gebėjimas praktiškai pritaikyti teisines žinias (vertinimų vidurkis – 3,68 balo) (žr. 16 pav.). Toks vertinimas artimai susijęs su gebėjimu perteikti turimas teisines žinias ir informaciją, kadangi praktiniai pavyzdžiai yra teisinių žinių perteikimo dalis. Stokojant gebėjimo remtis praktiniais pavyzdžiais, kaip taikyti teisines žinias praktikoje, apsunkinamas teisinių dalinimasis teisinėmis žiniomis ir jų įsisavinimas. Zubrickajos (2010) atlikto kokybinio tyrimo metu nustatyta, kad visuomenėje aktualus poreikis orientuoti teisinį švietimą ir jo temas į gyvenimiškąjį kontekstą, skatinant prasmingą mokinių teisinių žinių įsisavinimą. Tokiu atveju socialinio pedagogo teisinis pasirengimas, gebėjimas pateikti praktinius teisinės informacijos taikymo pavyzdžius ir perteikti turimą patirtį bei žinias yra ypač aktualus, didinant mokinių susidomėjimą teisine informacija, motyvuojant domėtis teisinėmis temomis ir gerinant jų suvokimą. Zubrickajos (2010) teigimu, ypač svarbu perteikti teisines žinias vaikams suprantama kalba, kad jie suvoktų savo teises ir pareigas mokykloje.

17 pav. Mokinių požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerius (vertinimų vidurkiai)

Mokiniai įsitikinę, kad dažniausiai socialinis pedagogas vykdydamas teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje bendradarbiauja su mokiniais (vertinimų vidurkis – 3,71 balo), t.y. su jais pačiais, ir su mokyklos administracija (vertinimų vidurkis – 3,67 balo). Rečiausiai mokinių nuomone, ieškoma bendradarbiavimo galimybių su jų tėvais (vertinimų vidurkis – 3,09 balo) (žr. 17 pav.). Vis dėlto, galima teigti, kad visas bendradarbiavimo partnerių grupes mokiniai įvertino pakankamai aukštai.

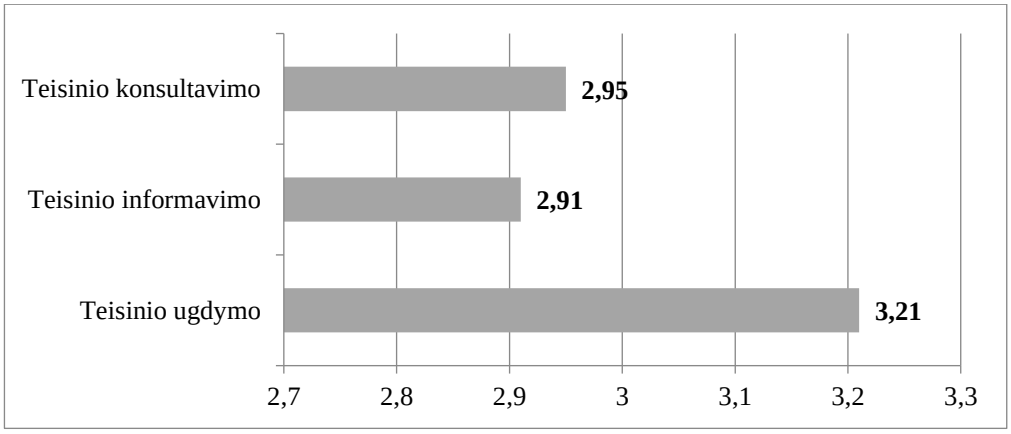

18 pav. Mokinių požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis (vertinimų vidurkiai)

Mokiniai pagal savo amžiaus grupę skiriasi nuo tėvų ir mokytojų grupių. Tai gali turėti įtakos ir jų suvokimo bei vertinimų skirtumams. Nustatyta, kad labiausiai reikalaujančia bendradarbiavimo teisinio švietimo sritimi mokiniai laiko pagalbą padedant pedagogams tobulinti teisinio švietimo kompetenciją (vertinimų vidurkis – 3,67 balo). Taip pat bendradarbiavimas aktualus organizuojant teisinį mokinių ugdymą (vertinimų vidurkis – 3,59 balo) (žr. 18 pav.). Žemiausiai mokiniai įvertino mokinių tėvų teisinį konsultavimą, kaip mažiausiai bendradarbiavimo veikiamą sritį (vertinimų

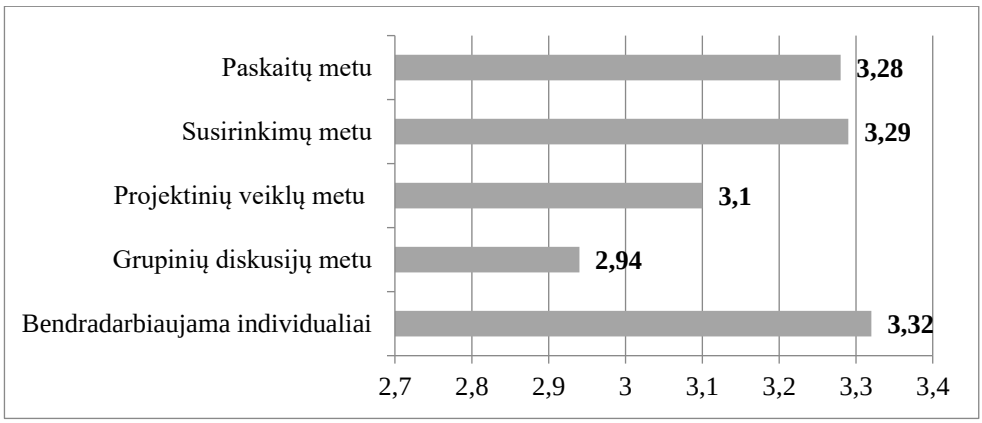
vidurkis – 3,11 balo). Todėl galima teigti, kad mokiniai mokytojų teisinio švietimo kompetencijos tobulinimą supranta kaip labiausiai bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu veikiamą sritį. Tikėtina, kad šioje srityje socialinis pedagogas dažniausiai bendradarbiauja su mokytojais, suteikdamas jiems reikalingų žinių bei gebėjimų, kurie padeda jiems ugdomosios veiklos metu mokykloje, dirbant su mokiniais bei mokinių tėvais pamokų ir popamokinės veiklos metu. Pekauskas ir Grigaliūnaitė (2008) teisinį pedagogų parengimą nurodo kaip vieną teisinio švietimo sistemos sričių. Šiai sistemai priklauso ir teisinis mokinių ugdymas bei teisinis tėvų švietimas.

Taip pat mokiniai įvertino teisino švietimo sritis, kuriose jiems dažniausiai tenka bendradarbiauti su socialiniu pedagogu (žr. 19 pav.).

19 pav. Mokinių ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo sričių vertinimas (vertinimų vidurkiai)

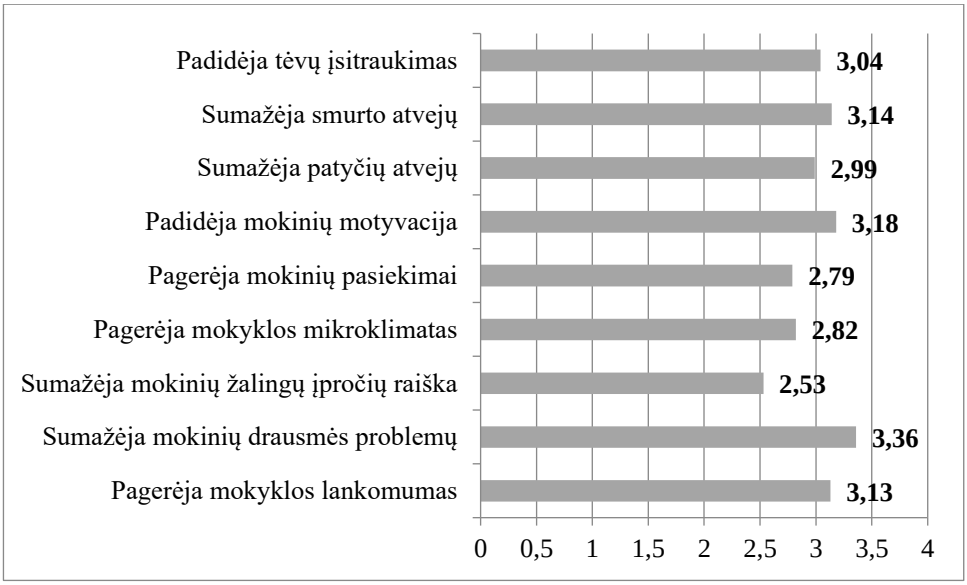
Mokiniai išreiškė savo požiūrį šiuo klausimu. Jie su mokyklos socialiniu pedagogu dažniausiai bendradarbiauja vykdant teisinį ugdymą (vertinimų vidurkis – 3,21 balo). Tuo tarpu rečiausiai – vykdant teisinį informavimą (vertinimų vidurkis – 2,91 balo). Mokinių vertinimų vidurkiai liudija apie aktyvų bendravimą ir bendradarbiavimą su socialiniu pedagogu, kurį patvirtina ir Buzaitytės-Kašalynienės (2003) tyrimas, socialinio pedagogo darbą su mokiniais ir jų tėvais nurodantis kaip prioritetinę veiklos sritį. Socialinio pedagogo bendravimas ir bendradarbiavimas su mokinių tėvais svarbus sprendžiant mokinių mokymosi ir elgesio problemas, užtikrinant mokinio taisyklių laikymąsi mokykloje ir vaiko teisių į mokslą įgyvendinimą pasitelkiant tėvų valdžios ir įtakos vaikui priemones. Suvienytos tėvų ir specialistų pastangos svarbios užtikrinant mokyklos lankymą, gerą mokinių elgesį ir gerus mokymosi rezultatus.

20 pav. Mokinių ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo būdai (vertinimų vidurkiai)

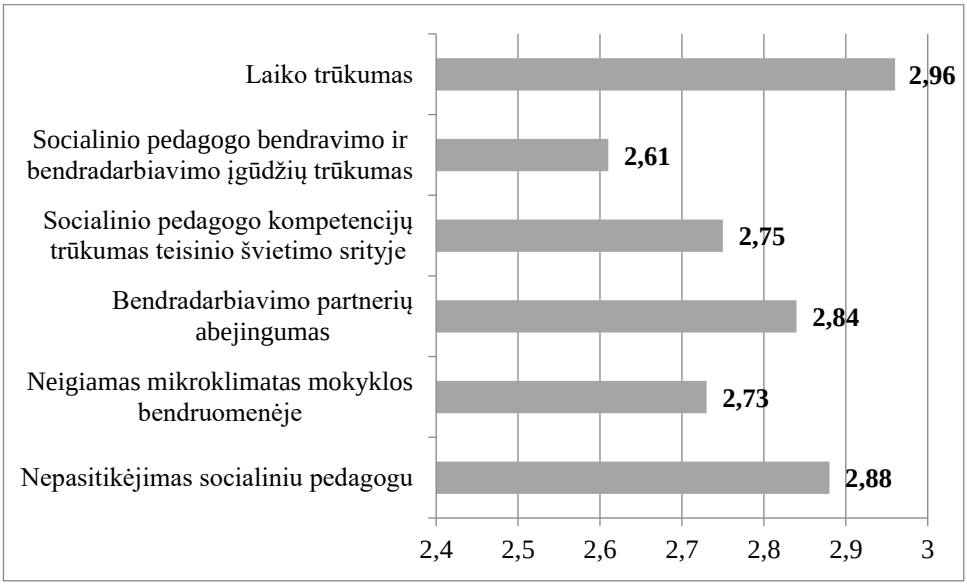
Mokinių manymu dažniausiai bendradarbiaujama individualiai (vertinimų vidurkis – 3,32 balo), taip pat organizuojami susirinkimai, kaip bendradarbiavimo būdas vykdant teisinį švietimą (vertinimų vidurkis – 3,28 balo) (žr. 20 pav.). Tuo tarpu rečiausiai vyksta grupinės diskusijos (vertinimų vidurkis – 2,94 balo). Galima daryti prielaidą, kad įvairių bendradarbiavimo būdų taikymą lemia bendradarbiavimas su skirtingomis asmenų grupėmis. Tinkamų bendradarbiavimų metodų parinkimas priklauso nuo socialinio pedagogo gebėjimų ir įžvalgumo. Musvickienė (2011) nurodo, kad dažniausiai socialinis pedagogas mokyklos bendruomenėje taiko pokalbius, kaip pagrindinį bendradarbiavimo metodą, taip pat dažnai organizuojamos diskusijos, kurias mokiniai nurodė, kaip rečiausiai taikomą bendradarbiavimo būdą. Nors, pasak Bujokaitės (2012), projektinė veikla yra viena iš dažnai pasitaikančių socialinio pedagogo veiklos sričių, tačiau tyrimo metu nustatyta, kad projektinių veiklų metu bendradarbiavimas vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje neatsiskleidžia kaip pagrindinė veiklos sritis.

Tyrimo metu buvo atskleistos bendradarbiavimo poveikio sritys (žr. 21 pav.).

21 pav. Mokinių bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Tyrimui buvo aktuali ypač mokinių nuomonė. Jų palankiausiai įvertinta poveikio sritis – tai mokinių drausmingumo gerėjimas (vertinimų vidurkis – 3,36 balo). Taip pat aukštai mokiniai įvertino ir mokinių motyvacijos padidėjimą (vertinimų vidurkis – 3,18 balo) ir smurto atvejų sumažėjimą (vertinimų vidurkis – 3,14 balo). Vertinant mažiausiai socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą veikiamą sritį nurodytas mokinių žalingų įpročių paplitimo mažėjimas (vertinimų vidurkis – 2,53 balo).

22 pav. Mokinių požiūris į bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtis mokyklos bendruomenėje
(vertinimų vidurkiai)

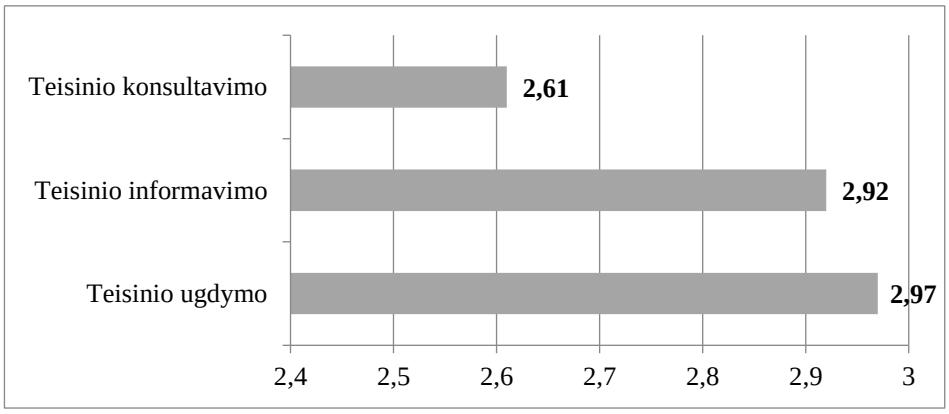
Mokiniai problemas įvertino vidutiniškai. Tyrime dalyvavę mokiniai labiausiai pabrėžė laiko trūkumą, kaip pagrindinę socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą metu problemą (vertinimų vidurkis – 2,96 balo), reikšmingu laikomas ir nepasitikėjimas socialiniu pedagogu (vertinimų vidurkis – 2,88 balo). Žemiausiai mokiniai įvertino socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumą (vertinimų vidurkis – 2,61 balo) (žr. 22 pav.), kaip galimai probleminę sritį. Taigi, galima konstatuoti, kad socialinio pedagogo gebėjimai ir kompetencija vertinama palankiai.

Apibendrinant mokinių požiūrį į socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą praktinius aspektus, galima pastebėti, kad mokiniai su socialiniu pedagogu labiausiai bendradarbiauja teisinio ugdymo metu, su kuriuo jie dažniausiai ir susiduria mokykloje. Vis dėlto, jų manymu, socialinio pedagogo bendradarbiavimas aktualiausias organizauojant mokytojų tobulinimąsi teisinio švietimo srityje. Bendradarbiavimo būdai dažniausiai apsiriboja individualiu bendravimu, mažai naudojami grupiniai bendradarbiavimo metodai. Vykdoma veikla naudinga mokinių drausmės problemų mažinimui, mokinių motyvacijos didinimui, tačiau dažnai kyla sunkumų dėl laiko trūkumo.

3.3. Mokinių tėvų požiūrio analizė

Paskutinioji tyrimo dalyvių grupė – tai mokinių tėvai, kruie taip pat dažnai aktyviai įsilieja į mokykoos bendruomenės veiklas, kaip lygiaverčiai bendradarbiavimo partneriai ugdymo procese.

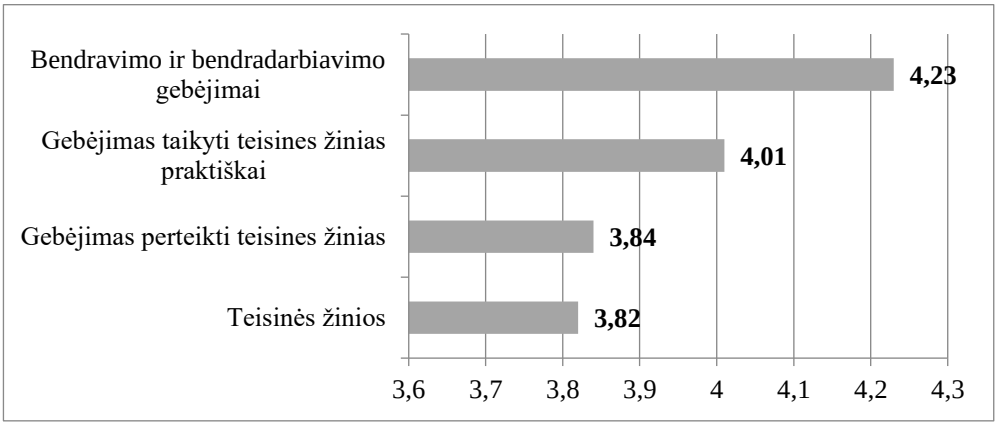
Mokinių tėvų požiūris į teisinio švietimo sritis, su kuriomis jiems tenka susidurti mokykloje, atskleidžiamas 23 pav.

23 pav. Mokinių tėvų teisinio švietimo sričių, su kuriomis susiduria mokykloje, vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Tėvai dažniausiai susiduria su teisinio ugdymo sritimi (vertinimų vidurkis – 2,97 balo) ir rečiausiai – su teisiniu konsultavimu (vertinimų vidurkis – 2,61 balo). Tad galima teigti, kad jiems artimiausia teisinio išprusimo tobulinimo sritis, tačiau rečiau prieinama konsultavimosi galimybė, tikslinant savo teisinių aspektų suvokimo klausimus.

Taip pat tyrime dalyvavę tėvai įvertino socialinio pedagogo gebėjimus, aktualius analizuojamai problemai (žr. 24 pav.).

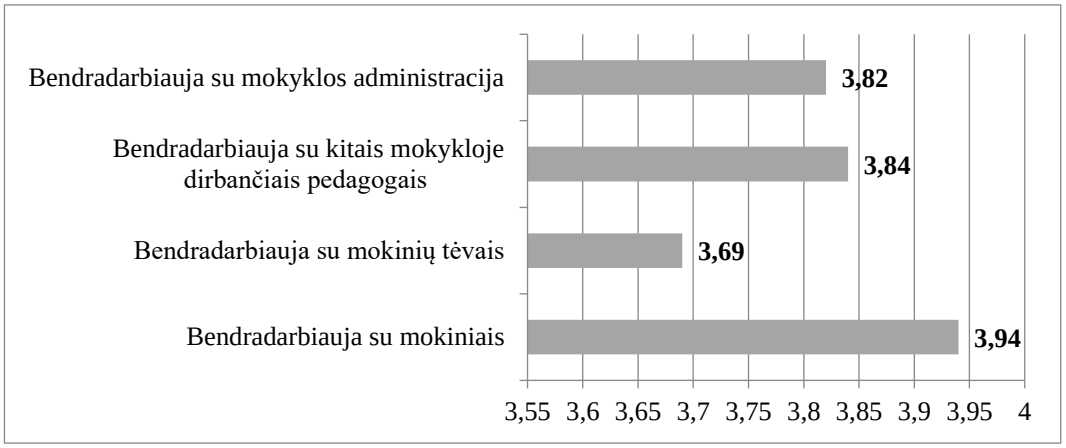

24 pav. Mokinių tėvų socialinio pedagogo gebėjimų vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Tėvų vertinimai labiausiai pabrėžė gerus socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus (vertinimų vidurkis – 4,23 balo). Tuo tarpu žemiausiai tėvai vertino

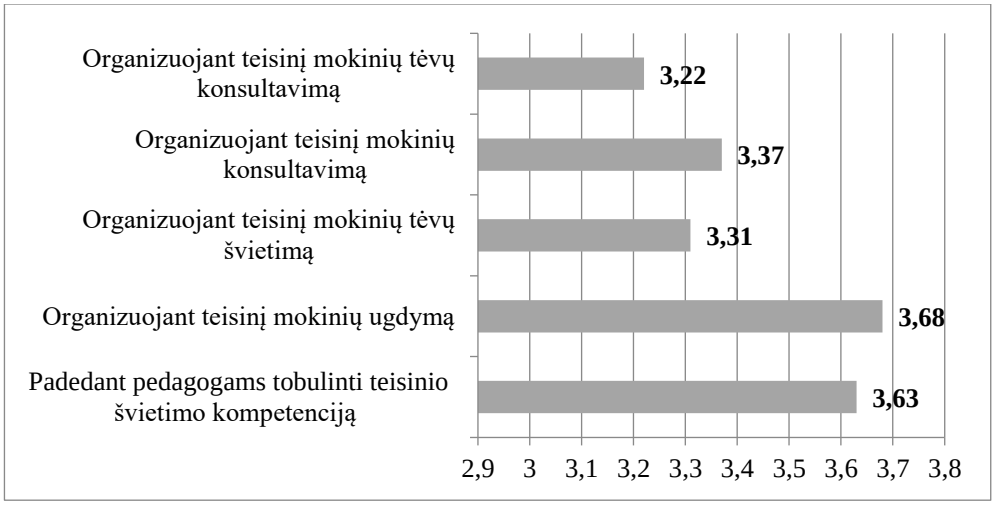
socialinio pedagogo turimas teisines žinias (vertinimų vidurkis – 3,82 balo) ir gebėjimą šia sžinias perteikti (vertinimų vidurkis – 3,84 balo). Šiuo atvejų tėvų vertinimai panašūs į mokinių vertinimus.

Išskiriant bendradarbiavimo partnerius, tėvai nurodė, su kuo jų manymu dažniausiai bendradarbiauja socialinis pedagogas vykdydamas teisinį švietimą (žr. 25 pav.).

25 pav. Mokinių tėvų požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerius (vertinimų vidurkiai)

Atskirai aptariant visų tyrimo dalyvių grupių požiūrius nustatyta, kad tėvų nuomone, socialinis pedagogas dažniausiai bendradarbiauja su mokiniais (vertinimų vidurkis – 3,94 balo). Rečiausiai – būtent su mokinių tėvais (vertinimų vidurkis – 3,69 balo).

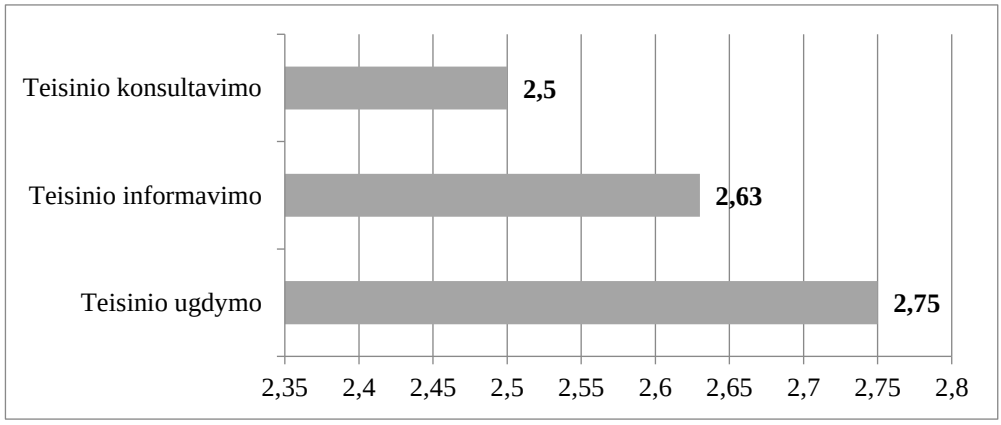

26 pav. Mokinių tėvų požiūris į socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis (vertinimų vidurkiai)

Atskirų tyrimo dalyvių grupių požiūriai gali būti skirtingi, todėl aktualu apžvelgti tėvų nuomones šiuo klausimu. Mokinių tėvų požiūriu, socialinio pedagogo bendradarbiavimas svarbiausias organizuojant mokinių teisinį ugdymą (vertinimų vidurkis – 3,68 balo). Galima daryti prielaidą, kad tėvai mokyklą ir joje dirbančių specialistų veiklą supranta kaip į mokinių ugdymą orientuotą darbą. Todėl tikslingai visą dėmesį sutelkia į mokinių ugdymą ir šią funkciją priskiria ir

socialiniam pedagogui, dirbančiam mokykloje. Mažiausiai reikšmingu tėvai laiko teisinio tmokinių tėvų konsultavimo organizavimą (vertinimų vidurkis – 3,22 balo).

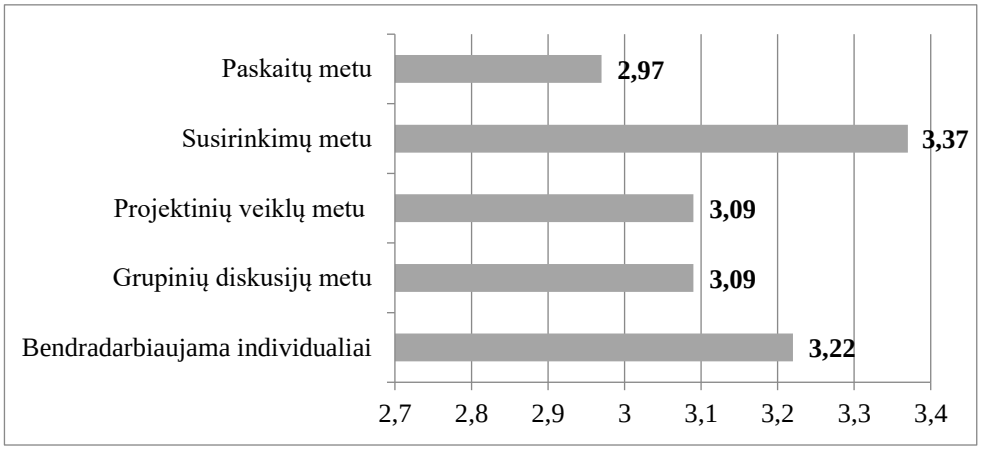
Vertindami tris pagrindines teisinio švietimo sritis, tėvai išreiškė savo nuomonę, kurioje iš šių sričių jie dažniausiai bendradarbiauja su socialiniu pedagogu (žr. 27 pav.).

27 pav. Mokinių tėvų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo sričių vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Išsiaiškinta, kad tėvai dažniausiai artimai bendrauja ir bendradarbiauja su mokyklos socialiniu pedagogu teisinio ugdymo srityje (vertinimų vidurkis – 2,75 balo). Mažiausiai – teisinio konsultavimo srityje (vertinimų vidurkis – 2,5 balo). Šie rezultatai gali būti siejami su anksčiau išskirtu teisiniu tėvų konsultavimu kaip mažiausiai bendradarbiavimo reikalaujančia sritimi (žr. 26 pav.).

Taip pat buvo įvertinta, kokie bendradarbiavimo būdai dažniausiai naudojami (žr. 28 pav.).

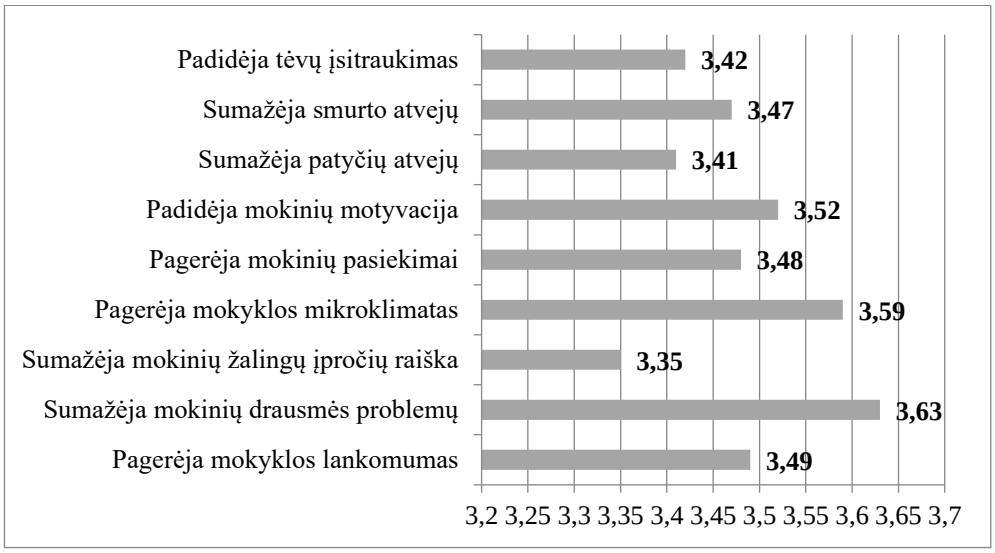

28 pav. Mokinių tėvų ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo būdai (vertinimų vidurkiai)

Mokinių tėvų nuomone, kaip ir mokinių nuomone, dažniausiai bendradarbiavimas vyksta susirinkimų metu (vertinimų vidurkis – 3,37 balo), taip pat - bendraujant individualiai (vertinimų vidurkis – 3,22 balo), rečiausiai bendradarbiavimas taikomas paskaitų metu (vertinimų vidurkis – 2,97 balo). Tėvų atveju galima daryti prielaidą, kad bendradarbiavimas susirikimų bei individualaus

bendravimo metu jiems yra labiausiai pažįstamas dėl šių formų dominavimo jiems dalyvaujant mokyklose veikloje.

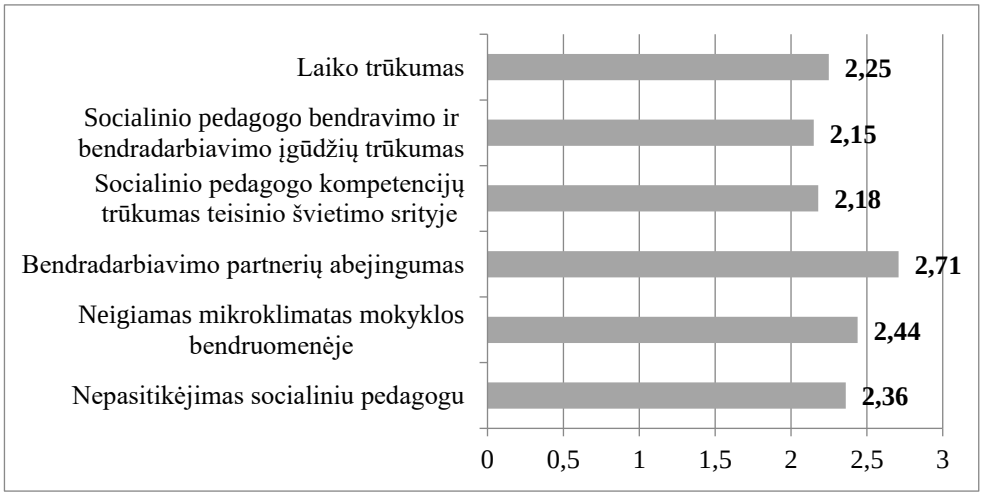
Analizuojant, kokiose srityse labiausiai atsispindi teigiami pokyčiai, skatinami socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje, tėvai išreiškė savo požiūrį šiuo klausimu (žr. 29 pav.).

29 pav. Mokinių tėvų bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas
(vertinimų vidurkiai)

Atskirai pristatant mokinių tėvų požiūrį, galima išskirti, jų nuomone, labiausiai veikiamą sritis – sumažėjusias mokinių drausmės problemas (vertinimų vidurkis – 3,63 balo) bei pagerėjusį mokyklos mikroklimatą (vertinimų vidurkis – 3,59 balo). Tuo tarpu žemiausiai tėvai įvertino žalingų mokinių įpročių mažėjimą, kaip mažiausiai veikiamą sritį (vertinimų vidurkis – 3,35 balo) ir patyčių mažėjimą (vertinimų vidurkis – 3,41 balo).

Tėvų požiūris įgalimas problemas pateikiamas 30 pav.

30 pav. Mokinių tėvų požiūris į bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtis mokyklos bendruomenėje
(vertinimų vidurkiai)

Siekiant įžvelgti skirtingų tyrimo dalyvių grupių požiūrių skirtumus atskirai išskirti ir mokinių tėvų vertinimų vidurkiai. Mokinių tėvų nuomone, didžiausių sunkumų sukelia bendradarbiavimo partnerių abejingumas (vertinimų vidurkis – 2,71 balo). Tuo tarpu mažiausiai reikšminga problema laikomas socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumas (vertinimų vidurkis – 2,15 balo). Skirtingai nei mokiniai, jų tėvai nepabrėžė laiko trūkumo, kaip pagrindinės problemos.

Apibendrinant tėvų požiūrį į socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą praktinius aspektus, galima konstatuoti, kad tėvai ypač pabrėžia teisinį ugdymą ir bendradarbiavimo reikšmę šioje srityje, ypač bendradarbiaujant su mokiniais, kaip su tiksline ugdymo grupe. Tėvai aukštai vertina socialinio pedagogo bendradarbiavimo gebėjimus, tačiau žemai vertina jo praktiškai taikyti turimas teisines žinias ir gebėjimą šias žinias perteikti kitiems. Su tėvais bendradarbiaujama dažniausiai susirinkimų ir individualaus bendravimo metu. Didžiausia socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą problema tėvai laiko bendradarbiavimo partnerių abejingumą.

3.4. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą apibendrinimas

Siekiant apibendrinti tyrimo duomenis, buvo apskaičiuoti visų trijų tyrimo dalyvių grupių vertinimų vidurkiai. Šių vidurkių skaičiavimas leidžia atspindėti bendrą visų trijų grupių požiūrį į socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą praktinius aspektus (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą bendras vertinimas (vertinimų vidurkiai)

Teiginių grupė	Teiginiai	Vertinimų vidurkiai
Teisinio švietimo sritys	Teisinio ugdymo	2,86
	Teisinio informavimo	2,93
	Teisinio konsultavimo	2,67
Socialinio pedagogo gebėjimai	Teisinės žinios	4,04
	Gebėjimas perteikti teisines žinias	3,95
	Gebėjimas taikyti teisines žinias praktiškai	3,97
	Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai	4,27
	Bendradarbiauja su mokiniais	3,89

Socialinio pedagogo bendradarbiavimo partneriai	Bendradarbiauja su mokinių tėvais	3,68
	Bendradarbiauja su kitais mokykloje dirbančiais pedagogais	3,82
	Bendradarbiauja su mokyklos administracija	3,95
Socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritys	Padedant pedagogams tobulinti teisinio švietimo kompetenciją	3,56
	Organizuojant teisinį mokinių ugdymą	3,48
	Organizuojant teisinį mokinių tėvų švietimą	3,4
	Organizuojant teisinį mokinių konsultavimą	3,34
	Organizuojant teisinį mokinių tėvų konsultavimą	3,3
Bendradarbiavimo tarp socialinio pedagogo ir bendruomenės narių būdai	Bendradarbiaujama individualiai	3,5
	Grupinių diskusijų metu	3,05
	Projektinių veiklų metu	3,1
	Susirinkimų metu	3,3
	Paskaitų metu	2,95
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sričių mokyklos bendruomenėje vertinimas	Pagerėja mokyklos lankomumas	3,56
	Sumažėja mokinių drausmės problemų	3,72
	Sumažėja mokinių žalingų įpročių raiška	3,21
	Pagerėja mokyklos mikroklimatas	3,41
	Pagerėja mokinių pasiekimai	3,29
	Padidėja mokinių motyvacija	3,42
	Sumažėja patyčių atvejų	3,49
	Sumažėja smurto atvejų	3,57
	Padidėja tėvų įsitraukimas	3,4
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtys mokyklos bendruomenėje	Nepasitikėjimas socialiniu pedagogu	2,33
	Neigiamas mikroklimatas mokyklos bendruomenėje	2,37
	Bendradarbiavimo partnerių abejingumas	2,53
	Socialinio pedagogo kompetencijų trūkumas teisinio švietimo srityje	2,15
	Socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumas	2,04
	Laiko trūkumas	2,51

Vertinant teisinio švietimo sritis, su kuriomis dažniausiai susiduria mokyklos bendruomenės nariai, nustatyta, kad dažniausiai teisinis švietimas aktualizuojamas teisinio informavimo ir teisinio ugdymo srityse (žr. 4 lentelę).

Trijų tyrimo dalyvių grupių požiūrių palyginimas leidžia visapusiškai įvertinti socialinio pedagogo gebėjimus. Bendrai vertinant keturias gebėjimų grupes, jų tarpe dominuoja bendravimo ir

bendradarbiavimo gebėjimai (vertinimų vidurkis – 4,27 balo). Žemiausiai įvertintas gebėjimas perteikti teisines žinias (vertinimų vidurkis – 3,95 balo). Šią sritį galima išskirti kaip probleminę, reikalaujančią įgūdžių tobulinimo ir kvalifikacijos kėlimo teisinių žinių perteikimo srityje. Atskirai vertinant trijų skirtingų tyrimo dalyvių grupių požiūrius į socialinio pedagogo gebėjimų vertinimą, galima pastebėti, kad aukščiausiai socialinio pedagogo gebėjimus įvertino mokytojai, dirbantys drauge su socialiniais pedagogais. Mokytojai yra tie mokyklos bendruomenės nariai, su kuriais socialinis pedagogas gali bendradarbiauti vykdant teisinį švietimą ir gali pasitelkti juos į pagalbą.

Remiantis apibendrintais rezultatais, galima teigti, kad glaudžiausias bendradarbiavimas tyrimo dalyvių nuomone vyksta tarp socialinio pedagogo ir mokyklos administracijos, tuo tarpu silpniausi ryšiai yra su mokiniais. Tikėtina, kad mokiniai ir mokytojai gali skirtingai suprasti bendradarbiavimo esmę, todėl atsiskleidžia nuomonių skirtumai. Bendradarbiavimo sampratos analizei, siekiant išsiaiškinti suvokimo skirtumus, būtų tikslinga atlikti papildomą tyrimą, nukreiptą į bendradarbiavimo turinio analizę. Nors bendrai, kaip nustatyta tyrimo metu, socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai vertinami aukščiausiai, tačiau jie nėra pilnai išnaudojami plėtojant bendradarbiavimą su mokinių tėvais teisinio švietimo srityje. Bendradarbiavimo su tėvais sritį galima laikyti tobulintina. Anot Miller ir kt. (2014), bendradarbiavimas su vaiko (mokinio) šeima yra svarbiausia vaiko teisių užtikrinimo prielaida, pagrįsta tėvų konsultavimu ir teisiniu švietimu. Alameda-Lawson ir kt. (2010) pabrėžia, kad būtent socialinis pedagogas dėl savo vykdomos veiklos specifikos geriausiai gali pasitarnauti mokyklos bendruomenei užmegzdamas glaudžius, bendradarbiavimu pagrįstus, ryšius su mokinių tėvais. Todėl šių galimybių panaudojimas gali būti naudingas visai mokyklos bendruomenei ir teisinio švietimo tobulinimui.

Vertinant bendradarbiavimo svarbą nustatyta, kad bendradarbiavimas ypač aktualus padedant pedagogams tobulinti teisinio švietimo kompetenciją (bendras vertinimų vidurkis – 3,56 balo). Mažiausiai reikšmingas bendradarbiavimas organizuojant teisinį mokinių tėvų konsultavimą (vertinimų vidurkis – 3,3 balo). Vadinasi, bendradarbiavimas su socialiniu pedagogu mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą aktualiausias tobulinant pedagogų gebėjimus teisinio švietimo srityje, tačiau žemiau vertinamas organizuojant mokinių teisinį konsultavimą ir mokinių teisinį ugdymą. Pedagogų gebėjimų teisinio švietimo srityje tobulinimo aktualumą patvirtina ir Zubrickajos (2010) tyrimo rezultatai, atskleidę, kad „mokytojai dirbantys mokykloje susiduria su problema – savo teisių nežinojimu. Vaikai susiduria su problema – savo pareigų nežinojimu“, todėl mokykloje aktualu turėti specialistą, turintį praktinių gebėjimų ir žinių bei galintį organizuoti praktinius užsiėmimus, turintį aukštą kvalifikaciją (Zubrickaja, 2010, p. 57). Socialinio pedagogo veikla dažnai ir yra nukreipta į tokio pobūdžio problemų sprendimą mokyklos bendruomenėje, padedant suderinti skirtingų mokyklos bendruomenės narių grupių interesus ir atrasti tarpusavio

supratimo galimybes. Ši veikla svarbi kuriant prielaidas efektyviam mokinių ugdymui ir ugdymui(si) tinkamos, saugios ir vaikui palankios mokymosi aplinkos kūrimui.

Išvedus bendrą visų vertinimų vidurkį, galima pastebėti, kad labiausiai bendradarbiavimas tarp socialinio pedagogo ir kitų mokyklos bendruomenės narių atsiskleidžia teisinio ugdymo srityje. Mažiausiai – teisinio konsultavimo srityje. Atskirų tyrimo dalyvių grupių vertinimai priklauso nuo jų veiklos pobūdžio ir susiklosčiusio santykio su socialiniu pedagogu – kaip partneriu/patarėju (mokytojų ir tėvų atveju) arba kaip patarėju ir ugdytoju (mokinių atveju). Aktyvų socialinio pedagogo dalyvavimą vykdant teisinį švietimą patvirtina Petrauskienės ir Jonynienės (2012) tyrimas, kurio metu socialinis pedagogas buvo išskirtas kaip vienas aktyvių teisinio švietimo vykdymo dalyvių mokyklos bendruomenėje.

Nustatyta, kad dažniausiai socialinis pedagogas vykdant teisinį švietimą su mokyklos bendruomenės nariais bendradarbiauja taikydamas individualius bendradarbiavimo metodus (bendras vertinimų vidurkis – 3,5 balo) (žr. 11 pav.). Rečiausiai bendradarbiavimas atsiskleidžia skaitomų paskaitų metu vykstant vienpusiam informacijos perdavimui (bendras vertinimų vidurkis – 2,95 balo).

Remiantis bendra visų tyrimo dalyvių grupių atstovų nuomone, galima teigti, kad labiausiai socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene vykdant teisinį švietimą paveikia mokinių drausmingumą. Jo dėka sumažėja mokinių drausmės problemų (vertinimų vidurkis – 3,72 balo) (žr. 4 lentelę). Mažiausiai juntama įtaka žalingų mokinių įpročių paplitimo mažėjimui (vertinimų vidurkis – 3,21 balo). Galima pastebėti, kad pakankamai aukštai įvertintos visos galimos poveikio sritys. Bendras jų vertinimų vidurkis viršija vidutinį vertinimą (tris balus).

Vadinasi, apibendrinant rezultatus ir skirtingų tyrimo dalyvių grupių požiūrius, galima konstatuoti, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą ypač palankiai veikia mokinių drausmingumą, iš dalies turi įtakos mokinių motyvacijai, tačiau žemai vertinamas bendradarbiavimo poveikis mažinant žalingų įpročių paplitimą mokinių tarpe.

Musvickienė (2011) nustatė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas padeda spręsti mokinių ir mokytojų santykių problemas, taigi, prisideda ir prie mokyklos mikroklimato gerinimo. Šis faktas patvirtinamas ir šio tyrimo metu. Ypač teigiamą socialinio pedagogo bendradarbiavimo įtaką mokyklos mikroklimatui pabrėžė tyrime dalyvavę mokytojai, kaip mokyklos bendruomenės nariai, socialinio pedagogo įtraukiami į bendradarbiavimo procesą vykdant teisinį švietimą mokykloje. Visais analizuotais klausimais, mokytojai aukščiau nei kitos tyrimo dalyvų grupės vertino socialinio pedagogo inicijuojamo bendradarbiavimo poveikį įvairiems mokyklos veiklos aspektams (žr. 12 pav.).

Remiantis bendru visų tyrimo dalyvių grupių vertinimų vidurkiu, galima išskirti bendradarbiavimo partnerių abejingumą kaip pagrindinę jo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą sėkmės kliūtį (bendras vertinimų vidurkis – 2,53 balo). Mažiausiai reikšminga problema – tai socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumas (bendras vertinimų vidurkis – 2,04 balo). Bendrai vertinant respondentų įverčius, galima teigti, kad nei viena probleminė sritis nebuvo įvertinta aukštai, nesiekė nei trijų balų. Kokybinio Musvickienės (2011) atlikto tyrimo metu buvo išskirtos pagrindinės socialinio pedagogo bendradarbiavimo kliūtys – asmeninės savybės ir kompetencijų stoka (atitinkančios tyrime išskirtus bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus), neigiamos mokytojų nuostatos, prilyginamos bendradarbiavimo partnerių abejingumui, užimtumas, siejamas su laiko stoka ir kitos, rečiau minimos problemos.

Tyrimo metu buvo atlikta duoenų analizė, taikant neparametrinius kriterijus. Remiantis Mann-Whitney U kriterijumi ir lyginant dvi nepriklausomas imtis, buvo išsiaiškinti dalyvių požiūrių skirtumai atsižvelgiant į jų lytį. Tyrimo metu buvo analizuojami tik mokinių ir jų tėvų duomenys, kadangi tyrime dalyvavusių pedagogų tarpe nebuvo pakankamo vyriškos lyties dalyvių skaičiaus, užtikrinančio tyrimo rezultatų patikimumą.

Tyrime dalyvavusių mokinių tėvų požiūris, priklausomai nuo lyties pateikiamas 4 priede. Nustatyti statistiškai reikšmingi skirtumai atsižvelgiant į respondentų lytį. Skirtumų reikšmingumą patvirtina p reikšmė, kai p statistiškai reikšmingas jei jo reikšmė yra mažesnė nei 0,05. Klausimyno teiginiai suskirstyti pagal teiginių grupes ir pateikiamas vidutinis vertinimo rangas, nurodantis, kuri tyrimo dalyvių grupė palankiau vertina pateiktą teiginį.

Remiantis 4 priede lentelėje pateiktais duomenimis, galima teigti, kad tėvų atveju moterys beveik be išimties aukščiau nei vyrai vertina daugelį socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą aspektų. Moterys aukščiau nei vyrai įvertino socialinio pedagogo gebėjimus, jos dažniau nei vyrai pabrėžė socialinio pedagogo aktyvumą bendradarbiaujant su partneriai mokyklos bendruomenėje, pritarė, kad bendradarbiavimas atsiskleidžia daugelyje socialinio pedagogo veiklos sričių. Taip pat dažniau nei vyrai manė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas vykdant teisinį švietimą dažniausiai atsiskleidžia individualaus bendravimo ir susirinkimų metu. Moterys aukščiau įvertino ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą teigiamą poveikį mokyklos lankomumo pagerėjimui, mokinių žalingų įpročių sumažėjimui, pasiekimų pagerėjimui bei patyčių sumažėjimui.

Vis dėlto, vertinant pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą problemų svarbą, vyrai dažniau nei moterys išskyrė nepasitikėjimo socialiniu pedagogu,

neigiamo mokyklos mikroklimato ir socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų trūkumo problemas.

Lyginant mokinių požiūrio skirtumus į pedagogo bendradarbiavimą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą atsižvelgiant į jų lytį, taip pat buvo nustatyta daug statistiškai reikšmingų skirtumų. Šie rezultatai pateikiami 5 priede. Beveik visus tyrimo metu analizuojamus socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje aspektus vykdant teisinį švietimą aukščiau vertino berniukai nei mergaitės. Mergaitės aukščiau nei berniukai įvertino socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus. Galima pastebėti, kad visais atvejais moterims yra svarbesni socialiniai aspektai, susiję su bendravimu ir bendradarbiavimu nei vyrams.

Statistiškai reikšmingi skirtumai nustatyti ir vertinant trijų tyrimo dalyvių grupių požiūrius į tyrimo metu pateiktus teiginius. Skirtumai nustatyti vertinant beveik visus tyrimo klausimus (žr. 5 lentelę).

5 lentelė. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą vertinimas atsižvelgiant į tyrimo dalyvių grupę lyginant tris nepriklausomas imtis

Teiginių grupės	**Teiginiai**	**Tyrimo dalyvių grupė**			
		Mokytojai	**Mokiniai**	**Tėvai**	**p**
Rangų vidurkiai pagal tyrimo dalyvių grupę*					
Teisinio švietimo sritys	Teisinis ugdymas	274,76	394,62*	357,14	0,000
	Teisinis švietimas	309,68	377,69*	339,11	0,001
	Teisinis konsultavimas	315,34	383,33*	327,36	0,000
Socialinio pedagogo gebėjimai	Teisinės žinios	385,49*	344,72	296,01	0,000
	Gebėjimas perteikti teisines žinias	393,83*	311,91	322,03	0,000
	Gebėjimas praktiškai taikyti teisines žinias	399,31*	278,55	351,56	0,000
	Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai	384,07*	307,79	336,39	0,000
Socialinio pedagogo bendradarbiavimo partneriai	Bendradarbiavimas su mokiniais	374,43*	300,75	353,71	0,000
	Bendradarbiavimas su mokinių tėvais	448,74*	235,41	346,27	0,000
	Bendradarbiavimas su mokykloje dirbančiais mokytojais	384,21*	299,20	345,30	0,000
	Bendradarbiavimas su mokyklos administracija	418,46*	293,33	316,32	0,000
Socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritys	Pagalba mokytojams tobulinant teisinio švietimo kompetenciją	290,48	371,70*	365,15	0,000
	Teisinio mokinių ugdymo organizavimas	277,62	365,36	385,05*	0,000
	Teisinio mokinių tėvų švietimo organizavimas	370,91*	317,45	339,73	0,007

	Teisinio mokinių konsultavimo organizavimas	317,45	354,89*	355,18	0,044
	Teisinio mokinių tėvų konsultavimo organizavimas	394,71*	291,93	342,19	0,000
Tėvų, mokytojų ir mokinių bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu sritys	Teisinis ugdymas	322,80	388,26*	314,49	0,000
	Teisinis informavimas	368,58*	354,34	303,24	0,001
	Teisinis konsultavimas	358,23	374,15*	292,99	0,000
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu būdai	Individualus bendravimas	415,89*	311,09	300,24	0,000
	Paskaitos	270,80	405,64*	343,36	0,000
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sritys mokyklos bendruomenėje	Mokyklos lankomumo pagerėjimas	444,25*	265,00	319,70	0,000
	Mokinių drausmės problemų mažėjimas	428,67*	280,87	318,97	0,000
	Mokinių žalingų įpročių sumažėjimas	427,25*	242,99	360,35	0,000
	Geresnis mokyklos mikroklimatas	425,09*	232,27	373,86	0,000
	Mokinių pasiekimų pagerėjimas	392,34*	265,08	372,92	0,000
	Mokinių motyvacijos pagerėjimas	364,84	297,84	366,62*	0,000
	Patyčių sumažėjimas	454,89*	248,68	325,96	0,000
	Smurto sumažėjimas	453,90*	259,39	315,69	0,000
	Tėvų įsitraukimo išaugimas	408,68*	274,09	346,65	0,000
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtys mokyklos bendruomenėje	Nepasitikėjimas socialiniu pedagogu	242,19	432,06*	351,11	0,000
	Neigiamas mikroklimatas mokyklos bendruomenėje	262,64	411,92*	351,34	0,000
	Bendradarbiavimo partnerių abejingumas	246,75	406,95*	372,91	0,000
	Socialinio pedagogo kompetencijų trūkumas teisinio švietimo srityje	229,34	448,39*	347,10	0,000
	Socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų trūkumas	221,34	443,04*	360,96	0,000
	Laiko trūkumas	318,02	410,04*	296,44	0,000

*- remiantis Kruscal-Wallis H kriterijumi lyginant tris nepriklausomas imtis

Vertinant teisinio švietimo sritis, su kuriomis dažniausiai susiduriama mokykloje, visas tris pagrindines sritis – teisinį ugdymą, teisinį švietimą ir teisinį konsultavimą – dažniau nei kitos tyrimo dalyvių grupės, išskyrė mokiniai. Tuo tarpu socialinio pedagogo gebėjimus vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje aukščiau įvertino mokykloje dirbantys mokytojai. Tikėtina, kad jų bendra patirtis ir bendravimas bei bendradarbiavimas drauge su socialiniu pedagogu paskatino aukščiau vertinti socialinio pedagogo gebėjimus.

Dažniau nei mokiniai ir jų tėvai, mokytojai išskyrė ir socialinio pedagogo bendradarbiavimo partnerius vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje, tačiau vertinant socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritis vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje, tyrimo dalyvių nuomonės pasidalino įvairiai. Mokytojai dažniau nei kiti nurodė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas atsiskleidžia organizuojant tėvų teisinį švietimą bei konsultavimą. Tuo tarpu mokiniai dažniau nei kiti tyrimo dalyviai manė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas pasireiškia organizuojant mokinių teisinį konsultavimą ir teikiant pagalbą mokytojams gerinant jų žinias teisinio švietimo srityje.

Nustatyti skirtumai vertinant socialinio pedagogo bendradatbiavimo sritis su skirtingomis mokyklos bendruomenės narių grupėmis. Mokytojai dažniau nei kiti tyrimo dalyviai manė, kad su jais bendradarbiaujama teisinio informavimo srityje. Tuo tarpu mokiniai nurodė, kad dažniau bendradarbiaujama teisinio ugdymo ir konsultavimo srityse (žr. 4 lentelę).

Vertinant socialinio pedagogo bendrdarbiavimo su mokyklos bendruomenės nariais būdus, pedagogai aukščiau vertino individualų bendravimą. Mokiniai labiau išskyrė paskaitas, kaip bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje būdą.

Vertinant socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje poveikį dominavo aukštesni pedagogų vertinimai teigiant, kad ši veikla svarbi mokyklos lankomumo gerėjimui, drausmės problemų ir žalingų įpročių mažėjimui mokinių tarpe, mokyklos mikroklimato ir mokinių pasiekimų gerėjimui, patyčių ir smurto sumažėjimui bei geresniam tėvų įsitraukimui į mokyklos gyvenimą. Mokytojai, dažniau nei kiti tyrimo dalyviai, pabrėžė socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje įtaką visiems tyrimo metu nurodytiems psichosocialiniams mokyklos aplinkos elementams (žr. 4 lentelę).

Mokinių tėvai dažniau nei kiti tyrimo dalyviai manė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas svarbus mokinių motyvacijos augimui. Tad, vertinant socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą poveikį ugdomajai veiklai, tikslinga ypač pabrėžti mokinių mokymosi motyvacijos augimą, liudijantį apie mokinių sąmoningumą savo pareigos mokytis suvokimą. Gerėjantys mokinių pasiekimai, kuriuos labiau išskyrė mokytojai, taip pat susiję su didėjančia mokinių motyvacija ir yra šios mokymosi motyvacijos augimo rezultatas.

Vertinant socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje problemas, jas dažniau pabrėžė mokiniai nei kiti tyrimo dalyviai (mokytojai bei mokinių tėvai).

Apibendrinant socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje empirinio tyrimo rezultatus galima išskirti keletą ryškiausių bendradarbiavimo bruožų, nurodytų tyrimo dalyvių: vykdant teisinį švietimą mokykloje aktyviai pasireiškia

bendradarbiavimas tarp socialinio pedagogo ir mokyklos bendruomenės narių (mokytojų, mokinių i rmokinių tėvų bei mokyklos administracijos). Ypač dažnai bendradarbiaujama su mokiniais ir mokyklos administracija. Socialinis pedagogas pasižymi puikiais bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimais, tačiau stokoja gebėjimo praktiškai taikyti turima steisines žinias ir perteikti jas kitiems. Dažniausiai bendradarbiaujama individualiai ir susirinkimų metu, rečiau taikomi grupiniai bendradarbiavimo metodai. Socialinio pedagogo bendradarbiavimas vykdant teisinį švietimą mokyklos bendruomenėje yra prasmingas dėl daromo poveikio mokinių drausmingumui, motyvacijai ir kaip patyčių prevencinė priemonė. Vis dėlto, susiduriama su laiko trūkumo ir bendradarbiavimo partnerių abejingumo problemomis.

IŠVADOS

Apibendrinant teorinės ir empirinės analizės rezultatus, galima teigti, kad:

1. Teisinis švietimas mokslinėje literatūroje apibrėžiamas kaip procesas, kurio metu įgyjama žinių ir gebėjimų, padedančių tinkamai naudotis savo teisėmis ir laisvėmis teisinėje sistemoje, ginti savo teises ir vykdyti pareigas. Teisinį švietimą sudaro teisinis ugdymas, teisinis informavimas ir teisinis konsultavimas. Jis atlieka pažintinę, vertinamąją ir reguliacinę funkcijas. Mokykloje teisinio švietimo sistemą sudaro teisinis pedagogų parengimas, teisinis mokinių ugdymas ir teisinis tėvų švietimas. Vykdant šias veiklas taikomi grupiniai ir individualūs darbo metodai.
2. Mokyklos socialinis pedagogas yra specialistas, turintis reikiamą kvalifikaciją ir padedantis įgyvendinti vaiko ir mokinio teisę į mokslą, užtikrinantis jo saugumą mokykloje bei sudarantis prielaidas pozityviai vaiko ir mokinio socializacijai bei pilietinei brandai. Vykdant šią veikla ypač aktualios tampa socialinio pedagogo vadybinės ir organizacinės funkcijos, mokyklos bendruomenės narių švietimas ir konsultavimas, socialinės pedagoginės pagalbos teikimo ir prevencinių veiklų organizavimas sprendžiant mokinių problemas.
3. Socialinio pedagogo veikla mokykloje vykdant teisinį švietimą pagrįsta bendradarbiavimu su mokyklos bendruomenės nariais. Teisinis švietimas aktualus socialinio pedagogo veiklai atliekant savo tiesiogines funkcijas, susijusias su vaiko teisių užtikrinimu ir saugos bei vaikui palankios mokymosi aplinkos kūrimu. Vykdant savo veiklą bendradarbiaujama su mokiniais, mokinių tėvais, mokykloje dirbančiais mokytojais ir kitais specialistais.
4. Tyrimo metu nustatyta, kad:
    - Mokyklos bendruomenės nariai dažniausiai dalyvauja teisinio informavimo ir teisinio ugdymo veiklose. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo gebėjimai vertinami aukščiau nei visi kiti gebėjimai, tačiau mokiniai nurodė, kad nepakankamai geri gebėjimai praktiškai taikyti teisines žinias ir perteikti jas kitiems, svarbūs teisinio švietimo įgyvendinimui.
    - Socialinis pedagogas vykdant teisinį švietimą aktyviausiai bendradarbiauja su mokyklos administracija ir su mokiniais, tačiau rečiau bendradarbiauja su mokinių tėvais. Socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokykloje veikloje dominuoja individualaus bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo susirinkimų metu metodai.
    - Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą dėka ypač mažėja mokinių drausmės problemų, smurto atvejų, pagerėja mokinių mokyklos lankomumas.

- Tyrimo dalyvių nuomone, pagrindinės socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą kliūtys susijusios su bendradarbiavimi partnerių abejingumu ir neigiamumikroklimatu mokyklos bendruomenėje.
- Tyrimo hipotezė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene prisideda prie teisinio švietimo vykdymo mokykloje, pasitvirtino.

REKOMENDACIJOS

Atliktos mokslinės literatūrinės analizės ir tyrimo rezultatų pagrindu siūloma:

Švietimo ministerijai:

- Inicijuoti socialinių pedagogų pedagoginių gebėjimų tobulinimo užsiėmimus, ugdant gebėjimą perteikti turimas žinias.

Mokyklos socialiniams pedagogams:

- Organizuoti pasitarimą drauge su mokykloje dirbančiais mokytojais ieškant naujų mokinių bendradarbiavimo skatinimo metodų.
- Organizuoti mokinių diskusijas teisinio švietimo temomis.
- Organizuoti mokinių tėvų diskusijas teisinio švietimo temomis.
- Organizuoti anoniminio mokinių tėvų teisinio konsultavimo grupę socialiniuose tinkluose.

LITERATŪRA

1. Abramovič, N. (2011) *Teisinio ugdymo organizavimo pagal atnaujintas bendrojo lavinimo bendrąsias programas ypatumai.* Magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
2. Adaškevičienė, V., Balrušaitienė, J., Ušparaitė, O., Žvirdauskas, D., Tarnauskas, K. (2005) *Prevencinio darbo grupių mokyklose ir koordinavimo grupių savivaldybėse vertinimas*. Tyrimo ataskaita.
3. Alameda-Lawson, T., Lawson, M.A., Lawson, H.A. (2010). Social Worker‘s Roles in Facilitating the Collective Involvement of Low-Income, Culture Diverse Parents in an Elementary School. *Children and Schools*. Vol. 32, No. 3, p. 173-182.
4. Ambrukaitis, J. (2000). Socialinis pedagogas – nauja specialybė Lietuvoje. *Specialusis ugdymas*. T. III, p. 140-142
5. Astrauskienė A. (2013). *Socialinės pedagoginės pagalbos teikimas ugdymo proceso dalyviams.* Magistro darbas. Šiauliai.
6. Balčiūnienė, D. (2011) *Teisinio švietimo poreikis įgyvendinat tėvų valdž*ią: magistro baigiamasis darbas. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
7. Baraldsnes Dž., Vaškienė A. (2013). Socialinio pedagogo iššūkiai organizuojant ir teikiant socialinę-pedagoginę pagalbą mokiniams mokykloje. Tiltai. Nr. 1, p. 199-210.
8. Barkauskaitė-Lukšienė, Ž. (2002) Socialinio pedagogo veiklos reglamentavimo gairės. Socialinio pedagogo ABC. *Socialinis ugdymas*. Vilnius: VPU.
9. Barry, M.M., Camp, A.R., Johnson, M.E., Klein, C.F., Martin, L.V. (2012). Teaching social justice lawyering: systematically including community legal education in law school clinics. *Clinical La Review.* Vol. 18, p. 401-457.
10. Bendrieji socialinės pedagoginės pagalbos teikimo nuostatai (2004). *Valstybės žinios.* Nr. 100-3729.
11. Berzin, S.C., McManama O‘Brien, K.H., Frey, A., Kelly, M.S., Alvarez, M.E., Shaffer, G.L. (2011). *Journal of School Health.* Vol. 81, No. 8, p. 493-501.
12. Bitinas, B. (2006) *Edukologinis tyrimas*: sistema ir procesas. Vilnius: Kronta.
13. Bye, L., Shepard, M., Partridge, J., Alvarez, M. (2009). School Social Work Outcomes: Perspectives of School Social Workers and School Adminsitrators. *Children and Schools*. Vol. 31, No. 2, p. 97-108.
14. Bujokaitė M. (2012) Socialinio pedagogo lyderystė mokykloje: socialinių pedagogų požiūris. Socialiniai mokslai. Edukologija. Nr. 4, p. 8-13.

15. Bulotas, R. Teisinė ir psichologinė edukacija mokykloje kaip smurto prevencijos paradigma. [žiūrėta 2017 m gruodžio 16 d.], prieiga per internetą http://iamnotscared.pixel-online.org/data/database/publications/190_10%20Teisin%C4%97%20ir%20psichologin%C4%97%20edukacija%20mokykloje%20kaip%20smurto%20prevencijos%20paradigma.pdf
16. Butkevičienė, E., Vaicekauskaitė, A. (2018). Kiekybinių duomenų internetiniuose archyvuose analizė. Duomenų statistinė analizė panaudojant SPSS. Aprašomoji statistika. [žiūrėta 2018 m kovo 16 d.], prieiga per internetą http://www.lidata.eu/index.php?file=files/mokymai/kiek1/kiek1.html&course_file=kiek1_3_2.html
17. Buzaitytė-Kašalynienė, J. (2003). Socialinio pedagogo veikla bendrojo lavinimo mokykloje. Acta Paedagogica Vilnesnia, Nr. 10, p. 1-20.
18. D'Agostino, C. (2013). Collaboration as an Essential School Social Work skill. *Children and Schools*. Vol. 35, No. 4, p. 248-251.
19. Gedvilienė, G., Zuzevičiūtė, V. (2007). *Edukologija.* Kaunas: Vytauto Didžiojo universitetas.
20. Ilgūnė-Martinėlienė, R., Rympo, Ž. (2015). Bendrojo ugdymo mokyklos socialinio pedagogo galimybės taikyti mediaciją savo darbe. *Socialinis ugdymas.* T. 41, Nr. 2, p. 111-123.
21. Jonynienė V.Ž., Bartkutė A., Butvilas T. (2011) Teisinis švietimas kaip prevencinė priemonė prieš patyčias mokyklose: mokinių ir mokytojų sampratos. *Socialinis darbas.* Nr. 10(2), p. 217-228.
22. Jonynienė V.Ž., Petrauskienė, L. (2013). Teisinio švietimo vaidmuo ugdant moksleivių asmenines kompetencijas: 10-12 klasių moksleivių ir ugdymo institucijų darbuotojų sampratos. Socialinis darbas. Nr. 12(1), p. 93-108.
23. Jovaiša, L. (2007). *Enciklopedinis edukologijos žodynas.* Vilnius.
24. Kairienė, B., Dzindzalietienė, G. (2009) Teisinis švietimas – vaiko teisių įgyvendinimo prielaida. *Socialinis ugdymas*. Nr. 9(20), p. 55-155.
25. Kazlauskienė, A., Petkus, A., Petkuvienė, R., Šlapkauskas, V. (2015). *Teisės sociologija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.
26. Kvieskienė G., Indrašienė V., Targamadzė, V., Valeckienė, Dž., Merfeldaitė, O., Suboč, V. (2006) Pedagoginės psichologinės pagalbos mokykloje veiksmingumas (mokyklų psichologų, socialinių pedagogų, specialiųjų pedagogų, mokytojų padėjėjų

funkcijos: mokyklose pagal pareigines instrukcijas ir realų darbo turinį). Tyrimo ataskaita.

27. Leliūgienė, I. (2003). Socialinė pedagogika. Kaunas: Technologija.
28. Leliūgienė I., Baršauskienė V., Mertinkaitytė E. (2008) Socialinio pedagogo vadybinė veikla. *Socialinis darbas*. Nr. 7(3), p. 129-139.
29. Leliūgienė, I., Sadauskas J. (2011) Bendruomenės sampratos traktuotės ir tipologija. *Socialinių mokslų studijos*. Nr. 3(4), p. 1281-1297.
30. Majauskienė, L., Leliūgienė, I. (2007). Mokyklos socialinio pedagogo veikla: bendrieji struktūros komponentai kaip lyginamosios analizės rezultatas. Socialinis darbas. Nr. 6(2), p. 5-13.
31. Merfeldaitė O. (2007). Socialinės pedagoginės pagalbos institucijose veiklos modeliavimas. Vaikų, iškrentančių iš bendrojo lavinimo sistemos, skaičiaus mažinimas: prevencinių grupių veikla ugdymo institucijose: mokomoji knyga. Vilnius: UAB „Baltijos kopija“.
32. Miller, G.E., Colebrook, J., Ellis, B.R. (2014). Advocating for the Rights of the Child Through Family-School Collaboration. *Journal of Educational and Psychological Consultation*. No. 24, p. 10-27.
33. Mokyklos socialinio pedagogo pavyzdinis pareigybės aprašas (2016). [žiūrėta 2018 m kovo 16 d.], prieiga per internetą https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/7bbad330a19111e69ad4c8713b612d0f
34. Musvickienė, Ž. (2011) Socialinio pedagogo bendradarbiavimo ypatumų gimnazijoje analizė: pedagogų ir tėvų požiūrio aspektas. Magistro darbas. Šiauliai.
35. Pekauskas, A. (2010) Vidutinio mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Pedagogika*. Nr. 99, p. 95-103.
36. Pekauskas, A., Grigaliūnaitė, G. (2008). Jaunesniojo mokyklinio amžiaus mokinių teisinio ugdymo turinio bendrojo lavinimo mokykloje analizė. *Pedagogika*. Nr. 89, p. 107-114.
37. Petrauskienė, L., Jonynienė, Ž. (2012) Teisinio švietimo samprata ir poreikis ugdymo institucijoje: 10-12 klasių moksleivių požiūris. *Socialinis darbas*. Nr. 11(1), p. 151-164.
38. Prakapas, R., Žilinskienė, R. (2008). Teisinis ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje: pedagogų požiūris. *Socialinis darbas.* Nr. 7(2), p. 53.
39. Revenkienė, G. (2010). Socialinio pedagogo galimybės, teikiant pagalbą elgesio problemų turintiems paaugliams. Magistro darbas. Vilniaus pedagoginis universitetas.
40. Rupšienė, L., Grikštienė, J. (2007). Socialinių pedagogų bendradarbiavimas su paauglių tėvais, vykdant mokyklos nelankymo prevenciją. *Tiltai,* 2(39).

41. Slovak, K., Singer, J.B. (2011). School Social Worker‘s Perceptions of Cyberbullying. *Children and Schools*. Vol. 33, No. 1, p. 5-16.
42. Šapelytė, O. Socialinio pedagogo veiklos modeliavimas reguliuojant tarpusavio santykius mokykloje. Socialinis darbas. 2002. Nr. 2 (2), p. 64–72.
43. Šlapkauskas, V. (2004) *Teisės sociologijos pagrindai*: vadovėlis. Vilnius: M. Romerio universiteto Leidybos centras.
44. Šlapkauskas, V. (2011) *Šiandieniniai iššūkiai teisiniam švietimui: pranešimas konferencijai "Teisinio švietimo aktualijos ir perspektyvos" 2011 m. gegužės 26 d*., [žiūrėta 2018 m kovo 16 d.], prieiga per internetą https://mruni.eu/mru_lt_dokumentai/katedros/edukologijos/SIANDIENINIAI%20ISSUKIAI%20VISUOMENES%20TEISINIAM%20SVIETIMUI.pdf
45. Šmidtaitė, S. (2009) *Teisinio švietimo bendrojo lavinimo mokykloje modelis: optimizavimo problemos:* Magistro baigiamasis darbas. darbo vadovė dr. I.Kuginytė-Arlauskienė. Vilnius, Mykolo Romerio universitetas.
46. Targamadzė, V., Valeckienė, D., Kvieskaitė, E. (2008). Mokykloje dirbančių specialistų apibrėžiamų problemų eskizas pedagoginėje – psichologinėje erdvėje. Socialinis ugdymas, 5(16).
47. Vaišvila, A. (2014). *Teisės teorija.* Vilnius: Justitia.
48. Valstybės švietimo 2013-2022 m. strategija (2013). *Valstybės žinios,* 2013-12-30, Nr. 140-7095
49. Vansevičius, S. (2000). *Valstybės ir teisės teorija.* Vilnius: Justitia.
50. Visuomenės teisinio švietimo programos įgyvendinimo priemonių sąrašas (2005). *Valstybės žinios*, 2005-08-25, Nr. 103-3819
51. Visuomenės teisinio švietimo 2017-2024 metų programos projektas (2016), [žiūrėta 2018 m kovo 16 d.], prieiga per internetą https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAP/b1c11de03cfb11e68f278e2f1841c088?jfwid=-oo3xjh2so
52. Vyšniauskienė D., Minkutė R. (2008) *Socialinės veiklos profesinė etika*. Kaunas: Technologija.
53. Zubrickaja, E. (2010) *Teisinio visuomenės švietimo strategijos modeliavimas:* Teisės edukologijos baigiamasis magistro darbas. Vilnius.
54. Žydžiūnaitė, V., Merkys, G., Jonušaitė, S. (2005). Socialinio pedagogo profesinės adaptacijos kokybinė diagnostika. Straipsnis internete. http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2005/76/76.pdf [žiūrėta 2017-01-05].

55. Žydžiūnaitė, V., Neifachas, S., Zubrickaja, E. (2011) *Teisinio visuomenės švietimo strategijos modeliavimas: mokslo studija.* Vilnius: VPU leidykla.

SANTRAUKA

Lietuvninkienė, S. (2018) *Socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene vykdant teisinį švietimą.* Teisės edukologijos magistrantūros ištęstinių studijų magistro darbas. Mokslinio darbo vadovė dr.Violeta Jegelevičienė. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas.

Teisinis švietimas svarbus asmens savarankiškumo ir sąmoningumo ugdymui. Teisinio švietimo programa grindžiama visuotinumo, tęstinumo, lankstumo ir bendradarbiavimo principu. Mokyklos, kaip vienos pagrindinių mokinio socializacijos institucijų, aplinkoje kyla įvairių grėsmių, pavojų ir problemų, kurias turi spręsti mokykloje dirbantys socialiniai pedagogai. Teikiant pagalbą mokiniams išryškėja socialinio pedagogo, kaip pagalbos vaikui teikimo komandos veiklos koordinatoriaus, vaidmuo. Tikėtina, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene vykdant teisinį švietimą yra svarbus teisino švietimo įgyvendinimo efektyvumui. Tyrimo tikslas: atskleisti socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybes vykdant teisinį švietimą Naudojami tyrimo metodai: mokslinės literatūros apžvalga ir analizė, anketinė mokytojų, mokinių ir jų tėvų apklausa. Tyrimo imtis: po 264 mokytojus, mokinius ir mokinių tėvus.

Tyrimo metu nustatyta, kad: mokyklos bendruomenės nariai dažniausiai dalyvauja teisinio informavimo ir teisinio ugdymo veiklose; socialinio pedagogo bendradarbiavimo gebėjimai vertinami aukščiau nei visi kiti gebėjimai, tačiau mokiniai nurodė, kad nepakankamai geri gebėjimai praktiškai taikyti teisines žinias ir perteikti jas kitiems, svarbūs teisinio švietimo įgyvendinimui; socialinis pedagogas vykdant teisinį švietimą aktyviausiai bendradarbiauja su mokyklos administracija ir su mokiniais, tačiau rečiau bendradarbiauja su mokinių tėvais; socialinio pedagogo bendradarbiavimo vykdant teisinį švietimą mokykloje veikloje dominuoja individualaus bendradarbiavimo ir bendradarbiavimo susirinkimų metu metodai; socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą dėka ypač mažėja mokinių drausmės problemų, smurto atvejų, pagerėja mokinių mokyklos lankomumas; tyrimo dalyvių nuomone, pagrindinės socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą kliūtys susijusios su bendradarbiavimi partnerių abejingumu ir neigiamu mikroklimatu mokyklos bendruomenėje.

Tyrimo hipotezė, kad socialinio pedagogo bendradarbiavimas su mokyklos bendruomene prisideda prie teisinio švietimo vykdymo mokykloje, pasitvirtino.

SUMMARY

Lietuvninkienė, S. (2018) *The cooperation of social pedagogue with school community implementing legal education.* Master of legal education extented studies. The work supervisor: dr.Violeta Jegelevičienė. Vilnius: Mykolas Romeris university.

Legal education is important for the development of a person's autonomy and awareness. The legal education program is based on the principle of universality, continuity, flexibility and cooperation. The school, as one of the main pupils' socialization institutions, faces various threats and problems that social educators have to deal with. The role of the social pedagogue, as the coordinator of the child care team activities, is highlighted at school. Cooperation of a social pedagogue with the school community through legal education is important for the effectiveness of the implementation of legal education. Purpose of the research: To reveal possibilities of social pedagogue cooperation with the school community in the field of legal education. Research methods used: review and analysis of scientific literature, questionnaire survey of teachers, pupils and their parents. Study sample: 264 teachers, pupils and pupils' parents.

The study found that: members of the school community usually participate in legal information and legal education activities; social pedagogue's cooperation skills are valued more than all other abilities, but the students indicated that there is insufficient ability to apply the legal knowledge in practice and convey it to others important for the implementation of legal education; the social pedagogue implementing legal education most actively co-operates with the school administration and with pupils, but less with the pupils' parents; in the field of cooperation of social pedagogues implementing legal education in school dominates the methods of individual cooperation and meetings; social pedagogues cooperating in the school community through legal education, solves pupils 'discipleship problems, cases of violence, improves pupils' attendance; in the opinion of the participants of the study, the main obstacles to the cooperation of the social pedagogue in the school community in the field of legal education are indifference of the cooperation partners and the negative microclimat of the school community.

The research hypothesis that cooperation of a social pedagogue with the school community contributes to the implementation of legal education at school was proven.

PRIEDAI

1 priedas

Klausimynas pedagogams

Gerbiami pedagogai,

Prašau užpildyti anketą ir išreikšti savo nuomonę socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybių vykdant teisinį švietimą klausimais. Anketa anonimiška, tyrimo duomenys bus panaudoti moksliniame darbe.

1. Su kokiomis teisinio švietimo, vykdomo mokyklos bendruomenėje, sritimis susiduriate?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Teisinio švietimo sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Teisinio ugdymo	❑	❑	❑	❑	❑
2. Teisinio informavimo	❑	❑	❑	❑	❑
3. Teisinio konsultavimo	❑	❑	❑	❑	❑

2. Kaip vertinate socialinio pedagogo gebėjimus?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Teisinio švietimo sritys	Labai gerai	Gerai	Patenkinamai	Blogai	Labai blogai
1. Teisines žinias	❑	❑	❑	❑	❑
2. Gebėjimą perteikti teisines žinias	❑	❑	❑	❑	❑
3. Gebėjimą taikyti teisines žinias praktiškai	❑	❑	❑	❑	❑
4. Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus	❑	❑	❑	❑	❑

3. Su kuo mokyklos bendruomenės ribose bendradarbiauja socialinis pedagogas vykdant teisinį švietimą?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo partneriai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Bendradarbiauja su mokiniais	❑	❑	❑	❑	❑
2. Bendradarbiauja su mokinių tėvais	❑	❑	❑	❑	❑
3. Bendradarbiauja su kitais mokykloje dirbančiais pedagogais	❑	❑	❑	❑	❑
4. Bendradarbiauja su mokyklos administracija	❑	❑	❑	❑	❑

4. Bendradarbiavimas su socialiniu pedagogu mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą aktualus:

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo aktualumas	**Labai dažnai**	**Dažnai**	**Kartais**	**Retai**	**Niekada**
1. Padedant pedagogams tobulinti teisinio švietimo kompetenciją	❑	❑	❑	❑	❑
2. Organizuojant teisinį mokinių ugdymą	❑	❑	❑	❑	❑
3. Organizuojant teisinį mokinių tėvų švietimą	❑	❑	❑	❑	❑
4. Organizuojant teisinį mokinių konsultavimą	❑	❑	❑	❑	❑
5. Organizuojant teisinį mokinių tėvų konsultavimą	❑	❑	❑	❑	❑

5. Kokiose teisinio švietimo, vykdomo mokykloje, srityse tenka bendradarbiauti su mokyklos socialiniu pedagogu?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Teisinio ugdymo	❑	❑	❑	❑	❑
2. Teisinio informavimo	❑	❑	❑	❑	❑
3. Teisinio konsultavimo	❑	❑	❑	❑	❑

6. Kokie bendradarbiavimo su mokyklos socialiniu pedagogu būdai vykdant teisinį švietimą?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo būdai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Bendradarbiaujama individualiai	❑	❑	❑	❑	❑
2. Grupinių diskusijų metu	❑	❑	❑	❑	❑
3. Projektinių veiklų metu	❑	❑	❑	❑	❑
4. Susirinkimų metu	❑	❑	❑	❑	❑
5. Paskaitų metu	❑	❑	❑	❑	❑

7. Įvertinkite socialinio pedagogo bendradarbiavimo efektyvumą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą:

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo efektyvumo raiškos sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Pagerėja mokyklos lankomumas	❑	❑	❑	❑	❑
2. Sumažėja mokinių drausmės problemų	❑	❑	❑	❑	❑
3. Sumažėja mokinių žalingų įpročių raiška	❑	❑	❑	❑	❑
4. Pagerėja mokyklos mikroklimatas	❑	❑	❑	❑	❑

5. Pagerėja mokinių pasiekimai	❑	❑	❑	❑	❑
6. Padidėja mokinių motyvacija	❑	❑	❑	❑	❑
7. Sumažėja patyčių atvejų	❑	❑	❑	❑	❑
8. Sumažėja smurto atvejų	❑	❑	❑	❑	❑
9. Padidėja tėvų įsitraukimas	❑	❑	❑	❑	❑

8. Kokios pagrindinės bendradarbiavimo su mokyklos socialiniu pedagogu kliūtys teisinio švietimo vykdymo kontekste?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo kliūtys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Nepasitikėjimas socialiniu pedagogu	❑	❑	❑	❑	❑
2. Neigiamas mikroklimatas mokyklos bendruomenėje	❑	❑	❑	❑	❑
3. Bendradarbiavimo partnerių abejingumas	❑	❑	❑	❑	❑
4. Socialinio pedagogo kompetencijų trūkumas teisinio švietimo srityje	❑	❑	❑	❑	❑
5. Socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumas	❑	❑	❑	❑	❑
6. Laiko trūkumas	❑	❑	❑	❑	❑

9. Jūsų lytis:

☐ Moteris

☐ Vyras

2 priedas

Klausimynas mokiniams

Mieli mokiniai,

Prašau užpildyti anketą ir išreikšti savo nuomonę socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybių vykdant teisinį švietimą klausimais. Anketa anonimiška, tyrimo duomenys bus panaudoti moksliniame darbe.

1. Su kokiomis teisinio švietimo, vykdomo mokyklos bendruomenėje, sritimis susiduriate?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Teisinio švietimo sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Teisinio ugdymo, auklėjimo (tinkamo elgesio skatinimas)	❑	❑	❑	❑	❑
2. Teisinio informavimo (teisinių žinių gavimas)	❑	❑	❑	❑	❑
3. Teisinio konsultavimo (teisinių patarimų gavimas)	❑	❑	❑	❑	❑

2. Kaip vertinate socialinio pedagogo gebėjimus?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Teisinio švietimo sritys	Labai gerai	Gerai	Patenkinamai	Blogai	Labai blogai
1. Teisines žinias	❑	❑	❑	❑	❑
2. Gebėjimą perteikti teisines žinias	❑	❑	❑	❑	❑
3. Gebėjimą taikyti teisines žinias praktiškai	❑	❑	❑	❑	❑
4. Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus	❑	❑	❑	❑	❑

3. Su kuo mokyklos bendruomenės ribose bendradarbiauja socialinis pedagogas vykdant teisinį švietimą?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo partneriai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Bendradarbiauja su mokiniais	❑	❑	❑	❑	❑
2. Bendradarbiauja su mokinių tėvais	❑	❑	❑	❑	❑
3. Bendradarbiauja su kitais mokykloje dirbančiais pedagogais	❑	❑	❑	❑	❑
4. Bendradarbiauja su mokyklos administracija	❑	❑	❑	❑	❑

4. Jūsų nuomone, bendradarbiavimas su socialiniu pedagogu mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą aktualus:

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo aktualumas	**Labai dažnai**	**Dažnai**	**Kartais**	**Retai**	**Niekada**
1. Padedant pedagogams įgyti teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
2. Teikiant mokiniams teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
3. Teikiant tėvams teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
4. Konsultuojant mokinius teisiniais klausimais	❑	❑	❑	❑	❑
5. Konsultuojant tėvus teisiniais klausimais	❑	❑	❑	❑	❑

5. Kokiose teisinio švietimo, vykdomo mokykloje, srityse tenka bendradarbiauti su mokyklos socialiniu pedagogu?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Elgesio korekcijos srityje	❑	❑	❑	❑	❑
2. Gaunant teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
3. Gaunant teisinių patarimų	❑	❑	❑	❑	❑

6. Kokie bendradarbiavimo su mokyklos socialiniu pedagogu būdai vykdant teisinį švietimą?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo būdai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Bendradarbiaujama individualiai	❑	❑	❑	❑	❑
2. Grupinių diskusijų metu	❑	❑	❑	❑	❑
3. Projektinių veiklų metu	❑	❑	❑	❑	❑
4. Susirinkimų metu	❑	❑	❑	❑	❑
5. Paskaitų metu	❑	❑	❑	❑	❑

7. Įvertinkite socialinio pedagogo bendradarbiavimo efektyvumą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą:

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo efektyvumo raiškos sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Pagerėja mokyklos lankomumas	❑	❑	❑	❑	❑
2. Sumažėja mokinių drausmės problemų	❑	❑	❑	❑	❑
3. Sumažėja mokinių žalingų įpročių raiška	❑	❑	❑	❑	❑

4. Pagerėja mokyklos mikroklimatas	❑	❑	❑	❑	❑
5. Pagerėja mokinių pasiekimai	❑	❑	❑	❑	❑
6. Padidėja mokinių motyvacija	❑	❑	❑	❑	❑
7. Sumažėja patyčių atvejų	❑	❑	❑	❑	❑
8. Sumažėja smurto atvejų	❑	❑	❑	❑	❑
9. Padidėja tėvų įsitraukimas	❑	❑	❑	❑	❑

8. Kokios pagrindinės bendradarbiavimo su mokyklos socialiniu pedagogu kliūtys teisinio švietimo vykdymo kontekste?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo kliūtys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Nepasitikėjimas socialiniu pedagogu	❑	❑	❑	❑	❑
2. Neigiamas mikroklimatas mokyklos bendruomenėje	❑	❑	❑	❑	❑
3. Bendradarbiavimo partnerių abejingumas	❑	❑	❑	❑	❑
4. Socialinio pedagogo kompetencijų trūkumas teisinio švietimo srityje	❑	❑	❑	❑	❑
5. Socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumas	❑	❑	❑	❑	❑
6. Laiko trūkumas	❑	❑	❑	❑	❑

9. Jūsų lytis:

☐ Moteris

☐ Vyras

3 priedas

Klausimynas pedagogams

Gerbiami tėvai,

Prašau užpildyti anketą ir išreikšti savo nuomonę socialinio pedagogo bendradarbiavimo su mokyklos bendruomene galimybių vykdant teisinį švietimą klausimais. Anketa anonimiška, tyrimo duomenys bus panaudoti moksliniame darbe.

1. Su kokiomis teisinio švietimo, vykdomo mokyklos bendruomenėje, sritimis susiduriate?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Teisinio švietimo sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Teisinio ugdymo, auklėjimo (tinkamo elgesio skatinimas)	❑	❑	❑	❑	❑
2. Teisinio informavimo (teisinių žinių gavimas)	❑	❑	❑	❑	❑
3. Teisinio konsultavimo (teisinių patarimų gavimas)	❑	❑	❑	❑	❑

2. Kaip vertinate socialinio pedagogo gebėjimus?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Teisinio švietimo sritys	Labai gerai	Gerai	Patenkinamai	Blogai	Labai blogai
1. Teisines žinias	❑	❑	❑	❑	❑
2. Gebėjimą perteikti teisines žinias	❑	❑	❑	❑	❑
3. Gebėjimą taikyti teisines žinias praktiškai	❑	❑	❑	❑	❑
4. Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimus	❑	❑	❑	❑	❑

3. Su kuo mokyklos bendruomenės ribose bendradarbiauja socialinis pedagogas vykdant teisinį švietimą?
(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo partneriai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Bendradarbiauja su mokiniais	❑	❑	❑	❑	❑
2. Bendradarbiauja su mokinių tėvais	❑	❑	❑	❑	❑
3. Bendradarbiauja su kitais mokykloje dirbančiais pedagogais	❑	❑	❑	❑	❑
4. Bendradarbiauja su mokyklos administracija	❑	❑	❑	❑	❑

4. Jūsų nuomone, bendradarbiavimas su socialiniu pedagogu mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą aktualus:

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo aktualumas	**Labai dažnai**	**Dažnai**	**Kartais**	**Retai**	**Niekada**
1. Padedant pedagogams įgyti teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
2. Teikiant mokiniams teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
3. Teikiant tėvams teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
4. Konsultuojant mokinius teisiniais klausimais	❑	❑	❑	❑	❑
5. Konsultuojant tėvus teisiniais klausimais	❑	❑	❑	❑	❑

5. Kokiose teisinio švietimo, vykdomo mokykloje, srityse tenka bendradarbiauti su mokyklos socialiniu pedagogu?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Elgesio korekcijos srityje	❑	❑	❑	❑	❑
2. Gaunant teisinių žinių	❑	❑	❑	❑	❑
3. Gaunant teisinių patarimų	❑	❑	❑	❑	❑

6. Kokie bendradarbiavimo su mokyklos socialiniu pedagogu būdai vykdant teisinį švietimą?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo būdai	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Bendradarbiaujama individualiai	❑	❑	❑	❑	❑
2. Grupinių diskusijų metu	❑	❑	❑	❑	❑
3. Projektinių veiklų metu	❑	❑	❑	❑	❑
4. Susirinkimų metu	❑	❑	❑	❑	❑
5. Paskaitų metu	❑	❑	❑	❑	❑

7. Įvertinkite socialinio pedagogo bendradarbiavimo efektyvumą mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą:

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo efektyvumo raiškos sritys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Pagerėja mokyklos lankomumas	❑	❑	❑	❑	❑
2. Sumažėja mokinių drausmės problemų	❑	❑	❑	❑	❑
3. Sumažėja mokinių žalingų įpročių raiška	❑	❑	❑	❑	❑
4. Pagerėja mokyklos mikroklimatas	❑	❑	❑	❑	❑

5. Pagerėja mokinių pasiekimai	❑	❑	❑	❑	❑
6. Padidėja mokinių motyvacija	❑	❑	❑	❑	❑
7. Sumažėja patyčių atvejų	❑	❑	❑	❑	❑
8. Sumažėja smurto atvejų	❑	❑	❑	❑	❑
9. Padidėja tėvų įsitraukimas	❑	❑	❑	❑	❑

8. Kokios pagrindinės bendradarbiavimo su mokyklos socialiniu pedagogu kliūtys teisinio švietimo vykdymo kontekste?

(įvertinkite kiekvieną teiginį)

Bendradarbiavimo kliūtys	Labai dažnai	Dažnai	Kartais	Retai	Niekada
1. Nepasitikėjimas socialiniu pedagogu	❑	❑	❑	❑	❑
2. Neigiamas mikroklimatas mokyklos bendruomenėje	❑	❑	❑	❑	❑
3. Bendradarbiavimo partnerių abejingumas	❑	❑	❑	❑	❑
4. Socialinio pedagogo kompetencijų trūkumas teisinio švietimo srityje	❑	❑	❑	❑	❑
5. Socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo įgūdžių trūkumas	❑	❑	❑	❑	❑
6. Laiko trūkumas	❑	❑	❑	❑	❑

9. Jūsų lytis:

☐ Moteris

☐ Vyras

4 priedas

Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą vertinimas atsižvelgiant į lytį (mokinių tėvų požiūris)

Teiginių grupės	Teiginiai	Lytis		
		Vyras	Moteris	p
Rangų vidurkiai pagal lytį*				
Socialinio pedagogo gebėjimai	Teisinės žinios	77,83	117,17*	0,001
	Gebėjimas perteikti teisines žinias	64,16	119,47*	0,000
	Gebėjimas praktiškai taikyti teisines žinias	84,78	116,00*	0,006
	Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai	60,72	120,05*	0,000
Socialinio pedagogo bendradarbiavimo partneriai	Bendradarbiavimas su mokiniais	68,03	118,82*	0,000
	Bendradarbiavimas su mokinių tėvais	69,58	118,56*	0,000
	Bendradarbiavimas su mokykloje dirbančiais mokytojais	79,22	116,94*	0,001
Socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritys	Pagalba pedagogams tobulinant teisinio švietimo kompetenciją	79,05	116,97*	0,001
	Teisinio mokinių ugdymo organizavimas	72,55	118,06*	0,000
	Teisinio mokinių konsultavimo organizavimas	73,53	117,89*	0,000
	Teisinio mokinių tėvų konsultavimo organizavimas	90,77	114,99*	0,040
Tėvų, mokytojų ir mokinių bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu sritys	Teisinis ugdymas	91,34	114,89*	0,049
	Teisinis informavimas	82,27	116,42*	0,004
	Teisinis konsultavimas	76,55	117,39*	0,001
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu būdai	Individualus bendravimas	78,44	117,07*	0,001
	Susirinkimai	89,09	115,27*	0,023
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sritys mokyklos bendruomenėje	Mokyklos lankomumo pagerėjimas	66,39	119,10*	0,000
	Mokinių žalingų įpročių sumažėjimas	62,81	119,70*	0,000
	Mokinių pasiekimų pagerėjimas	66,06	119,15*	0,000
	Patyčių sumažėjimas	72,22	118,12*	0,000
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą kliūtys mokyklos bendruomenėje	Nepasitikėjimas socialiniu pedagogu	133,95*	107,72	0,025
	Neigiamas mikroklimatas mokyklos bendruomenėje	151,38*	104,78	0,000
	Socialinio pedagogo bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimų trūkumas	150,02*	105,01	0,000

*- remiantis Mann-Whitney U kriterijumi lyginant dvi nepriklausomas imtis

5 priedas

Socialinio pedagogo bendradarbiavimo mokyklos bendruomenėje vykdant teisinį švietimą vertinimas atsižvelgiant į lytį (mokinių požiūris)

Teiginių grupės	Teiginiai	Lytis		
		Vyras	Moteris	p
Rangų vidurkiai pagal lytį*				
Teisinio švietimo sritys, su kuriomis susiduria mokyklos bendruomenės nariai	Teisinis informavimas	130,19*	111,40	0,035
	Teisinis konsultavimas	144,87*	104,34	0,000
Socialinio pedagogo gebėjimai	Bendravimo ir bendradarbiavimo gebėjimai	97,42	127,14*	0,001
Socialinio pedagogo bendradarbiavimo aktualumo raiškos sritys	Teisinio mokinių tėvų švietimo organizavimas	146,51*	103,55	0,000
	Teisinio mokinių konsultavimo organizavimas	136,59*	108,32	0,001
	Teisinio mokinių tėvų konsultavimo organizavimas	144,4*1	104,56	0,000
Tėvų, mokytojų ir mokinių bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu sritys	Teisinis informavimas	138,03*	107,62	0,001
	Teisinis konsultavimas	145,88*	103,85	0,000
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu būdai	Individualus bendravimas	133,75*	109,68	0,008
	Grupinės diskusijos	143,80*	104,85	0,000
	Projektinės veiklos	141,31*	106,05	0,000
	Susirinkimai	149,97*	101,88	0,000
	Paskaitos	145,29*	99,95	0,000
Bendradarbiavimo su socialiniu pedagogu vykdant teisinį švietimą poveikio sritys mokyklos bendruomenėje	Mokyklos lankomumo pagerėjimas	154,47*	99,72	0,000
	Mokinių drausmės problemų sumažėjimas	140,77*	106,31	0,000
	Mokinių žalingų įpročių sumažėjimas	157,61*	98,21	0,000
	Mokyklos mikroklimato pagerėjimas	145,56*	104,00	0,000
	Mokinių pasiekimų pagerėjimas	139,59*	106,88	0,000
	Mokinių motyvacijos pagerėjimas	140,14*	106,61	0,000
	Patyčių sumažėjimas	146,16*	103,71	0,000
	Smurto sumažėjimas	137,91*	107,68	0,001
	Tėvų įsitraukimo pagerėjimas	143,26*	105,11	0,000

*- remiantis Mann-Whitney U kriterijumi lyginant dvi nepriklausomas imtis